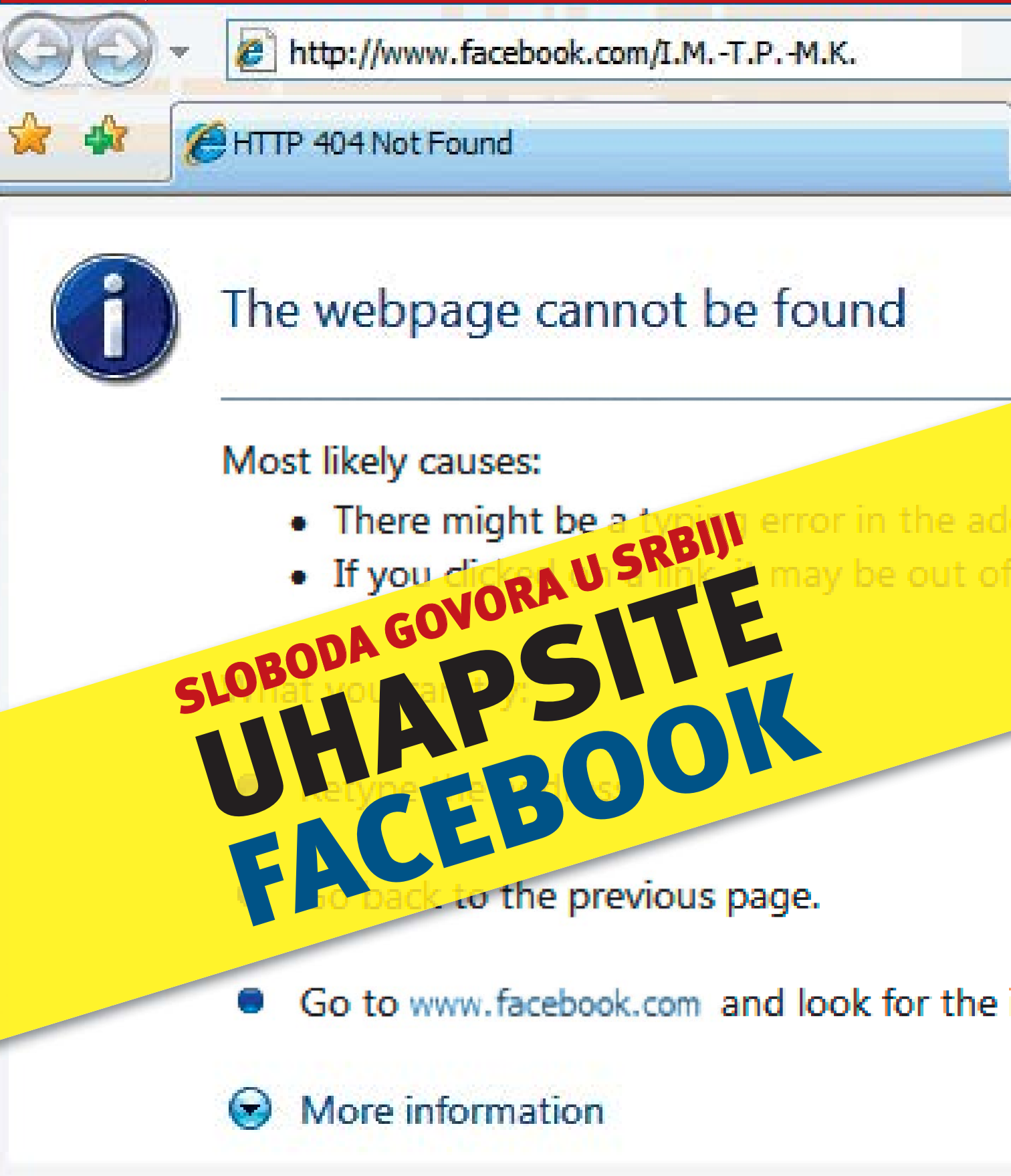
VELIMIR ILIĆ OBJAŠNJAVA: ŠTA JE "MAŠINA KOJA IMA RUKU I SUŠI"

BiH 4 KM; Hrvatska 19 KN; Makedonija 150 DEN; Crna Gora 2.00 EUR; Slovenija 2.80 EUR; Austria, Greece 3.00 EUR; Germany 3.50 EUR; Switzerland 6.00 CHF cena 200 DIN

VREME

broj 1222

5. jun 2014.

SLOBODA GOVORA U SRBIJI

UHAPSITE FACEBOOK

SVI PUTEVI VODE
U DELTA CITY
DeltaCity
ZARA
deltacity.rs
DeltaCity

VREME

BROJ 1222
5. jun 2014.

04 Zoom: Ringe, ringe, raja, došo čika Papaja

06 Sloboda govora:
Nevidljiva ruka preko usta

11 Nuspojave:
Vučić u mreži, spodobe na mreži

12 Policijsko-politički skandali:
Ispredanje zavera na spletkaroški način

14 Promene u DS-u:
Dragan ili Bojan – da li je stvarno svejedno

18 Ministar Velimir Ilić na terenu:
Šporet sa rupom

20 Intervju: Miloš Milošević

24 Javna preduzeća i osiguranje od poplava – opet: U raljama neodgovornosti, nediscipline i politike

26 Ukidanje pomoći svratištu za najmlađe:
A od Grada – ništa

30 Klabing i zdravlje mladih:
Rizlu imaš, ličnu kartu nemaš

32 Na licu mesta: Kad Banija igra fudbal

34 Lisica i ždral: Novi Sad

35 Evropski fond za Balkan:
Savetodavna grupa „Balkan u Evropi“

KULTURA

44 Sterijino pozorje: Mali im je ovaj Urban

47 Poezija: „Usijanje“ Dragoslava Dedovića

48 Intervju: Karen Šahnazarov

51 TV manijak: Bilo nešto pa ništa

SVET

52 Papa u Jerusalimu:
Poljubac za patrijarha Vartolomeja

56 Škotska:
U susret referendumu o nezavisnosti

MOZAIK

58 Prvi svetski rat u stripu:
Rat u kaiševima

66 Strip: Allons Enfants de la Patrie

69 Navigator: Sloboda bujice

70 Vreme uživanja: Milica

Kako se od banalne kafanske tuče može doći do mračne zavere usmerene protiv premijera i države, do korumpiranih najviših funkcionera policije u službi misterioznih i anonimnih mafijaških gazda i šta je u svemu tome donekle nejasno

PIŠE: MILOŠ VASIĆ

Posle susreta vaseljenskog patrijarha Vartolomeja i pape Franje najvažniji zalog koji su njih dvojica ostavili svojim naslednicima je najava proslave 1700. godišnjice Prvog vaseljenskog sabora, Nikejskog, koja pada 2025. godine. Ideja je da se tada upriliči zajednički sabor pravoslavnih i katoličkih velikodostojnika, što bi bez sumnje predstavljao ogroman napredak u ekumenskim odnosima

PIŠE: JELENA JORGAČEVIĆ

Prvi svetski rat u stripu predstavlja jedan potpuno svojstven tematski volumen u istoriji “devete umetnosti”, kako kod nas tako i u svetu. Evo pregleda dela i umetnika koji su se temom Velikog rata bavili u prethodnih sto godina

PIŠE: NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

Ilustracija na naslovnoj strani: Vreme/IH

izdavač
NP “VREME” d.o.o.
Trg Republike 5, Beograd

direktor
Stevan Ristić

pomoćnik direktora
Vojislav Milošević

finansijski direktor
Daniela Vesić

glavni urednik
Dragoljub Žarković

odgovorni urednik
Filip Švarm

pomoćnik glavnog urednika
Aleksandar Ćirić

sekretarijat
Mirjana Kalezić

redakcija
Dejan Anastasijević, Aleksandar Anđić (foto), Muharem Bazdulj, Dimitrije Boarov, Slobodan Bubnjević, Sonja Ćirić, Zora Drčelić, Jovan Dulović, Slobodan Georgijev, Jovana Gligorijević, Nebojša Grujičić (kultura), Andrej Ivanji (svet), Jelena Jorgačević, Zoja Jovanov, Tatjana Jovanović, Slobodan Kostić, Jasmina Lazić, Zoran Majdin, Radmilo Marković, Saša Marković, Ivana Milanović Hrašovec, Milovan Milenković, Milan Milošević, Tamara Nikčević, Teofil Pančić, Saša Rakezić, Mirko Rudić, Tamara Skrozza, Zoran Stanojević, Tatjana Tagirov, Dragan Todorović, Tanja Topić, Momir Turudić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Marija Vidić, Ljubomir Živkov

dokumentacija
Dragoslav Grujić (arhiva)
Jelena Mrđa (foto)

tehnička redakcija
Ivan Hrašovec (ur.), Vesna Srbinović, Tanja Stanković, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić;
korektori: Ana Ćuk Dragomirović, Marko Tasić, Stanica Milošević;
lektori: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović;
daktilograf: Zorica Nikolić

internet izdanje
www.vreme.com
Marija Vidić (urednica)
Marjana Hrašovec

prodaja i pretplata
Nikola Ćulafić, Milan Radović

računovodstvo
Slavica Spasojević

marketing
Aleksandar Aleksić (direktor)

e-mail: redakcija@vreme.com
telefon redakcije: 011/3234-774
telefaks: 011/3238-662

štampa
Rotografika, Subotica

SAVET ZA ŠTAMPU
Brzo, besplatno, pravično.

ISSN 0353-8028
COBISS.SR-ID 16907266

DRAGOLJUB ŽARKOVIĆ

Ringe, ringe, raja, doš'o čika Papaja: Srbija gori, a Vučić se češlja

Mitski general Papaja odjednom se pojavio kao HARP nad srpskim političkim prostorom i samo kad njega uhapsimo, privedemo ili, barem, smenimo, posvetićemo se i ozbiljnim stvarima: Zakonu o radu, privatizaciji i drugim tegobnim rešenjima srpskih tranzicionih muka

MALI NA SPLAVU: JUTARNJA OSTAVKA

Teško da je ova zemlja bila u težoj krizi nego što je sada. I bez poplava i klizišta narod ima jedva hleba da jede, a naduvan entuzijazam solidarnosti ispumpava se kao dečji balon.

Vlast je delovala, u najmanju ruku, histerično, a dublja analiza pokazaće u danima koji slede da je delovala i protivno interesima cele zajednice. Brže-bolje, pravci političke aktivnosti, uz pomoć onih koji nemaju pameti i/ili obraza, skrenuta je ka marginalnim tokovima društvenih zbivanja.

Mitski general Papaja odjednom se pojavio kao HARP nad srpskim političkim prostorom i samo kad njega uhapsimo, privedemo ili, barem, smenimo, posvetićemo se i ozbiljnim stvarima: Zakonu o radu, privatizaciji i drugim tegobnim rešenjima srpskih tranzicionih muka.

Druga tema koja bi trebalo da zaokupi pažnju nedozrele javnosti jeste priča o tobožnjoj cenzuri medijskog prostora. A reč je prosto o diktaturi u medijskoj sferi.

I samo nam je još falilo da otkrijemo da je ministar policije plagirao svoj doktorat i, eto, potpune zabave za političku čaršiju koja ujutro kad ustane, a ustaje po pravilu na levu nogu, ne zna koga više mrzi: samu sebe ili Aleksandra Vučića.

Ali, hajdemo redom.

Samo slepac ne vidi da Vučić sprema, posle godina aktivnog vladanja i predsedavanja svim srpskim bezbednosnim službama, obračun s vrhom policije. Ali, čudno je da osim priče o tom Papaji u igru ubacuje i sopstvenog sina (vidi više na stranicama koje slede) i sinhronizuje detalje o tuči na splavu "River" zbog koje je premijer bio spreman, kad bi se šalili, da podnese i ostavku.

Mali, a nije Siniša, u pratnji "Kobri", izašao je malo da se proluftira, što je u redu za dete od 17 godina, a onda je oko četiri ujutru izbila neka tuča – mada ga je tata lepo upozorio da mu politička karijera zavisi od njegovog ponašanja – među navijačima i na splavovima. Kad ga je u pet ujutro tobože pozvao neki časnik srpske policije i saopštio mu da sin nije slušao tatu, izvadio je olovku i napisao tekst ostavke, ali mu se posle par sati sve razjasnilo. Kao u nekoj televizijskoj sapunici, dete je nevino, tata je poverovao policajcu koji se usudio da ga pozove u pet ujutru, a na kraju je i "Politika" tom događaju posvetila pažnju kao da je Tito bio u Kubi, pola naslovne i još dve cele strane, i kad sam to pročitao, nisam znao koga više da žalim – Ljilju Smajlović ili Aleksandra Vučića.

Šta rade njemu mogu da zamislim (mada ih je on manje-više postavljao ili održavao na radnim mestima), ali mi nije jasno šta rade njoj i otkud je istraživanje uglednog prestoničkog lista sazdano od materijala koji se mogao dobiti u predvorju Vučićevog kabineta.

INERCIJA DODVORIŠTVA: MIŠKOVIĆ PRODAO OSIGURANJE

Recimo čak i jeres: ova priča je indukovana iz kabineta da bi se sprečili neki drugi srpski dijalozi, a onda je počelo i samonameštanje onih koji bi Vučiću da vide leđa. Takva je priča o cenzuri. Slažem se sa Aleksandrom Vučićem – ovde nema cenzure i gospođa iz OEBS-a koja je tamo negde daleko lupala gluposti treba da mu se izvini. Ovde zbilja nema cenzure. Ovde ima nečeg mnogo opasnijeg – medijske diktature. Da li ona potiče iz čistog udvorištva, kao mentalnog stanja zbog nedovršenosti glavnih urednika koji se mogu najčešće opisati kao "stoka bez repa" (omiljena sintagma glavnog urednika tabloida "Doušnik") ili je taj proces vođen iz nekog centra?

foto: FoNet

Rekao bih da taj centar postoji i da diktira sadržaj medija. Sedište javnog govora se iz javnog servisa seli u privatnu televiziju koja je oduvek bila "ružičasta", a sinhronizacija zlovolje i mržnje prema političkim, stvarnim ili izmišljenim protivnicima toliko je predvidljiva da će dugoročno postati kontraproduktivna po Vučića, njegovu vladu i njegov način vladavine.

Iz čiste inercije zbog te vrste zadatosti "Kurir" je objavio vest da je Miroslav Mišković svoj udeo u osiguravajućem društvu prodao baš na dan poplava kako bi se spasao troška. Mogu da zamislim, ustao Miško ujutru i video da pada kiša pa ko veli "'ajde da prodam ovo danas", kao da je to džak krompira, a ne posao vredan stotine miliona evra.

Posle je smenjen dvojac s kormilarom iz "Kurira". Ali, nije zbog Miškovića. Neku drugu glupost su napravili. Ovo za Miškovića bio je, s tačke gledišta centrale domovinske uprave medijima, čist pogodak.

Biće da su glavni i neki drugi urednik stradali zbog širenja panika oko leševa u poplavi. A lepo je centar javio da panike nema! Ili, beše, obrnuto. Centar je širio paniku, pa se posle predomislio.

OBRAZOVANJE U TRENDU: DOKTOR, PA ŠTA?

I na kraju smo stigli do još jednog tega koji pomera kantar s analize aktuelnog stanja u Srbiji – plagijat. Priznajem, ja sam lično pre jedno četiri nedelje odbio da objavim tekst autora koji dokazuju da je Nebojša Stefanović plagirao doktorat. Meni je cela priča zvučala tautološki – doktorat pa na Megatrendu – i procenio sam da je već to, samo po sebi, dovoljno besmisleno i glupo da bi se bavili bilo čijim doktoratom na tom učilištu ("Sine, koliko do kraja? Tata, još dve hiljade evra.")

Naime, taj tekst pokazuje samo jednu stvar. Da je nesrećni Stefanović prepisivao pojedina poglavlja od nekih doktora za koje nikad ranije nismo čuli, a prepisivao je opšta mesta poput toga da je zemlja okrugla. Kakvo foliranje! Njegov doktorat nije vredan nikakve pažnje, ali da sam znao da će izazvati toliku pažnju ne bih odoleo da povećam tiraž.

Zamislite da smo mogli da se hvalimo kako uz pomoć uglednih naučnika, našijenaca iz belog sveta, dokazujemo da Megatrend objavljuje sve i svašta pod firmom doktorata. Ništa novo! To je kao kad mi je Bogoljub Karić slao sliku s prijema u neku američku akademiju nauka: cirka 500 dolara sa srebrnim ramom.

Uostalom, kada je sredinom osamdesetih izbila afera u kojoj je Hamdija Pozderac, član Predsedništva SFRJ, optužen za plagijat, on se branio tako što je govorio kako ne vidi u čemu je problem, jer njegove pisanije o samoupravljanju predstavljaju deo kolektivne političke svesti u kojoj je "Marks prepisivao Hegela, Lenjin Marksa, Kardelj Lenjina i on Kardelja". Tu njegovu odbranu je ismejala ondašnja omladinska štampa, a naš kolega Dragoslav Grujić je objavio komentar u "Novim omladinskim novinama" pod naslovom "Kolektivni intelektualac sa privatnim žiro-računom" aludirajući na enormne honorare koje su političari dobijali za svoje "naučne rasprave".

Dobro, nije Stefanović postao "nova zvezda Vučićeve Srbije" zbog doktorata, nego je to postao zbog nekih drugih mana. Honorar je tu konstanta!

Ali, sve u svemu, poenta je sledeća: Srbija gori, a Vučić se češlja; Papaja mu radi o glavi, premijer mora da dokazuje da u Srbiji nema cenzure i još mora da dangubi oko nekakvog plagijata. Sve se zaverilo protiv njega uz poveliku pomoć tobožnjih neprijatelja. Vođa luta, a Srbija ga sledi! ¶

UHAPSITE FACEBOOK

Da li danas u Srbiji imamo posla sa cenzurom? Pa, kao što reče premijer Vučić, teško da mogu da nam dokažu. Ipak, danas u Srbiji nesumnjivo imamo uklonjene tekstove, onesposobljene sajtove, uhapšene i privedene pojedince, smenjene urednike, zastrašene novinare i sve druge aktere na javnoj sceni. Možda to nije cenzura u klasičnom shvatanju tog pojma, ali nešto jako loše i opasno svakako jeste

"Ponosan sam na činjenicu što Srbiji nisu mogli da pokažu i dokažu (medijsku cenzuru, prim. nov.)", izjavio je premijer Srbije Aleksandar Vučić na konferenciji za novinare održanoj u Vladi Srbije, u utorak, 3. juna. Ova višesmislena premijerova izjava zapravo je najpreciznij opis onoga što smo imali na repertoaru u proteklih petnaestak dana, kada je reč o slobodi govora, pre svega na internetu: nestaju sadržaji koji su kritički nastrojeni prema Vladi Srbije i premijeru Vučiću, ali potreban je veliki napor da se dokaže kako je reč o ciljanom uklanjanju, a ne o "tehničkim problemima".

Vučićeva izjava o nedokazivosti medijske cenzure došla je nakon njegove prepiske, a potom i telefonskog razgovora sa Dunjom Mijatović, predstavnicom Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) za slobodu medija.

Dunja Mijatović je 27. maja, na konferenciji o internetu u Stokholmu, pozvala vlasti u Srbiji da neguju necenzurisanu debatu o pitanjima od javnog interesa, posebno u kriznim vremenima, kao što je situacija sa poplavama u regionu: "Duboko sam zabrinuta zbog navoda da su sajtovi i onlajn sadržaji bili blokirani. To je jasno kršenje prava na slobodu izražavanja. Internet je od suštinskog značaja za slobodan protok i pristup informacijama. U kriznim vremenima, slobodan protok informacija je od ključnog značaja, kako bi se ljudima omogućilo da sami procene situaciju." Dunja Mijatović je upozorila da je tokom vanredne situacije u Srbiji sa nekoliko veb-sajtova uklonjen sadržaj u kojem je kritikovana reakcija vlade na poplave, te da su sajtovi druga strana.net i Teleprompter bili nedostupni, dok je sa sajta Blica izbrisan blog Dragana Todorovića (videti "Vreme" br. 1212, "Između cenzure i širenja panike").

"Hapšenje pojedinaca zbog blogova, komentara ili drugih oblika pisanja nije prihvatljivo. Ono ima negativan uticaj na opšte stanje slobode štampe u zemlji i može dovesti do autocenzure. Pozivam srpske vlasti da stave tačku na ovo i prestanu da se mešaju u rad onlajn medija", rekla je Dunja Mijatović. Ona je poručila i da je njena kancelarija spremna da pomogne vlastima u Srbiji u ovoj oblasti.

Reakcija Mijatovićeve usledila je posle vesti da je zbog navodnog širenja panike troje ljudi provelo devet dana iza rešetaka, jer su na svojim Fejsbuk profilima spekulisali o broju žrtava poplave u Obrenovcu. Prvobitno im je određen pritvor od trideset dana, da bi im kasnije Viši sud u Beogradu ukinuo pritvor, dopustivši da se brane sa slobode. Postupak protiv njih i dalje je u toku, a terete se za krivično delo širenje panike i nereda u pokušaju, za koje je zaprećena kazna od šest meseci do pet godina zatvora.

Crvene tačke

Organizacije Indeks cenzure (*Index on Censorship*) iz Londona i Opservatorija za Balkan i Kavkaz (*Osservatorio Balcani e Caucaso*) iz Italije pokrenule su internet sajt koji će beležiti kršenje slobode medija u zemljama članicama EU i državama kandidatima za Uniju. Sajt će na adresi *mediafreedom.ushahidi.com* prikupljati i mapirati informacije o kršenju slobode medija koje dobije od medijskih profesionalaca i građana, piše u saopštenju dve organizacije. Platforma je vrlo jednostavno zamišljena. Na naslovnoj strani nalazi se interaktivna mapa Evrope, a slučajevi cenzure i kršeja slobode medija u pojedinačnim zemljama obeleženi su crvenim tačkama. Klikom na svaku tačku dobija

POLEMIKA SA OEBS-OM: A. Vučić foto: Aleksandar Anđić

ŠTA JE VUČIĆ POMEŠAO

Premijer Vučić reagovao je oštro i transparentno. Medijima je ekspresno dostavljeno pismo koje je premijer uputio OEBS-u, u kom traži izvinjenje "posle svih neistina koje ste o Srbiji izneli". "Molio sam Vas da me obavestite o samo jednom, bilo kakvom, pa i najmanjem dokazu koji bi potvrdio da je Vlada Srbije onesposobljavala sajtove Druga strana i Teleprompter, ili skidala nečiji blog sa veb-stranice dnevnog lista Blic. Razume se, nikakav dokaz mi nije ponuđen", kaže Vučić u pismu Dunji Mijatović.

Pogledajmo još jednom šta je Dunja Mijatović tačno rekla. Pažljivim čitanjem lako je ustanoviti da ona nijednog trenutka nije optužila Vladu Srbije da stoji iza obaranja Druge strane i Telepromptera. Jedini deo u kom poziva vlast Srbije da prestane sa nečim, odnosi se na hapšenje pojedinaca zbog onoga što su pisali na internetu. Za to nije potreban nikakav poseban dokaz, jer, na svu sreću, u Srbiji sistem »

se detaljna informacija o kakvom problemu je reč. Iako mapa za sada obuhvata samo period od februara do juna 2014, Srbija je trenutno zemlja sa najvećim brojem "crvenih tačaka".

Indeks cenzure je međunarodna organizacije osnovana 1972. godine, koja promoviše slobodu govora i izražavanja. Pored novinara, organizacija štiti i prava pisaca, korisnika društvenih mreža, blogera, umetnika, naučnika aktivista i građana. Internet adresa organizacije je *http://www.indexoncensorship.org*. Opservatorija za Balkan i Kavkaz (OBC) – *www.balcanicaucaso.org/eng*, izveštava o društvenopolitičkim i kulturnim dešavanjima u jugoistočnoj Evropi od 2000. godine. Novi portal je deo projekta koji podržava Evropska komisija.

RAZLIKE O SLOBODI MEDIJA: Dunja Mijatović (OEBS), Mića Jovanović (Megatrend)...

foto: OSCE/Micky Kroell

FoNet

još uvek funkcioniše dovoljno dobro da samo vlast ima pravo da lišava građane slobode.

Premijer Vučić, dakle, ili nije pažljivo ispratio šta predstavnica OEBS-a za slobodu medija govori, ili je u populističkom maniru požurio da odbrani čast Srbije od "napada" međunarodne organizacije, čije predsedavanje uskoro preuzima upravo – Srbija. Nakon žustrog Vučićevog odgovora, usledio je telefonski razgovor između njega i Dunje Mijatović. Sudeći po medijskim izveštajima o tom razgovoru, izgleda da je premijer "spustio loptu", te je, između ostalog, obećao i da će se on lično založiti da se utvrdi ko stoji iza pokušaja cenzure u Srbiji.

To nas dovodi do još nečega što je Vučić pomešao. Istinski reformator, a Vučić nas mesecima iz petnih žila uverava da on to jeste, morao bi da omogući institucijama sistema da rade svoj posao, a ne da taj posao obavlja "on lično".

Kako god bilo, Evropska komisija je 3. juna saopštila da "ima na umu" razmenu poruka između OEBS-a i Vlade Srbije o cenzuri u medijima i ukazala da će "veoma, veoma veliku pažnju posvetiti pitanju slobode medija i izražavanja u pregovorima o članstvu" koje Srbija vodi sa EU. To je u Briselu izjavio Peter Stano, portparol evropskog komesara za proširenje Štefana Filea, i istakao da će jedan od partnera u tom procesu biti OEBS. Sloboda medija i izražavanja deo je poglavlja 23 u pregovorima o članstvu u EU koje se odnosi na osnovna prava.

Stano je naglasio da je "stav Evropske komisije da su sloboda medija i izražavanja veoma važna, ključna načela u procesu za ulazak u članstvo i moraju biti poštovana, posebno u pregovorima o poglavljima o temeljnim slobodama, vladavini prava i medijima". Evropska komisija će "mnogo pažnje posvetiti tom pitanju na mnogim nivoima, s mnogim partnerima, a među njima i sa OEBS-om", rekao je Stano na pitanje novinara da li izvršno telo EU smatra da ima dokaza za tvrdnju OEBS-a o cenzuri u medijima u Srbiji.

KAKO JE ISCURIO PEŠČANIK

Nedelja je dan za odmor, ali Srbiju posle poplava čeka obnova, a poznato je da u takvim okolnostima odmora nema. Nedelja veče u Srbiji, osim podele na one koji rade ujutru i onih koji posao nemaju, deli građanstvo na one koji gledaju "Utisak nedelje" na B92 i one koji preferiraju "Teška reč" na Pinku. Dok se u ovom prvom govornom programu bistrila sudbina Demokratske stranke, u "Teškoj reči" je trajala borba prsa u prsa uglednih medijskih poslenika sa nevidljivom alom koja širi laži o nekakvoj cenzuri u Srbiji. Ironijom sudbine, u vreme kad su nas gosti "Teške reči" iz televizora uveravali da nema nikakvog sprečavanja slobode govora, trajao je hakerski napad na sajt Peščanik.net.

Slučajno ili ne, sajt je napadnut ubrzo nakon što je na njemu objavljen tekst u kojem se ukazuje na ozbiljne indicije da je deo doktorata ministra unutrašnjih poslova Srbije Nebojše Stefanovića plagijat. Autori Uglješa Grušić (docent, Univerzitet u Notingemu), Branislav Radeljić (vanredni profesor, Univerzitet Istočni London) i Slobodan Tomić (doktorand, Londonska škola ekonomije i političkih nauka) tvrde da postoje ozbiljne indicije da je u radu mnogo plagijata i da je naslovna tema promašena.

U ponedeljak, 2. juna, portal Peščanik objavio je da su napadi kojima je taj sajt oboren stizali sa servera privatnog univerziteta Megatrend, kao i sa drugih adresa iz zemlje i regiona. Kako se navodi, u vreme najtežeg napada svake sekunde slato je na desetine "zahteva" prema serveru Peščanika sa adrese fa-srv.megatrend.edu.rs, a na prikrivanju tragova vinovnici su učinili "neobično malo". Urednica tog portala Svetlana Lukić rekla je agenciji Beta da je veb-master Peščanika dostavio policiji sve podatke kojima raspolaže.

Napad se u ponedeljak nastavio nešto manjim intenzitetom iz Kanade, Češke i drugih država, dok se za napade iz Srbije umesto Megatrendovog servera koristi server-posrednik Akademske mreže Srbije, objavio je Peščanik. U trenutku pisanja ovog teksta (utorak, 3. jun), na sajt Peščanika je još gotovo nemoguće ući. Sajt je bio dostupan nakratko, ali dovoljno da se na njemu pročita tekst Milice Jovanović o tome kako je oboren Peščanik. Pošto je sajt posle toga ponovo "pao", trenutna situacija je tragikomična: Peščanik je oboren da ne bismo mogli da pročitamo tekst o tome kako je Peščanik oboren.

Ministarstvo unutrašnjih poslova saopštilo je u utorak da je pokrenulo istragu, na osnovu zahteva za prikupljanje potrebnih obaveštenja Višeg javnog tužilaštva u Beogradu, povodom sprečavanja i ograničavanja pristupa internet domenu www.pescanik.net. Tužilaštvo za visokotehnološki kriminal saopštilo je da nema potrebe da ovaj portal podnosi krivičnu prijavu zbog napada na sajt, jer je na osnovu napisa iz medija moguće pokrenuti postupak po službenoj dužnosti. Urednica

...Svetlana Lukić (Peščanik) i Ivan Tasovac (ministar kulture i informisanja)

foto: Dragan Kujundžić

FoNet

Peščanika Svetlana Lukić i veb-master sajta već su policiji dali izjave u vezi sa ovim događajem. Istraga se sprovodi u cilju identifikacije izvršioca krivičnog dela sprečavanje i ograničavanje pristupa javnoj računarskoj mreži, saopštio je MUP.

TEHNIČKE SMETNJE

U međuvremenu, oglasio se ministar kulture i informisanja Ivan Tasovac i izjavio da u Srbiji ne postoji ugrožavanje medijskih sloboda bez obzira na izveštaj OEBS-a, koji se, kako je rekao, pre saopštenja da u Srbiji postoji cenzura medijskih sadržaja, nije obratio nijednoj državnoj instituciji. Tasovac je na skupštinskom Odboru za kulturu i informisanje rekao da ništa ne zna o ukidanju sajtova, kao i da su to pojedinačni slučajevi koji, ako su se i dogodili, mogu biti iz tehničkih razloga. To se, međutim, smatra Tasovac ne može dizati na nivo države.

On je izrazio uverenje da će posle usvajanja tri medijska zakona situacija u ovoj oblasti biti bolje uređena. Ministar je najavio da su u toku završne pripreme i konsultacije i da će ti zakoni krajem jula biti u skupštinskoj proceduri.

O mogućnosti da je razlog "pada" sajtova koji su pisali kritički o ponašanju Vlade i premijera u vreme vanredne situacije, Nenad Milosavljević, autor bloga Druga strana, u razgovoru za "Vreme" kaže: "U mom slučaju je neosporno da je na sajt izvršen hakerski DDoS napad, o čemu sam obavešten od provajdera i o čemu posedujem sve dokaze. S obzirom na to da se na istom serveru nalazi više sajtova, provajder je poslao obaveštenje da je napadnut sajt drugastrana.net, kao i da je preduzeo određene mere, koje bi trebalo da izađu na kraj sa napadima." U sledećem mejlu, međutim, provajder obaveštava Milosavljevića da ipak ne može da reši problem jer ima ograničene resurse za sprečavanje DDoS napada i preporučuje da privremen zaključa sajt kako bi server mogao normalno da funkcioniše: "U to vreme sajtu je već bilo potpuno nemoguće pristupiti, te smo ga i zaključali kako bi napadi prestali. Iako mnogi tvrde da napada zapravo nije ni bilo i da je padanje sajtova posledica nestručnosti, tehničkih nemogućnosti da podnesu veliku posetu i slično, u slučaju mog sajta takve tvrdnje su ništa drugo do tendenciozne gluposti koje vređaju inteligenciju."

POLITIČKA (NE)KULTURA

Pitanje cenzure na Odboru za kulturu i informisanje pokrenula je predsednica tog skupštinskog tela Vesna Marjanović, koja, kako je rekla, govoreći u svoje lično ime, smatra da su u Srbiji ugrožene medijske slobode i da Srbiji nije potrebna svađa sa »

Šta smo imali

Od decembra 2013. do danas, javnost se suočila sa više slučajeva ukidanja, uklanjanja i hakovanja sadržaja koji su kritički nastrojeni prema vlastima u Srbiji. Prvo je ukinuta emisija "Mentalno razgibavanje" na Radiju B92, zbog neprikladnih političkih tema. Sa sajta Radija 021 povučen je tekst o ćerki guvernerke Narodne banke Jorgovanke Tabaković, koja službenim automobilom iz Novog Sada ide na predavanja u Beograd. Satirični snimak na kojem Aleksandar Vučić spasava dete iz smetova u Feketiću je uklanjan, a blogovi i sajtovi na kojima se pojavljivao – onesposobljavani, dok je autoru snimka Srđanu Miletiću onesposobljen Jutjub kanal i Tviter profil (Videti "Vreme" br. 1205, "Hrani Simu pa šalji na Tviter – internet se umiriti ne može"). Koordinator internet tima SNS-a Mario Maletić tada je na Tviteru priznao da stoji iza "projekta" uklanjanja satiričnog klipa.

Nakon što je, gostujući u Jutarnjem programu Radio-televizije Srbije, kritikovao sastav tek formirane Vlade Srbije, Srđan Škoro, novinar "Večernjih novosti" smenjen je sa mesta urednika deska tog dnevnog lista. Zbog njegovog gostovanja i kritika Vlade koje su izrekli gosti emisije "Da, možda, ne" na RTS-u, Srpska napredna stranka oglasila se saopštenjem u kom je napala javni servis, jer voditelji ove televizije šire "bujicu neosnovanih primedbi sa jedinim ciljem – da se unizi nova vlada i ugled Aleksandra Vučića".

Da je internet već duže vreme političko bojno polje, postalo je jasno još jesenas, kada su se pojavili konkretni dokazi da političke partije, pre svega SNS, imaju čitavu "vojsku" botova, zaduženih da na informativnim portalima ostavljaju afirmativne komentare o svojoj stranci (Videti "Vreme" br. 1193, "Pljuvanje po leševima i tihi marš partijskih vojnika").

Nepoverenje poverenika

Zaštitnik građana Saša Janković kritikovao je pozivanje građana na informativne razgovore zbog navodnog širenja panike, "koju nikad niko nije primetio, utvrdio, ni zabeležio njene posledice" i izrazio zabrinutost zbog tvrdnji novinara da im se savetuje da izbegavaju kritiku.

Betaphoto

Janković je često ukazivao na razne povrede prava građana. Polovinom prošle nedelje Administrativni odbor Skupštine Srbije nije dao saglasnost za dalji rad 19 zaposlenih u Kancelariji zaštitnika prava građana. To smanjuje kapacitet institucije koja po Ustavu kontroliše rad državnih i drugih organa vlasti. Funkcioneri vladajuće Srpske napredne stranke počeli su da ga prozivaju zbog visoke plate, a na Jutjubu je osvanuo klip od 30 sekundi u kom se grafički objašnjava koliko je novca ukupno Janković primio otkako je na funkciji ombudsmana i koliko je poplavljenih kuća moglo da bude obnovljeno od te sume. Gostujući u emisiji "Kažiprst" na B92, Janković je rekao da u Srbiji postoji vanredna situacija nad slobodom izražavanja. Dan nakon Jankovićevog gostovanja na B92, Vlada je izdala saopštenje u kom je navedeno da je Vučić razgovarao sa zaštitnikom građana. "Tokom razgovora premijer Vučić je istakao značaj posla koji Janković obavlja i obećao da će država Srbija omogućiti uslove za nesmetan, odgovoran i kvalitetan rad zaštitnika građana", piše u saopštenju.

Da nije trebalo "hapsiti zbog Fejsbuka", izjavio je i poverenik za informacije od javnog značaja i zaštitu podataka ličnosti Rodoljub Šabić: "Kada je reč o obaranju internet sajtova i skidanju tekstova sa veb stranica, premijer Aleksandar Vučić je sam pitao da li ljudi stvarno misle da je on u stanju da to uradi. Ali, nije uopšte u pitanju to da li je neko u stanju da to uradi. To se dešavalo i ako je to posledica postupanja nekog državnog organa, onda je to nedopustivo", ocenio je poverenik za informacije od javnog značaja Rodoljub Šabić.

Sledećeg dana objavio je da mu je komisija Vlade Srbije zabranila korišćenje službenih automobila, što će ga sprečiti u obavljanju posla propisanog zakonom. U međuvremenu je stigla vest da je komisija preinačila odluku i da su povereniku vraćeni automobili. Ipak, Šabićeve tvrdnje da je tokom rada trpeo razne pritiske, premijer Aleksandar Vučić okarakterisao je kao "tuc-muc objašnjenja".

međunarodnim institucijama. Za nju je, kako je rekla, veoma zabrinjavajuće "ukidanje sajtova" i pozvala poslanike da reaguju jer to "unosi zabrinutost zbog mogućeg ograničavanja sloboda izražavanja na internetu".

I kao da već ne obeshrabruje dovoljno činjenica da predsednica skupštinskog odbora za kulturu i informisanje mora da se ogradi time što naglašava da govori "u svoje lično ime", za reč su se javili poslanici vladajuće Srpske napredne stranke, Milorad Cvetković i Vladimir Đukanović, i onime što su izgovorili, pokazali zabrinjavajuć stepen nedemokratičnosti i odsustvo političke kulture i osećaja za slobodu govora. Oni su ocenili da je "potpuna glupost" tvrdnja da država ukida sajtove kada su koliko sinoć na jednoj od televizija sa nacionalnom frekvencijom emitovane čak dve emisije u kojima su iznete, kako su rekli, najgore stvari o premijeru i državi. Cvetanović je rekao da je protiv cenzure medija bilo gde i bilo kakvog zabranjivanja sajtova, ali se, kaže, pita gde je odgovornost onih koji su na najnegativniji način pisali o stradanju naroda u katastrofalnim poplavama: "Zašto ne govorimo o njihovoj odgovornosti, već o ukidanju sajtova koji su propagirali to da se panika digne do enormnog nivoa, zašto ne govorimo o konkretnim emisijama?", rekao je on, zanemarujući dve stvari: da političari koji na taj način govore o svojim kritičarima, ostavljaju utisak da ih namerno targetiraju, kao i to da su najjezivije izveštaje o poplavama, sa naslovima poput "Leševi plivaju po Obrenovcu", objavljivali mediji koji su vladajućim strukturama i više nego naklonjeni.

O tom manjku elementarne političke kulture i elementarnog poretka govori još nešto: iza rešetaka su se, zbog širenja panike za vreme poplava, našli pojedinci koji su o tome pisali na svojim Fejsbuk profilima. Pitanje odgovornosti medija koji su pisali o navodno zatrovanoj vodi u Beogradu, o leševima koji plutaju, o udavljenim bebama, nije pokrenuto nijednog trenutka. Iz toga sledi vrlo originalan zaključak: Srbija je zemlja u kojoj građani snose veću odgovornost za izveštavanje, nego mediji, kojima je informisanje tih istih građana – suština.

POJAVA SLIČNA CENZURI

Da li danas u Srbiji imamo posla sa cenzurom? Pa, kao što reče premijer Vučić, teško da mogu da nam dokažu. Ipak, danas u Srbiji nesumnjivo imamo uklonjene tekstove, onesposobljene sajtove, uhapšene i privedene pojedince, smenjene urednike, zastrašene novinare i sve druge aktere na javnoj sceni. Možda to nije cenzura u klasičnom shvatanju tog pojma, ali nešto jako loše i opasno svakako jeste. Kako god se to zvalo, mora mu se stati na put sistemskim sredstvima i metodama, a ne bilo čijim ličnim zalaganjem. Pošto je sloboda govora Ustavom i zakonima ove zemlje zagarantovano pravo, lične inicijative i zalaganja potpuno su suvišni, pa makar dolazili od samog premijera. Štaviše, premijer koji ličnim garancijama pokušava da nadomesti odsustvo institucionalnih mehanizama, upravo tim činom demantuje taj lični integritet koji stavlja kao garanciju.

Zaista, nikakvih dokaza da Vlada Srbije stoji iza pokušaja cenzure u Srbiji nema. Jedina, i to posredna veza, jeste da su svi napadnuti sadržaji bili kritički prema Vladi. Uzmimo da je tako, da niko iz vladajućih struktura nema direktne veze sa gušenjem slobode govora. Hakerske napade na sajtove vrlo je lako dokazati, a napadnuti su te dokaze dostavili i javnosti i istražnim organima. To onda znači da neko, pojedinci ili grupe, koji možda nisu u direktnoj vezi sa vlastima, osećaju potrebu da suzbijaju kritiku vlasti nezakonitim sredstvima. U tom slučaju, vlast koja želi da bude demokratska, trebalo bi da se bavi suzbijanjem ovakvih pojava, a ne time ko je, gde, kad i zašto rekao nešto ružno o Vladi i premijeru. ¶

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

TEOFIL PANČIĆ

Vučić u mreži, spodobe na mreži

Pa ljudi, je l' on to ozbiljno?! Mislim, Vučić? Mislim, ovo da se OEBS izvini, njemu ili kome već, što ga je malko kritikovao i sekirao glede slobode i (auto)cenzure u Srbiji?

Naravno da je ozbiljno. Aleksandar Vučić nije baš poznat kao šaljivdžija, nije on Dačić Ivica. A i ne bi mu se uklapalo u patetično-zadušni stil koji gaji, rekao bih, ne zato što su mu tako savetovali, nego 'nako, spontano. Komentarišući Vučićevo komentarisanje OEBS-ovih komentara neobičnih obaranja sajtova, pritvaranja nadobudnih blogera i društvenih mrežadžija, ali i raznih mnogo opipljivijih dokaza pritisaka na medije, Rodoljub je Šabić rekao da je tradicionalno *iznenadjeni & uvredjeni* Vučić "kritike OEBS-a shvatio lično, a to je pogrešno". Bezbeli da je pogrešno – mada, opet, i nije... – ali pitam ja, ne Šabića nego sve nas: a kad je to ikad pa bilo da Vučić Aleksandar, otkad se blagoizvoleo ukazati u našim životima, nije nešto glede politike "shvatio lično"? Sasvim lično i sasvim tragično? Kad se to desilo, kog tačno dana u mesecu limburgu, kad mušmule lete na jug? Otkad znam za njega, gledam to nasmrt uvređeno lice Čoveka Koji Trpi Nepravdu, zli protivnici ga uvek kleveću i sapliću, u televizijskim brbljaonicama uvek kuka kako mu ciljano ne dadu da dođe do reči, i sve već u tom "muka duhu" stilu uvređene i niskošću drugih uflekane Vertikale, i takav je bio i kao radikal i kao naprednjak, i kao mladićevac i kao veberovac, i kao vlast i kao opozicija. Čovek, naprosto, ne želi i ne može iz *žanra*, prihvatio ga je kao što izvesni glumci od jedne svoje kreacije naprave smarajući manir koji posle vuku kroz karijeru dok ne dojade bogu i narodu, i teško i jao onim daskama što ih drže na pozornici.

Toliko o njemu, a toliko i o ono nešto preostalih ozbiljnih medija, kojima neće biti lako u ovom sve infantilnije i hirovitije Narcističkom Poretku, no, to je priča koja će se tek razviti u potpunosti, i dobra neće biti, ali i o tome je valjalo misliti ranije, dok se to moglo sprečiti, ali jbg, tada nije bilo nobl i kul i radikalno i vertikalno da se o tome misli. Mo'š misliti.

Na drugoj, ili pre na trećoj strani, delajući za svoj groš, evo su se i u fertutmi oko ovih poplava pojavili i prigodno istakli kojekakvi samostalni delatnici iz sive zone blogerajske, tviterske, fejsbučke i tako to; neki su u svemu tome učinili i korisne stvari, recimo na organizovanju pomoći te lociranju i spasavanju ugroženih, drugi su naprosto beznačajno nagvaždali (takvih je po prirodi stvari najviše), treći su u nekom momentu čak došli pod udar državnog represivnog aparata jerbo su u javnost puštali ("društvene mreže" *jesu* javnost i za njih važe sve etičke i pravne regule koje važe, recimo, za ove novine, i ne verujte ni jednom prokletom demagogu koji bi vam rekao drugačije!) apsolutno ni na čemu proverljivom bazirane konfabulacije po zlatnom principu rečemi-jedan-čoek kako poplavljenim područjima plutaju stotine ili čak hiljade leševa, kako ovo, kako ono, jedno apokaliptičnije od drugog.

Vidim da su se organizovani borci za slobodu izražavanja nešto silno uzbihozorili i traže pravdu za te drage, eto, možda pomalo neobuzdane i nestašne ljude koji su "šerovali" svoje sokačarske splačine sa tzv. javnošću. Lepo je sve to, sav taj humanizam i renesansa, ali ja bih da tu neke stvari ipak razgraničimo. U Srbiji već sada imamo ozbiljnih problema sa medijskim slobodama, s tendencijom dramatičnog pogoršanja. Protiv toga se i te kako valja boriti, i svako ko tu želi i može da pomogne više je nego dobrodošao. Megjutoa, ne pada mi ni na najudaljeniji kraj pameti da pristanem da se u ovo društvo prošvercuju kojekakvi egzibicionisti, sumasedši i zamlate, blazirani dokonjaci ili isprazni šlafrok-Kritičari Svega Postojećeg koji, najčešće anonimno, sistematski zagađuju javni prostor kršeći apsolutno sve moguće etičke, zanatske i (razumne i liberalne, a ne tvrdo represivne) zakonske norme. Ajde de to što vređaju i obračunavaju se s ljudima koji im nešto nisu po volji, ali ovo sad, ovo kad krene sumanuto gađanje brojem poginulih ili bilo čime sličnim, ovo kada potpuno podivlja neodgovorno lupetaranje o krajnje ozbiljnim stvarima – e pa, ja stvarno ne vidim šta bih ja tu branio, i u ime čega, u ime kojeg suvislog i časnog načela? Ne tvrdim da je zatvor pravi protivotrov za te zamlate i(li) protuve, ali sto mu gromova, nemojte me ni terati da ih gledam kao novodobne *heroje slobodne reči*...

Sloboda javne reči mora se braniti, ali neodgovorno lupetaranje o ozbiljnim stvarima nije deo tog "paketa"

Sećate li se *samrtnog proleća* 1999? Ljudi moji, kako su tada cvetale najumobolnije glasine na sve strane... Ne bombarduju Valjevo jer je Medlin Olbrajt imala dadilju iz Valjeva; onda roknu i po Valjevu, ali zato ne bombarduju Zrenjanin jer je dadilja zapravo bila iz Bečkereka; nemo' noćas d'ideš preko Brankovog mosta, noćas će ga sruše! Je l'? Da ti nije dojavio Vesli Klark lično?! I sve u tom stilu. Jedino što tada još nije bilo interaktivnog interneta i društvenih mreža za komarce, pa je idiotizam ipak bio relativno atomizovan, neorganizovan, pojedinačan, i širio se sporovozno, mehanički, staromodno. I niko nije svaku glasinu i budalaštinu smatrao Javnom Reči koja da se ima braniti bez pogovora. Sada je, međutim, sve drugačije. Pametniji i dalekovidiji od mene mudro su zaključili da živimo u vremenu koje pruža neslućene mogućnosti za umrežavanje idiota i širenje organizovanog idiotizma brzinom svetlosti. Ja to da zaustavim ne mogu, ali da te spodobe tretiram kao svoje saveznike u borbi za bilo šta i protiv bilo koga – e, neću. ¶

Ispredanje zave

Kako se od banalne kafanske tuče može doći do mračne zavere usmerene protiv premijera i države, do korumpiranih najviših funkcionera policije u službi misterioznih i anonimnih mafijaških gazda i šta je u svemu tome donekle nejasno

POLICIJSKI FUNKCIONERI OPTUŽENI ZA MINIRANJE PREMIJERA: Aleksandar Vučić

foto: BetaPhoto

Tu treba početi polako, redom: dakle, oko četiri izjutra, dana 10. maja 2014, dežurna služba Policijske uprave beogradske primila je poziv za intervenciju na splavu "River", a od kolege iz sve mnogoljudnije Uprave za obezbeđenje MUP Srbije, koji da je napadnut zajedno sa štićenim licem i da su obojica povređeni. Patrola Policijske stanice Novi Beograd upućena je na lice mesta oko 4:05, ali je tamo zatekla samo kolegu i štićeno lice, golmana Vladimira Stojkovića. Posle će se doznati da su se ostali učesnici incidenta već bili udaljili, ne čekajući policiju, ali i da postoji snimak nadzorne kamere na kome se sve vidi i koji baca drugačije svetlo na tok događaja. Vođa patrole, izvesni narednik policije, napisao je tog jutra u službenoj beleški da mu je kolega iz Uprave za obezbeđenje rekao da je njega i štićeno lice napao i povredio sin premijera Aleksandra Vučića, Danilo, ali da neka vođa patrole to ne napiše u izveštaju, nego da je reč o "NN" licu. Narednik je sve lepo napisao kako je bilo, pa se ta beleška pojavila pre neki dan i u "Politici". Posle je ispalo da u svojoj izjavi pred policijom taj isti radnik Uprave za obezbeđenje tvrdi da nije bila reč o Danilu Vučiću, već o licu "atletske građe, oko 170 cm, crne kratke kose", koje bi mogao da prepozna. Službena beleška o razgovoru s njim takođe je našla svoj put do Politike.

Danilo Vučić, kažu, jeste bio na splavu "River" u kritično vreme. Tu nema mesta pakosnim pitanjima tipa "a da šta radi

era na spletkaroški način

maloletnik na splavu u to vreme", iz dva razloga: kao prvo, drugačija su vremena; kao drugo – i važnije – dečko je bio u dobrom društvu pripadnika elitne jedinice vojne policije koji ga čuvaju. Sve i da je došlo do neke situacije, ti vrhunski profesionalci sprečili bi sukob pre nego što i počne. Uostalom, kasnije se pojavio neki kik-bokser sa Novog Beograda koji je potvrdio da se potukao sa Stojkovićem i njegovim pratiocem, sve ne znajući ko su, jer da je bio napadnut.

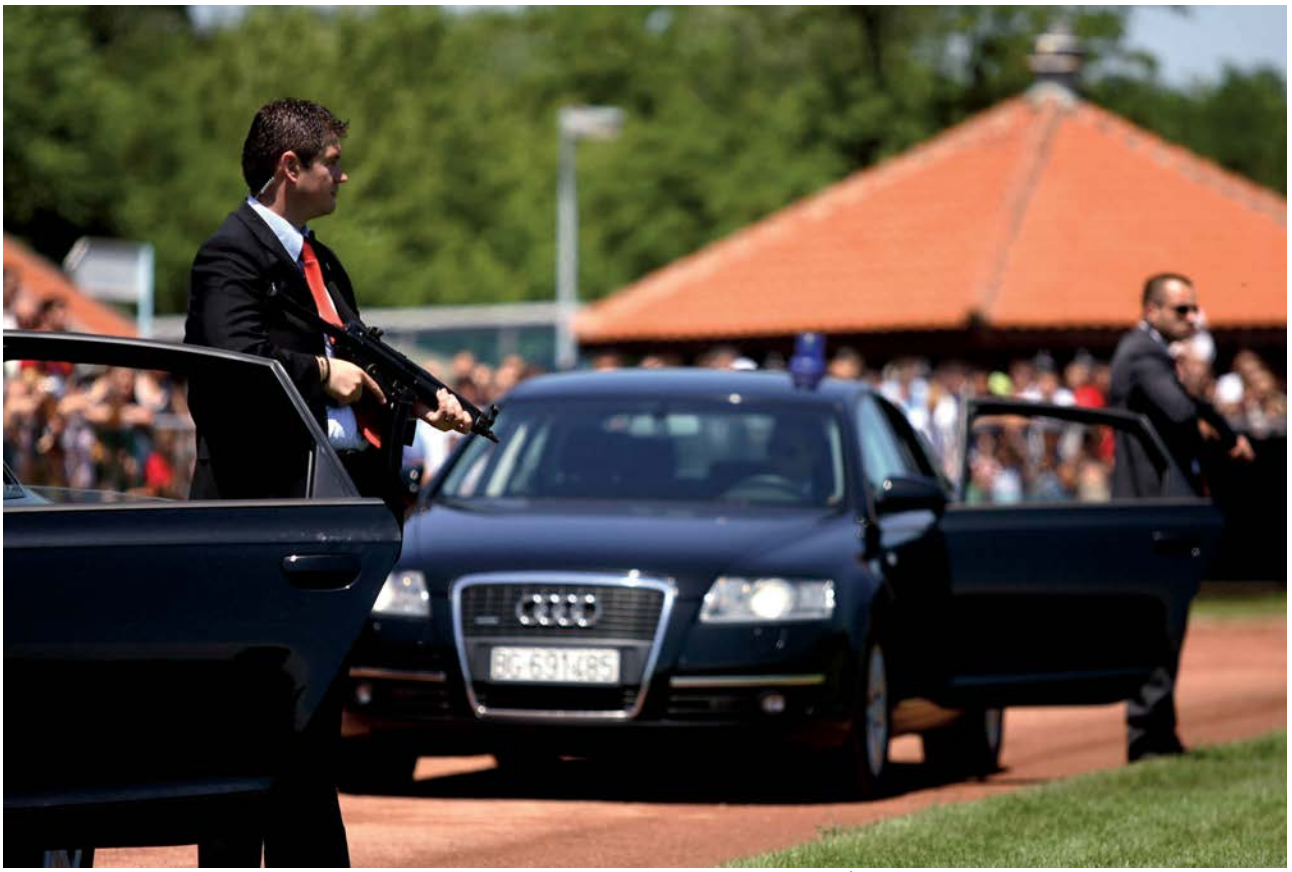
ISPREDANJE VUNE

Tu sada dolazimo na zanimljiviji deo priče nego što je banalna kafanska tuča koja je, uostalom, snimljena, rasvetljena i jasna. Premijer Aleksandar Vučić kaže da se bio jako potresao kada mu se u pet izjutra javio neki policajac da mu kaže da je njegov sin napao policajca i štićeno lice. Potresao se, kaže, toliko da je odmah napisao ostavku. Nije jasno da li je prvo proverio šta se desilo, kod Danila i kod njegovog obezbeđenja. To ne bi smeo da bude problem, pretpostavljamo. Premijer je takođe izjavio da je svoga sina na vreme upozorio da se ne tuče, a posebno da ni slučajno ne napadne policajca. To upozorenje možete da tumačite kako hoćete; mi ćemo se uzdržati.

E, sad: ovaj blesavi kafanski incident smesta je podignut na najviši državni nivo medijskom eksploatacijom. Ta panika oslanja se na navodnu spremnost Aleksandra Vučića da na mah i bez provere i razmišljanja podnese ostavku čim je čuo da se njegov sin Danilo potukao s nekim ko je još pritom i policajac. To što se Danilo nije ni s kim potukao, u tom cirkusu nije više bilo važno. Važna je bila prilika da se još jednom isprede (srpski: *spinuje*) priča o zlim ljudima koji ništa drugo ne snuju nego "paklene planove" da Acu Vučića "udave" ("Informer") u poplavama, smrznu u Feketiću ili – kao sada – perfidno nateraju na ostavku, kad im se već izmakao od raznih atentata o kojima tabloidi stalno nagvaždaju.

Iz okolnosti da je neki nepromišljeni, ambiciozni ili zlonamerni policajac probudio Vučića 10. maja u ranu zoru sa lažnom vešću sada se izvode i ispredaju teorije paklenih zavera koje da se kuju u samom vrhu policije, kao što je lepo rekao Darko Šarić, glavni oslonac za takve teorije. Tako je nastao uzročno-posledični sled od tuče na splavu "River" do "generala Papaje" i njegovog tajanstvenog šefa.

Darko Šarić, naime, ima pravo da se na sudu brani kako hoće, pa i lažima, a ima i ono što smatra za svoj specifični smisao za humor. Sve mu je, kaže, namestio "pijani i ludi general Papaja" iz policije, koji je "oprao 7,5 miliona evra" (ne kaže čijih i kako), ali koga će Darko Šarić imenovati kad dođe vreme; još neće, napetosti i zabave radi. To je već počelo nepodnošljivo da liči na onu histeriju oko predaje Milorada Legije Ulemeka: kad on progovori, pašće nebo na Srbiju. Progovorio je i znamo šta je bilo. To iskustvo nije smetalo raznima da otvore konkurs za "generala Papaju", čoveka za kojega su mislili da je "beskompromisni borac protiv kriminala", a on... I ne samo to: ima i "Papaja" gazdu, do sada nepoznatog vrhunskog šefa svih šefova, samozatajnog i skromnog »

SVE VEĆA OBEZBEĐENJA: Demonstracija zaštite ličnosti

foto: M. Milenković

foto: Vreme

foto: A. Anđić

KAKO OD TUČE DO UKP-a: Vladimir Stojković i Rodoljub Milović

čoveka koji se vozi skuterima i javnim prevozom. Radna pretpostavka svih tih teorija, međutim, svodi se na postojanje zavere u vrhu policije, a sa ciljem da se dohaka Aleksandru Vučiću, zbog, valjda, njegove poznate beskompromisne borbe protiv korupcije i organizovanog kriminala. To je, kao što smo svi primetili, muzika za Vučićeve uši. Ništa nije prijatnija ni ona druga muzika iz obaveštajno-bezbednosne zajednice, o tome kako su ga toliko puta spasli od atentata; da nije njih, ne bi pretekao.

Ispostavilo se, međutim, da nikakvih rađenja o glavi bilo nije; da udvorički mediji i njihova logistika iz svih Službi sve to izmišljaju u nadi da će se Vučiću dopasti. Svako malo imamo još jedan "pakleni plan", što "tajkuna", što "Demokratske stranke", što "organizovanog kriminala" da premijeru dođu glave. A on se skrušeno nudi za žrtvu, ako je već dotle došlo, ali sa svojega puta skrenuti neće, pa makar poginuo.

NAMEŠTANJA I ZATAŠKAVANJA

To je jedna stvar; druga stvar je ozbiljnija: godinama već traje i tinja potmuli podzemni sukob u i oko obaveštajno-policijske zajednice. Ti su ljudi ionako skloni spletkarenju i međusobnom olajavanju, ambiciozni (što nesposobniji, to više), vole pare kao i svi mi, nisu poznati po nekim skrupulama itd. Velika većina poštena je i savesna, ali dovoljna je i manjina pa da napravi sadašnju situaciju. Neimenovani izvor Politike, na primer, navodi sklonost nekih policijskih i bezbednosnih funkcionera da "trguju informacijama" u cilju lične promocije ili koristi. To je oduvek iskušenje u svim Službama, ali nekada je to bilo jako opasno. Danas imamo priču (opet iz "Politike") da je MUP davao "lažne informacije" o tome da gde bi bio Darko Šarić, sve dok BIA nije to ustanovila i obavila šta treba. Iz te priče onda se isprela dopunska argumentacija: to mora da je taj "Papaja", mater mu pandursku korumpiranu!

Kad su nagađanja da ko bi "Papaja" mogao biti postala već neukusna, javio se Roćko Milović, načelnik UKP (Uprave kriminalističke policije), jednim jetkim saopštenjem: otprilike, ukratko – ako mislite da sam ja, kažite. Veli da bi bio ponosan da ima takvu moć i takva dostignuća. Čovek je s pravom uvređen i jedak: u tom potmulom spletkaroškom podzemnom ratu on je bio više puta kolateralna žrtva – ni kriv ni dužan. Reč je o tome da je UKP služba veoma važna, kritično važna svakome ko ima nameru da politiku vodi policijskim sredstvima, pa je kontrola nad njom od vitalnog značaja. Ne bi nas začudilo da saznamo da UKP više vremena i energije gubi na čuvanje vlastite nezavisnosti i profesionalnosti nego na svoj posao – lov na kriminalce. Nije lakše ni Direkciji policije na koju apetite takođe imaju razni. Sad se čuje da je Milošu Oparnici (ranije Interpol, sada Unutrašnja kontrola) pokušalo da smesti skandal kad se kandidovao za direktora policije: kao, ćerka narkomanka (neistina). Oparnica, pametan čovek, neće da komentariše te priče. Bilo je tu još skandala, jer taj potmuli podzemni sukob povremeno izbije u javnost na skandalozne načine, ali – što je ovde zanimljivo – ti skandali ostanu zataškani ili ignorisani. Ako je, na primer, istina da je MUP davao lažne informacije o Šariću – je li neko zbog toga bio smenjen, najuren iz službe ili gonjen? Mi to ne znamo, ali čujemo da je MUP "lagao". I šta? I ništa.

Imali smo i panike oko "prisluškivanja", pa šta je bilo? Ništa. Moguće tumačenje bilo bi da je neko hteo nekome da smesti, ali da se taj neko uspešno odbranio – do sledeće prilike. Imali smo Mišu Bananu i onu dvojicu, Lazarevića i Garu iz MUP i dokle smo stigli? Dotle da je Ivica Dačić postao ministar inostranih dela i prepustio policiju Stefanović dr Nebojši, čime je Miša Banana valjda izgubio na značaju. Sve se nekako čini da je opsesija policijom postala ključni motiv za političku klasu u Srba, sasvim nušićevski: plava riba, ključkana dinastija, svastikin but. Trt, trt, trt.

A da oni lepo puste policiju da radi svoj posao, da se ne otimaju o pozicije u MUP, da ne neguju klijentelističke udvorice i šlihtare u policiji, da prestanu sa nameštaljkama i "Papajama", da se okanu stranačke kadrovske politike, da prestanu da hrane tabloide sumnjivim i sablažnjivim materijama? Možda bi sve bilo zdravije i efikasnije. Danilo bi i dalje išao po splavovima u dobrom društvu, izbegavao tuče i sve bi bilo u najboljem redu. ¶

MILOŠ VASIĆ

Dragan ili Bojan – da li je stvarno svejedno

Teško da bi se moglo pravdati to što se DS u poslednje vreme tako razbacuje liderima u trenutku kada se svi nešto žale na kadrovski deficit. Kako god, DS svoje lidere menja brzinom koja nameće logično pitanje: A šta posle Pajtića? Sve to liči na preveliku nervozu, želju da se postigne brz rezultat i dođe do neke dobitne kombinacije, instant rešenja, a niko sa sigurnošću ne može reći koja je to programska razlika između Bojana Pajtića i Dragana Đilasa

PORAŽENI I POBEDNIK: Dragan Đilas i Bojan Pajtić
fotografije: FoNet

Demokratska stranka nije dala šansu Draganu Đilasu. Isuviše ga je brzo potrošila. To je jedno od tumačenja 18. izborne skupštine DS-a samopozvanih da sude o demokratama samo zato što su bar jednom u proteklih dvadeset i kusur godina našli za shodno da za njih i glasaju. Ono drugo je da su demokrate shvatile kolika je šteta napravljena DS-u predajom u ruke Draganu Đilasu te pristojno sačekavši da se okončaju vanredni parlamentarni izbori odlučili da – spasu što se spasiti dade. Ima i treće – da ne valjaju ni jedan ni drugi, i da je ovo kraj DS-a. Ta potreba da im se sudi otkako su izgubili izbore 2012. godine, prvi je utisak i povodom ove pobede Bojana Pajtića, doskorašnjeg zamenika predsednika stranke, koji je u subotu, 31. maja, postao peti predsednik od osnivanja DS-a. Osvojio je 1461 glas, a za Dragana Đilasa, dojučerašnjeg predsednika, glasalo je 1277 delegata. Pajtić je odneo pobedu za 184 glasa. Glasalo je 2768 delegata i bilo je 30 nevažećih listića. Pajtiću je, videlo se, baš bilo stalo do pobede i ozbiljno je računao na nju.

Ne zato što su se po štandovima mogli naći samo flajeri sa likom i programom za DS Bojana Pajtića, jer Dragan Đilas, kao da je unapred digao ruke, nije imao svoje predizborne flajere. U stvari, sve je nekako te subote izgledalo kao proslava 18. rođendana sinu jedincu u najprestižnijem beogradskom klubu koji je valjalo dobro platiti, mada se za infostan i struju nema, a sezonsko se voće odavno već kupuje na komad. Kako reče jedna gospođa delegatkinja u redu za glasanje: "On je dete DS-a, bilo bi dobro da sve prođe kako nam dolikuje." To "kako nam dolikuje" drugi je utisak Izborne skupštine DS-a. Demokrate izgledaju kao predratna gospoda još u neverici da je revolucija protutnjala, a sa njom i njihove fabrike i letnjikovci, da od predratnog imetka imaju crvotočnu komodu i nešto srebrnog escajga naguranog u kujnici na kraju grada. O tome bi novi predsednik valjalo da misli.

Da ne bude nesporazuma, nije tu sporan Bojan Pajtić. On je, kako i sam reče, porastao u DS-u, jedan je od poslednje trojice DS-ovih lidera koji su pod svojim imenom pravili ozbiljne rezultate na izborima, a očigledno ima i dovoljno poštovalaca unutar stranke. Treba se samo podsetiti kad je Boris Tadić 2008. trebalo da odluči o budućem premijeru iz redova DS-a. Mada je Tadićev đak Vuk Jeremić bio najviše medijski eksponiran, na sednici Predsedništva DS-a dobio je jedan glas, kao i Mirko Cvetković. Bojan Pajtić bio je onaj koji je dobio poverenje Predsedništva DS-a, sa devet glasova. Rečju, to što je nedovoljno prepoznatljiv u centralnoj Srbiji ne znači da u DS-u nije i te kako poznat i cenjen. Samo bi trebalo da ne napravi istu grešku kao Đilas, nego da iskoristi svoje dugogodišnje stranačko iskustvo te da odmah krene u organizovanje stranke od Subotice do Trgovišta. To je, veruju pomenuti eksperti za DS, u ovom trenutku najpotrebnije demokratama.

Teško da bi se, međutim, moglo pravdati to što se DS u poslednje vreme tako razbacuje liderima u trenutku kada se svi nešto žale na kadrovski deficit. Kako god, DS svoje lidere menja brzinom koja nameće logično pitanje: A šta posle Pajtića? Sve to »

liči na preveliku nervozu, želju da se postigne brz rezultat i dođe do neke dobitne kombinacije, instant rešenja, a da zapravo razliku u političkom profilu dvojice kandidata određuju samo nijanse, koje, kako se novinar "Vremena" uverio pre neki dan u Sava centru, teško može da definiše prosečan delegat.

ZA ŠTA SU GLASALE DEMOKRATE?

Na pitanje šta je to što bi novo doneo Bojan Pajtić, ako pobedi na izborima u DS-u, odgovori delegata bili su: "Ništa. Ovi izbori treba da prekinu dalje osipanje stranke i pad rejtinga, ko god da pobedi"; "Male su razlike među njima. Ali, ako Pajtić pobedi, stranka će nastaviti da se cepa"; "Previše je lidera imao DS, možda je dobro da konačno bude samo jedan"; "Đilas i Pajtić su vodili stranku sa Borisom Tadićem, pa bez Borisa Tadića, sad je na Bojanu red da pokuša nešto, bar da nas ujedini"; "Mi iz Bečeja ne poznajemo Đilasa. Ipak je on odskoro u stranci".

Niko, međutim, nije mogao da odgovori koja je to programska razlika između Pajtića i Đilasa? I šta znači "srednji put" kojim Pajtić namerava da povede stranku, a koji je najavio kao okosnicu svog programa za DS? Ako je u odnosu prema SNS-u Boris Tadić bio spreman da uvede DS u koaliciju sa Aleksandrom Vučićem (zbog čega je stranku i pocepao mesec dana pred vanredne parlamentarne izbore i napravio NDS), a Dragan Đilas kategorički bio protiv bilo kakvog dogovora sa naprednjacima i tako ušao u predizbornu kampanju, šta znači "srednji put" Bojana Pajtića, novog predsednika DS-a? Ako je Pajtić i pre nego što je postao predsednik DS-a, ali i posle toga, vrlo jasno rekao da niti ima dogovor sa SNS-om niti će ga praviti, te da se on ne može dogovarati sa onima koji već dve godine pokušavaju da ga obore s vlasti u Vojvodini, da li kada kaže "srednji put" misli na "vladu u senci", koju planira da napravi od "najkompetentnijih stručnjaka u ovoj zemlji koji će argumentovano kritikovati poteze vlade" ("Politika", 30. maj)? Ili na širi demokratski blok koji želi da napravi i u koji će pozvati i NDS i LDP, i sve one koji hoće da artikulišu ono što je demokratsko?

Rekao je da je ružno ono što je Boris Tadić učinio DS-u mesec dana pred izbore, ali da DS ne treba da bude gadljiv i da "suspenduje budućnost svoje dece" zbog onoga što je bilo pa da sad trošimo novih deset godina na trebljenje opozicionog čistunstva ("Utisak nedelje", TV B92, 1. jun). Da li to onda znači da će "srednji put" Bojana Pajtića biti negadljivost prema onima koji nisu gadljivi na dogovor s Vučićem, pre svih – prema NDS-u i LDP-u?

Izgleda da ne bi bilo preterivanje reći da demokrate nisu baš sa sigurnošću znale kakav program biraju 31. maja i da je to osnovni razlog što je rezultat bio tako "tesan" kako se od samog početka najavljivalo. Bilo je najlakše onima koji su glasali protiv Đilasa, uvereni da je on najveći krivac za loš rezultat na izborima 16. marta. Zaboravljajući da je Dragan Đilas pre samo godinu i po dana došao na čelo uveliko konfederalizovane stranke "žutih barona", kako je nazivan DS u vreme Borisa Tadića. Što su naprednjaci onoliko trošili kao glavni adut tokom poslednje dve godine, a izgleda da će trošiti i ubuduće, sada ekskluzivno fokusirani na "vojvođanske barone", jer u Beogradu i centralnoj Srbiji od "žutih" više nemaju koga. Ostao je još Pajtić. Zato je, u delu demokratske javnosti, ostao utisak da je Đilas prebrzo "potrošen". Zato izbor novog predsednika nije samo ogromna odgovornost za Pajtića, nego i za one koji su za njega glasali. Jer šta ako Pajtić ne napravi neki spektakularni rezultat na prvim sledećim izborima, lokalnim u Srbiji i opštinskim u Beogradu za godinu i po dana? Hoće li opet biti razloga za novu izbornu skupštinu? I šta onda?

Demokrate uporno u zvaničnim izjavama insistiraju na svojoj demokratičnosti, činjenici da ni u jednoj stranci nema tako "otvorenih i fer" izbora, da se samo u DS-u može dogoditi da Zoran Đinđić pobedi Slobodana Vuksanovića za samo 120 glasova i posle sedam meseci organizovanja DOS-a s Vojislavom Koštunicom, smeni Slobodana Miloševića. Ovo podsećanje na Đinđića je otud što demokrate veruju da ponovo imaju sličan zadatak i da može da se dogodi da se istorija ponovi.

O REŽIJI I KOMPROMISIMA

Ipak, i pored najbolje namere, teško je oteti se utisku da je i ova, kao i prethodna izborna skupština DS-a, novembra 2012, samo dobro izrežirana predstava. Tada su delegati formalno glasali između Đilasa i Branimira Kuzmanovića, koji je, posle povlačenja Tadića iz trke za predsednika, isturen kao protivkandidat, a Gojko Tešić je sa skupštinske govornice upozorio na "truli kompromis" između gazda: Tadića, Đilasa i Pajtića. Ovog puta se niko zvanično nije osmelio da nešto kaže o novom kompromisu između Đilasa i Pajtića. Međutim, nekoliko beogradskih delegata koji su prilično nezadovoljni došli samo na glasanje, rekoše nezvanično za "Vreme" da ovo jeste još gori kompromis od onog pre godinu i po dana, i da će se stranka pretvoriti u lokalnu Ligu socijaldemokrata Vojvodine ili SVM, jer "Pajtić ne

shvata da DS ne može biti Banovina", kao što ni "Đilas nije shvatio da ako hoće da vodi nacionalnu stranku, mora prvo sam da je organizuje, ali on je imao preča posla, stigao je Beograd da izgubi, da nas sve okrene protiv sebe".

Ostali su svi ponavljali da je svejedno Dragan ili Bojan, da je važno da se stranka oporavi i da se ide dalje, da se zbiju redovi u borbi protiv nove autokratije koja se nadvila nad Srbijom, da onaj koji pobedi treba onog drugog da imenuje za premijera "vlade u senci" i sve tako i tome slično. Kako je već rečeno, nije bilo Đilasovog "predizbornog materijala". Sudeći po štandovima punim Pajtićevih flajera, izgledalo je kao da se glasa za jednog kandidata, gotovo kao u slučaju Dragoljuba Mićunovića koji je od skupštine do skupštine sam sebi protiv kandidat, to jest hronično je jedini kandidat za predsednika Političkog saveta DS-a. Đilasov bliski saradnik za "Vreme" reče ovako: "Nije Đilas hteo da se bavi predizbornim materijalom, flajerima i glupostima, nije imao kad, morao je da odblokira račun DS-a, trošio svoj novac, uplaćivao donacije, završavao za Sava centar, da se

ne blamiramo da nas ne puste u SC. Mislim da će posle svega sebi priuštiti dug odmor. Nije mu trebalo sve ovo."

Neobično je, dalje, to što je izveštaj Dragana Đilasa o radu između dve izborne skupštine usvojen apsolutnom većinom (oko deset uzdržanih), a nekoliko sati potom, Đilas je smenjen.

Prema podacima Informativne službe DS-a, Dragana Đilasa je za predsednika DS-a kandidovalo 45 opštinskih odbora i osam gradskih odbora, a Bojana Pajtića 39 opštinskih i četiri gradska odbora.

Bojan Pajtić posle izbora nije krio da nije iznenađen rezultatom, da je očekivao većinsku podršku delegata, samo što nije znao kolika će ona biti, 200 glasova, nešto više ili manje od toga ("Utisak nedelje", 1. jun). Pred izbore je otvoreno govorio da je njegovu kandidaturu podržala većina beogradskih odbora, svi odbori sa Kosova, svi vojvođanski odbori osim dva, kao i veliki broj odbora u centralnoj Srbiji, kao i da uživa većinsko poverenje među delegatima Demokratske omladine i Foruma žena... "Nije neophodno veliko poznavanje matematike da bi se uvidelo da se radi o uverljivoj većini glasova", govorio je (Politika, 30. maj).

GLASAČKO TELO: Delegati na 18. izbornoj skupštini DS-a

Dalje, u vezi sa hroničnim osećajem "štele" svih demokratskih izbora u Demokratskoj – ništa ne znamo o kampanji. Retki đilasovci koji se ne nadaju nekoj sinekuri kod Pajtića reći će, "među nama", da je veliko pitanje kako je moguće da na glasanje nije došlo više od 200 delegata iz centralne Srbije. Oni nezvanično, ali odgovorno tvrde da je Pajtićev tim učinio sve, ama baš sve da Pajtić dobije ove izbore. I da su Demokratska omladina i Forum žena – "fantomske organizacije" koje su obezbedile Pajtiću 250 glasova (svaka ima po 132 delegata), ukratko, prelomile rezultat. Naglašavaju da na glasanje nije došlo ni oko 90 delegata iz Beograda, ni oko 70 delegata iz Vojvodine.

ĐILAS NEĆE BIRATI

"Pajtićev tim je na razne načine ubedio te ljude da ne dođu da glasaju ako već nisu hteli da glasaju za Pajtića. Vojvodina je ozbiljno shvatila i uradila sve za Pajtića, jer ih je ubedio da će, ako ne pobedi u DS-u, izgubiti vlast u Vojvodini. Iako će se to sigurno desiti. U Beogradu je Balša Božović odradio odbore, one koje on kontroliše, što bi se reklo, Stari grad, Vračar, Palilulu, Novi Beograd, oni su imali veliki broj delegata... Tačno je da se Dragan Đilas nije bavio organizacijom u Beogradu, vodio je grad, a oni su se za to vreme dobro umrežili, na primer 80 delegata sa Palilule – svi glasaju za istog čoveka. Forum žena vodi Goca Čomić, mandat joj je istekao pre četiri godine. Ona je odredila oko 130 delegata tako što je 110 dala Beogradu i Vojvodini, a 20 Srbiji, kao da u Srbiji nema žena. Protiv toga su se pobunili neki članovi Organizacionog odbora, jer Forum žena nema ni organe, ne postoji u Statutarnoj komisiji. Slično je i sa Demokratskom omladinom. Ove dve fantomske organizaciju su prelomile rezultat", reči su ovog đilasovca.

Međutim, Bojan Pajtić u svojim prvim intervjuima ističe da "Dragan Đilas može da bira šta želi da radi u DS-u", i da će u tome imati njegovu punu podršku: "On je odličan operativac i hrabar čovek. Nikada o meni nije izgovorio lošu reč, ni zvanično ni nezvanično, kao ni ja o njemu. Samo u našoj organizaciji je moguće da kampanja bude tako civilizovana i da svi kandidati budu tako zreli." "Vreme" saznaje da Đilas neće birati funkcije.

Još jedan od kurioziteta poslednjih izbora u DS-u jeste i činjenica da će sem Gordane Čomić (1456), koja je bila Pajtićev predlog za potpredsednika stranke, svi potpredsednici DS-a biti Đilasovi ljudi: Borislav Stefanović (1602 glasa), Goran Ješić (1526), Nataša Vučković (1557) i Maja Videnović (1494). Pajtić je rekao da s tim nema nikakav problem, da je "Borko bio njegov student", "Nataša i Maja – drugarice", a sa Ješićem je godinama radio.

Goran Ješić, novoizabrani potpredsednik DS-a, najavio je na svom Tviter nalogu da će ukoliko Bojan Pajtić pobedi Đilasa podneti ostavku na mesto potpredsednika Vlade Vojvodine i pokrajinskog sekretara za poljoprivredu, vodoprivredu i šumarstvo. Kad je Pajtić postao predsednik DS-a, Ješić je potvrdio da će podneti ostavku, ogradivši se da je to – principijelna stvar jer je tokom izbora u DS-u podržavao Dragana Đilasa, a kako je rekao Bojan Pajtić ga je pozvao u pokrajinsku vladu. Još je i dodao da je "lična stvar Bojana Pajtića da li će njegovu ostavku prihvatiti ili ne. Koliko god da se proteklog vikenda Ješićeva tviter-ostavka činila nezgodnom izazivajući nelagodu pri pomisli kakvi će to odnosi između predsednika i potpredsednika biti u DS-u, kad je tako počelo, na dan zaključenja ovog broja, izgleda da duvaju povoljni vetrovi u novom vrhu DS-a.

Ovi izbori u DS-u ostaće upamćeni i po tome što su priču o Pajtićevoj kandidaturi za predsednika stranke prvo pokrenuli tabloidi. Onda su 21. aprila u zajedničkom saopštenju Đilas i Pajtić demantovali da je Pajtić o svojoj kandidaturi obavestio Đilasa, kao i da u DS-u postoje podele na one koji su za NATO i protiv njega. Demantovali su i da u DS-u postoji grupa onih koji su za kooperativni stav prema SNS-u. Pajtić je danima pred izbore morao da demantuje da njegova kandidatura ima veze sa očuvanjem vlasti u Vojvodini, mada se među đilasovcima može čuti da je Pajtić baš tako animirao vojvođanske demokrate u kampanji – da njegova pozicija u DS-u i te kako ima veze sa vlašću u Banovini.

Na kraju, NDS, LDP i Nova stranka Zorana Živkovića, odazvali su se pozivu Bojana Pajtića za formiranje širokog demokratskog bloka. Izgleda da je novi DOS na pomolu. U stvari, nekadašnji DS. Samo još da se dogovore ko je za Vučića, a ko nije.¶

ZORA DRČELIĆ

Šporet sa rupom

Ekskluzivno objašnjenje ministra Ilića o "mašini koja ima rupu napred i suši": To nije kao usisivač, to je kao npr. električni šporet, ima manji, ima veći, uključite u struju, i on crpi vlagu, ima kofa pored, i ta se kofa puni...

Bilo je nekih nedoumica u pogledu doprinosa borbi sa biblijskom poplavom ministra za Vanredne situacije, gospodina magistra Velimira Ilića, čemu je, samo unekoliko, doprineo i sam ministar, požalivši se da nije imao kancelariju, kola, vozača... ali kad se stvari sagledaju iz pravog ugla, može se reći da je on jedan od junaka katastrofe koja nas je zadesila. Uostalom, gde je bio i šta je radio, ministar Ilić je napisao u izveštaju Vladi, njemu Premijeru, ne treba sumnjati da je to za peticu, desetku, jer, kako veli, prvih dana je branio centralnu Srbiju, po direktnim uputstvima gospodina premijera. Kako bilo, belodano je da je ministar Ilić na svakom nivou, ne samo da ima originalne predloge i rešenja za sve oblike sanacije, asanacije i obnove, nego je, sudeći po skupštinskoj raspravi, ali i terenskom delovanju, stigao da specijalizuje klizišta, jerbo su druge teme – Šabac ne sme pasti, vodena zmija nad Srbijom, kad reke teku uzvodno itd. – zapale onima koji su pokazali više inicijative. Slobodni smo da predložimo da se gospodinu magistru ministru Velimiru dodeli izvanredni i bar počasni doktorat za vanredne situacije, to bi bilo malo hvala za sve što čini za Srbiju i vasceli srpski rod!

PUNOM PAROM

Ministar Ilić je, u punom kapacitetu, sa državni "audi" i svoj provereni vozač, u Valjevo stig'o u prošli petak, 30. maj tekuće godine. Prvo otiš'o u zgradu opštine, ispred koje ga je prvo sačekao gospodin u odelu, koji mu je rekao, Ja sam Radovan Vlajković, poverenik Nove Srbije, na šta mu je ministar srdačno odgovorio, Drago mi je! Onda gospodin Velimir imao sastanak sa rukovodstvom grada, gde oni upoznali njega sa problemi, on njih sa rešenja. Svi zajedno stigli do mosta na Kolubari, gde se Kolubara, u vreme poplava, izlila i poplavila deo grada.

Na mostu prvo nastupio gradonačelnik Valjeva, SPS Stanko, koji rek'o da ministar uvek pomag'o, pomoć i sad potrebna, očekuju da će ih podržati, šteta procenjena na 950 miliona dinara. Reč, sa onaj Ja sam Radovan Vlajković do sebe, uze gospodin ministar, koji bio vanredno radno odeven, teget džemper, kompatibilna košulja na plave i baš sitne kvadratiće. Ministru svaka bi na mestu, zahvali što su ga upoznali sa situaciju, što su odbranili grad, ranije su na ovom terenu puno radili, tako će biti i sada. Svaki građanin treba da zna da iza sebe ima stabilnu državu, vladu, premijera. Neće moći sve odjednom, do zime, ljudi će biti u svojim objektima... Procenićemo štete, ali da se ne brukamo, da oni koji dođu spolja, koji daju donacije, da ne bude drugačije, da to bude tu negde. Sela će se popraviti u prvoj fazi, nasuti i uvaljati, u drugoj fazi rešiti svaki put i saobraćajnicu... šta je moglo da se dogodi, dobro smo prošli.

Onda preš'o na pojedinosti, Izgradnja kuća će krenuti brzo, imamo projekte za tipsku kuću koji će se distribuirati, odradi se lokacija, i ide brza gradnja, zaposliće se preduzeća, to će početi punom parom. Država će sve nadoknaditi, biće timovi koji će raditi, graditi, bitno je da se uradi dezinfekcija, mi smo dali mašine za sušenje, da se krene u izgradnju, da se iskoristi lepo vreme. Ljudi su mobilisani, dovodi se u red, sanira se, nasipa se, organizacija je na visokom nivou, sve će da se reguliše.

Kad je ministar bio kod regulisanja, jedno neodgovorno žensko u prolazu, videći gužvu, stade viče, Kakav je to kurvarluk, svi prečuše, magistar ministar, pitan, uze objasni, gde bio kad počele poplave, Kad bio prvi udar, probijen nasip u Čačku, napravili kilometar bedema, premijer tražio da ode u Moravički okrug, prvo dole bilo kritično, dole organizov'o odbranu, Požega, Čačak, Kraljevo... Premijer ga zvao to veče, drago mu je da su spasili te gradove. Bilo izuzetno teško, nasip puko iza ponoći... A što se tiče brana po Srbiji, koje nisu završene, tačno je da bi štete bile manje da su brane bile u funkciji, nije bilo para, a i uvek drugo bilo preče, zato sad to treba pod hitno da se završi, to su prioriteti... Kad se slik'o sa ko hteo da se slika, najbolje sa jednu obožavateljku, magistar ministar završi obnovu na Kolubarskom mostu.

PERUTANJE

Sledeća stanica bila ženski manastir Pustinja, koji na putu za Bajinu Baštu. No, ministar opravi pauzu, sa onaj Ja sam Radovan Vlajković, poverenik Nove Srbije, ode sa državni "audi" do prostorija svoje stranke, vidi kako tu teče obnova, jerbo mor'o smeni lokalno rukovodstvo zbog nedisciplinu. Posle nekog vremena ministar stigne u manastir Pustinju, sklonjen sa puta, do reke Jablanice. Ne se parkir'o na parkingu, "audi" bio uteran u manastirsku portu, jerbo gospodin magistar ministar ima prvenstvo, nosilac je najviših crkvenih priznanja, između ostalih i ordena Svetog vladike Nikolaja.

Monahinja Nina sa još sveštenika

foto: D. Todorović

OBJASNIO NA ŠTA JE MISLIO:
Velimir Velja Ilić

dočeka gospodina ministra, uđoše u manastirsku crkvu, preneše mu pozdrave vladike Milutina, koji nije mog'o dođe, poručio da ministar pomogne, voda udarila i na manastir, proradila klizišta. Odmah pređe na rešenja, klizišta moraju ozbiljno da se rade, doćeе ekipa da ispita, mora da se urade oni betonski zaštitnici da pokupe vodu, i drenažne cevi, bez cevi ne vredi ništa... Jedan od sveštenika mu prenese da vladika traži 30 metara cevi, ministar Velimir nastavi da to mora sa velike dubine, da se pokupi odozdo, 'oće vlaga ovlaži zidove, neverovatno je kako vlaga vuče, kad povuče dolazi do perutanja, dolazi do perutanosti, i ne možete sačuvate fresku. On bi tu doveo ljude iz CIP-a, da se uradi program odvodnjavanja, da se zaštiti, da ne može voda da prodire u bilo kakvom obliku.

Starešina manastira, mati Nina, obavesti ga da su još '87. urađeni drenažni kanali ispod crkve, ministar odgovori da mora da su se zapušili, 'oće to da se zapuši, najbolje da se to stavi na svaka dva metra, i voda prođe dole, voda koja ovde padne da bude odvučena, a spolja da ne sme da uđe, doći će ekipa da se to sredi, mi bi to presekli, i tu bi se ubacile rešetke... Izvedoše ministra iz crkve, imaju problema i sa kapelom, ministar nastavi sa rešenja, da se pokupi iznad kapije, i na vrhu, kad se napuni veliki kanal, on pokupi levo, i desno, i da se zabuše šipovi. On je radio sanaciju ovakvog terena, tu se ukopa šip do čvrstog terena, ugradi se ona papuča dva metra u obalu, i posle se vrati zemlja, i pritisne tu konzola, a zid ima tu konzolu dole, i armirano je, kruto povezano, i sad, koliko god zid gura dole, ona mu papuča ne da, jer ima mnogo zemlje na njoj, i ona je kontrateg, znate, i to nema šansi da se sruši, razumete, je l' shvatate? Kako su ga svi gledali ko da sve razumeju, ministar dodatno objasni da krenulo nigde nije, i da treba uraditi dok nije krenulo.

Ondak ministra gospodina zamoliše za jedno malo osveženje, kafa uze da se kuva, tako da se ministar osveži sa jednu manastirsku rakiju. Upisa se i u knjigu utisaka: Hvala bogu da me dovede na ovo sveto mesto u manastir Pustinju. Ovu svetinju treba sačuvati za generacije koje dolaze. Velimir Ilić, ministar u Vladi RS. Kad se ministar upis'o, reporter iskoristi priliku da na svetom mestu gospodin ministar ispovedi koja je to "mašina što ima rupu napred i suši", a što njegova izjava koja naišla na ogromno zanimanje svekolike javnosti. Ministar bi spreman sve objasni, ljudi ne znaju šta je to, to je mašina koja suši kuću, on to zna kao građevinac, znači, izvlači vlagu, danas omalterišete, sutra krečite, to su nabavili, Rasim dobio taj zadatak, da nabavi za poplavljena područja. Reporter se ubaci, znači, kao neki usisivač, ministar tu nastavi podrobnije, Nije kao usisivač, to je kao na primer električni šporet, ima manji, ima veći, uključite u struju, i on crpi vlagu, ima ko kofa pored, i ta se kofa puni. Reporter upita, A gde tu rupa? Ministar i to objasni, Ona uvlači vazduh, suši ga, izvlači vlagu, i ide u kofu, za noć osuši, to su neki zloupotrebili, pomešali...

Eto, on je tražio mašine koje šalju da kupe uginule životinje, na primer, krave, konje, svinje, to su one mašine sa rukom koje dižu i utovaruju sebe, sa kranom, ljudi ne razumeju, šalju obične kamione, kad dođe konj koji je uginuo, koji je naduvan, ne mogu seljaci da ga podignu, sad tu treba mašina, da ga neko veže, zakači, ili da ima utovarnu lopatu da utovari u kamion, i da to iskipuje, da se zaspe sa gašen kreč, da ne bi došlo do kuge. Ljudi nisu ukapirali, slali obične kamione, kako seljaci da dignu konja, da ga seku motornim testerama, pa je tražio da dobije mašine sa rukom, ili granom, kako je neko zove, koja se spusti dole i utovari, ili ima one čeljusti, mašina sama sebe utovari, sama sebe istovari.

Onda se vrati na "mašinu sa rupom napred koja suši", te mašine tako brzo suše, na primer, ubacite je u crkvu, ona prenoći, i svu vlagu popije, to je to, ali ljudi ne razumeju, danas malterišemo, sutra malamo! Kad sve obavio u Pustinji, ministar isti dan nastavio dalje, u Valjevski kazneno-popravni zavod za maloletnike, Osečinu, Ljuboviju, svuda sve sagled'o, i dao originalna i brza rešenja. ¶

DRAGAN TODOROVIĆ

Odbrana od poplava i politički naplav

Nastala je konfuzija kojom je već poprilično ugrožena bezbednost grada u vrlo delikatnom trenutku: iz Štaba su odstranjeni ljudi koji po Zakonu u njemu moraju da budu – čelnici javnih preduzeća i institucija koji po svojoj funkciji, znanju i poznavanju posla i terena najbolje znaju sa kojim resursima raspolažemo, a ubačeno je društvance iz SNS-a. S druge strane, general Diković sve vreme održava kontakt sa mnom i preko njega smo uspeli da vratimo glavne operativce u Štab, da nas ovi iz SNS-a ne bi podavili

Da nije džakova sa peskom nabacanih tako da više liče na barikade nego na "zečje nasipe", pritom na poprilično besmislenim mestima, u Šapcu opasnosti od poplave kao da nije ni bilo: u kafićima u Gospodar Jevremovoj, pandanu beogradske Knez Mihailove, pijucka se jutarnja kafa, ćaska se, prolaze grupe malo-maturanata, radosnih što je kraj školske godine, nose majice sa natpisom "Knjiga je svetinja, zato je ne dotičemo"....

U zgradi Gradske uprave, međutim, oseća se izvesna napetost. "Kod nas je i dalje vanredna situacija", kaže sekretarica gradonačelnika. Miloš Milošević, gradonačelnik Šapca (u ostavci), izvinjava se što novinara ne može da primi u svojoj kancelariji, već i pomoćnoj, jer u njegovu se ne može: tamo zaseda (samoproklamovani) Krizni štab.

"Istorija Šapca je istorija borbe sa poplavama, stoga je kanalska mreža, koja se sukcesivno gradi od početka 20. veka vrlo bogata i razuđena. Najvažniji je Cerski obodni kanal dugačak 30 kilometara i najduža je veštačka reka južno od Dunava i Save". Šabac je, veli, poslednji put bio poplavljen pre pola veka, a i tada nije u samom gradu bilo više od pola metra vode i nikakva tragedija se nije dogodila, a najviši dosad vodostaj zabeležen je 2010. godine – 590 santimetara. "Ja sam tada mislio da ću da umrem, da nastupa smak sveta: voda je bila svega deset santimetara od krune nasipa". Uopšte uzev, nastavlja, Šabac je poplavama ugrožen od bujica inače malih pocerskih rečica koje se ulivaju u kanal i od Save. "Bujične poplave brzo dođu, ali i brzo prođu, dok Sava sporo nadolazi, ali i se sporo povlači." Prema Zakonu o vodama, završava, za vodotokove prvog reda, a to su u našem slučaju Sava i Cerski obodni kanal, za izgradnju i održavanje nasipa i sve drugo u vezi sa tim vodotokovima, nadležna je republička direkcija za vode, odnosno JP "Srbija vode".

"VREME": Tokom poplava, koje su, inače, zahvatile ceo region, kod nas su u fokusu bila tri grada: Obrenovac, zbog toga što je u jednom danu u potpunosti potopljen, Krupanj, jer je više dana bio odsečen od sveta, i Šabac, kao sinonim haosa, nesposobne vlasti, potencijalno mesto kataklizme biblijskih razmera.

MILOŠ MILOŠEVIĆ: Ako se ne varam, Šabac je prvi put pomenut u onom govoru premijera Aleksandra Vučića u prenosu sednice Vlade, odnosno Štaba za vanredne situacije, nisam siguran šta je od ta dva. Posle toga i jeste bilo prilično haotično.

A do tada je sve bilo harmonično?

Ovo je meni treća poplava otkad sam gradonačelnik i svakog puta smo na vreme reagovali: vanredna situacija u Šapcu proglašena je u sredu, 14. maja po podne – kiša je lila kao iz kabla, prognoze su govorile da će potrajati, jasno je bilo šta nas čeka. Budući da te rečice kad nabujaju umeju da naprave problem u saobraćaju, odmah obustavljamo rad seoskih škola i predškolskih ustanova u Pocerini. Zatim formiramo pet operativnih timova čiji je zadatak da prate situaciju na teritoriji za koju su zaduženi, da informišu Krizni štab, da predlažu mere, da pomažu ljudima na terenu... Kako već znamo, a imamo iskustva pa znamo, sledeća kritična tačka je Cerski obodni kanal u koji se te rečice ulivaju: znamo tačke gde nadolazeća voda u kanalu pravi problem – 12 kuća u selu Petkovica, koje su izgrađene u nebranjenom području, pa onda Lipolist, gde se Bela reka uliva u kanal, pa fabrika "Galeb". To je redovna pojava. Pratimo i rad kišne kanalizacije u koju Grad ulaže velika sredstva, pa je uz sve nevolje veliki rast vodostaja ujedno i prilika da proverimo svrsishodnost tih ulaganja. Iako je ogromna količina vode pala, grad je ostao suv – na kolovoze i trotoare mislim, sem nekoliko ulica u jednom delu grada koje su na nižoj koti pa kišna kanalizacija umesto da vodu odvodi, ona je dovodi. Kako i to već znamo, tamo smo na vreme napravili jedan punkt sa peskom i vrećama na kome su već dežurali komunalni policajci i obavestili građane da mogu na tom mestu da uzmu vreća sa peskom koliko im je potrebno da spreče prodor vode u garaže koje su obično ukopane, odnosno, ne daj Bože, u sama domaćinstva. Pokrećemo i kol-centar, određujemo dežurstvo od 24 sata, lokalne televizije redovno izveštavaju o svim događajima... Pored operativnih timova, zaduženja dobijaju najviši gradski funkcioneri: zamenik gradonačelnika rukovodi ljudskim resursima – reč je o njih 1430 koji su zaposleni u javnom sektoru, koji mogu da budu angažovani u ovakvim situacijama. Pomoćnik gradonačelnika je zadužen za logistiku i eventualnu evakuaciju, direktor Direkcije za puteve zadužen je za građevinsku operativu – džakove, pesak, mehanizaciju, transport, koji nas obaveštava da na deponiji preduzeća Dumača

fotografije: Z. Majdin

– Interkop ima 110.000 kubika peska, što je otprilike dovoljno da se ceo Šabac zatrpa. Član Štaba je uvek i Direktor vodoprivrednog preduzeća "Sava", koji je po prirodi stvari nabolji poznavalac reke Save od svih nas i zna kad šta može da se očekuje i kad šta treba da se uradi. Prema Zakonu o vanrednim situacijama, ja sam komandant Štaba, a načelnik je Radiša Aleksić iz Sektora za vanredne situacije zadužen za Mačvanski okrug.

I sve "klapa" kako treba?

Baš tako: smeće se redovno odvozi, voda za piće je ispravna, kanalizacija funkcioniše, kritične tačke pokrivene, a mi posebnu pažnju posvećujemo desnoj obali Drine, konkretno Prnjavoru – najvećem šabačkom selu. Drina je, naime, silovita i hirovita i imamo loših iskustava: vezani smo za režim rada HE "Zvornik" i kad oni ispuste vodu, nizvodno je džumbus. Preventivno isključujemo lokalni vodovod i postavljamo cisterne... Sledećeg dana dobijamo informaciju od Hidrometeorološkog zavoda da Savom stiže poplavni talas, da će u utorak 20. maja vodostaj biti 705, a dan kasnije vrh poplavnog talasa od čak 710 santimetara...

Metar i dvadeset više od dosad zabeleženog vodostaja kad je Sava umalo nadvisila nasip!? Nije, znači, preterana premijerova kataklizmička procena.

Ne bi bila preterana da posle "one" poplave nasipi nisu rekonstruisani i podignuti da mogu da izdrže vodostaj od 740 santimetara. Tolika je visina nasipa na vojvođanskoj strani, toliko je tad napravljeno i sa ove, sem nekih pet kilometara od granice sa Mačvanskom Mitrovicom nizvodno prema Šapcu.

Pa ipak, pet kilometara nije malo, niti je 20 kilometara mnogo: prelije se na tom mestu voda.

Elem, pažnju preusmeravamo na pripremu za taj poplavni talas: strepeli smo da se ne susretnu dva talasa – onaj koji dolazi Savom i ovaj koji već imamo u Cerskom kanalu, jer ako se to dogodi, eto velike nevolje. To se nije dogodilo: vodostaj u kanalu je već stagnirao, ali smo za svaki slučaj sve pripremili kako je predviđeno Planom odbrane od poplava. Te noći je fabrika "Zorka-keramika", koja je na samom ušću kanala u Savu, prijavila probleme sa nadolaženjem vode kroz kanalizaciju, mi obezbeđujemo pesak i džakove.

U četvrtak dolazi ministar Aleksandar Antić sa Sašom Obradovićem – direktorom EPS-a. Kažu da nas očekuje veliki problem, da nailazi veliki poplavni talas – enormni vodostaj Save, što je i logično: kad velika kiša pada u Bosni, Hrvatskoj i Srbiji, sva ta voda završi u Savi. Voda se već bila izlila kod Elektrodistribucije koja je pored Cerskog obodnog kanala, tamo je trafostanica koja snabdeva grad strujom i najavljuje moguće restrikcije. Neka sela su bila isključena, sam grad nije, ali sve je brzo bilo sanirano i nadalje nije više bilo problema sa strujom. Ljudi iz Srbijagasa su isključili dovod gasa iz predostrožnosti.

To popodne dolaze i glavni ljudi za odbranu od poplava na vodotokovima prvog reda: direktor Republičke direkcije za vode Miodrag Pješčić, jedan od sektorskih direktora Srbijavoda Dušan Panić, naš stari znalac iz Sbijavoda Zvonko Kocić, pa Darko Janjić... Sve kompetentni ljudi koji se slušaju kad je o Savi reč: oni su, naime, Bog i batina za mene, za predsednika države, za predsednika Vlade, za republički štab, za gradski, opštinski i uopšte uzev za svakog kad je o poplavama reč – šta oni kažu, izvršava se bez diskusije. Tako, uostalom, piše u »

Zakonu o vodama.

I šta su rekli?

Sede za stolom, gledaju karte i kažu: 15.000 džakova da se postave u rejonu "Čevrntija" – to je onaj potez nizvodno od Mačvanske Mitrovice gde je nasip niži od onog dalje prema gradu, da je potrebno 150 ljudi da džakove pune i nabacuju na traktorske prikolice, treba i pet traktora sa prikolicama, uz svaki traktor po desetoro ljudi da istovare i grade nadvišenje nasipa, treba već koliko šlepera da pesak dovoze... Na području "Zorke" 7000 džakova i 3000 džakova kod Mrđanovca, poslednje selo prema Obrenovcu, uz odgovarajući broj ljudi i traktora, šlepera. Sačinjavamo zapisnik i jedan primerak dobija Pješčić koji kaže da će noćivati u Šapcu.

Sve dalje teče kako je dogovoreno: direktor Direkcije za puteve Šapca obezbeđuje 20 šlepera za dovoz peska, određujem Nenada Tomića iz Ševarica da ujutro obezbedi ljudstvo i traktore, za šta dobija pismeno naređenje, naređenje dobija i predsednik mesne zajednice Belanovac sa istim sadržajem... Obaveštavam i direktora Doma zdravlja da obezbedi jednu sanitetsku ekipu da dežura za svaki slučaj, pa direktora Policijske uprave da za saobraćaj zatvori put Šabac–Mitrovica da bi kamioni mogli pesak da istovaruju, on traži odobrenje od nadređenih, dobija ga... Sve što i inače radimo u ovakvim situacijama, a do sad smo ih nekoliko imali, pa znamo sve do u tančine.

Rekoste "za ujutro". Zašto tek tad, zašto ne odmah?

Zato što se na nasipu bez preke potrebe ne radi noću. Opasno je: mrak, voda, strmina... Osim kad Vučić kaže.

Na stranu Vučić, nego poplavni talas od 710 santimetara.

U to vreme poplavni talas je još daleko: ovo se sve odvija pet dana pre nego što je dolazak talasa prognoziran.

Znači i dalje sve ide redovno, mada je situacija vanredna?

Rekoh, imamo iskustva. Rano ujutro se započelo sa nadgradnjom nasipa kod Čavrentije, a ja imam sastanak sa direktorima "Zorkinih" fabrika, obaveštavam ih da treba da postave tih 7000 vreća, obaveštavaju me ko ima vreće, ko ima pesak, ko nema... Još u toku noći je bilo reči sa Pješčićem o tim vrećama, koliko ih ima u depou Srbijavoda na "Kočinom kanalu" – tako se zove to mesto gde je njihov depo, Pješčić rekao da će šta nedostaje tokom noći da obezbedi, za svaki slučaj kontaktiram Gorana Ješića i on nam, opet za svaki slučaj, šalje 20.000 vreća. Sa direktorom "Zorke" lako dogovaramo sve... "Zorka – mineralna đubriva" ima 300 radnika, Fabrika belih limova 400, "Zorka – oprema" 200 radnika, tako da njima nije bila potrebna pomoć u ljudstvu. Nastaje problem u Mrđanovcima: predsednik mesne zajednice javlja da se izlila Dobrava, pritoka Save, preplavila put, voda duboka metar i četrdeset, ne može da se prođe. Zovem komandanta kasarne, kažem o čemu je reč, tražim od njega da mi pošalje kamione "stodesetke", neko mi je rekao da su ti kamioni dovoljno visoki da bi mogli da prođu, dobijam odgovor da oni imaju samo "stopedesetke", a da one ne mogu kroz toliku vodu.

Kako "ne mogu": "TAM 150" je visok koliko i "TAM 110", jedino što ima dve pogonske osovine?

To ne znam: tako su mi rekli. Kako bilo, ipak uspevamo nekim okolnim putevima tamo da stignemo, ali vidimo i da kamioni sa peskom ne mogu da prođu te naređujem evakuaciju: stanovništvo u obližnju školu koja je na uzvišenju, a sa direktorom klanice dogovaram da se u njihov depo evakuiše stoka, obezbeđujemo vodu, hranu... ne paštete, već kuvanu hranu. Imamo, naime, veliku predškolsku ustanovu koja može da za kratko vreme obezbedi veliki broj obroka. Posle toga obiđemo Čevrntiju i saznajemo da predsednik mesne zajednice Mačvanski Pričinović odbija da pošalje ljude da smene one koji su od jutros na nasipu sa obrazloženjem da oni odbranu organizuju u svom ataru. Nejasno je kako, jer nemaju reku. Zovem Bobana Birmančevića, šabačkog SNS prvaka, jer je ovaj iz Pričinovića "njihov", kažem mu da ovo nije stranačko pitanje, da se manu ćorava posla, jer je odbrana od poplave veća od politike, dogovaramo se da dođu u moju kancelariju da stvar razrešimo.

Kad sam u kancelariju došao, Birmančević mi kaže da je put Šapca krenula velika grupa njihovih aktivista i da im obezbedim smeštaj, šta će da jedu, čizme... Ja mu kažem "prijatelju, meni su preči ovi ljudi ovde, možda će trebati da se evakuišu, ne mogu sad gostima da se bavim, a vi ste velika stranka, najveća u Šapcu, neka vaši članovi prime po nekog od njih". Zaista to nisam shvatio ozbiljno: ja razmišljam o eventualnoj evakuaciji, a on od mene traži da brinem o smeštaju stranačkih aktivista. Otprilike u to vreme, to sam kasnije saznao, premijer Vučić je održao onaj govor u kome je najavio kataklizmu biblijskih razmera u Šapcu, a da je moj veliki prijatelj, direktor Srbijavoda Goran Puzović, koji je to jutro bio u Šapcu, sa mnom se izgrlio i izljubio, kad je u Beograd stigao Vučića izvestio da ga nikako nismo dočekali, da smo nesposobni...

Ulaze još neki ljudi, viču "Hoćemo da radimo, hoćemo da radimo, dajte namo lopate!" Predlažem Zoranu Birmančeviću, prvaku SNS-a iz Šapca, da izađemo na stepenište Gradske uprave, da se obratimo toj masi koja skandira: "Lopove, lopove"...

Onda su ušli, tačnije upali još neki njihovi lokalni stranački prvaci, stigao je i Dušan Petrović, koji me dok je putovao iz Beograda zvao da me pita da li je stabilan most preko Save, jer se neka budala javila u program Radija "S" sa upozorenjem da je u opasnosti most na Savi, da samo što se nije srušio, pa me pita da li je to tačno... Tu se već čuje neki žamor na ulici... Neki narod... Ulazi general policije Dičić sa još jednim generalom, žandarmerije valjda, neko privatno obezbeđenje, njih tridesetak je u hodniku... Ulaze još neki ljudi, viču: "Hoćemo da radimo, hoćemo da radimo, dajte nam lopate!" Predlažem Birmančeviću da izađemo na stepenište Gradske uprave, da se obratimo toj masi koja skandira: "Lopove, lopove"... Dotad

nisam znao kakav sam lopov. Posle im se obratio Birmančević, posle njega Zoran Babić, šef poslaničke grupe naprednjaka u Skupštini Srbije. Bilo je tu još visokih funkcionera SNS-a, ne poznajem ih sve. Mene čekaju u Studiju "AS", lokalnoj televiziji, najavljen sam, zovu me da pitaju šta da rade, kažu da njih gledaoci zovu da pitaju šta se događa, a ja ne mogu da izađem iz zgrade. Potom televizijska ekipa dolazi u zgradu Gradske uprave, Birmančević i ja dajemo izjavu da nije vreme za stranačke međusobice, da poplava ugrožava sve bez obzira na stranačku pripadnost, za to vreme Zoran Babić drži neki govor napolju. Na snimku kasnije emitovanom čuje se lomljava stakla i povici: "Puč, puč!"

Baš napeto.

Vrlo napeto i vrlo dinamično. Vraćamo se svi u salu za konferencije koja je već zakrčena naprednjačkim aktivistima, onaj general koji je tog jutra došao sa Dičićem kaže mi da dolazi ne znam koliko autobusa sa dobrovoljcima i pita me gde da ih rasporedi, ja mu kažem da ih pošalje na Crnu baru kod Bogatića i na Intrkopov depo sa peskom, tamo sam već poslao ministra pravde Selakovića koji je došao sa nekoliko stotina zatvorenika, još ljudi dolazi, glumci, pevači... Dolazi i ministarka Zorana Mihajlović, dolaze novinari, a Dušan (Petrović) i ja smo se nekako našli van sale, u jednoj sporednoj kancelariji. Čujemo da ministarka daje saopštenje za štampu: da je Miloš Milošević, gradonačelnik Šapca, zbog nesavesnog rada razrešen dužnosti komandanta Kriznog štaba i da se (naš) Štab raspušta. Pokušao sam da uđem u salu, obezbeđenje mi ne dozvoljava, nekako ipak uspevam i prilazim Zorani i pitam je: "Je li tačno da sam ja razrešen", ona odgovara: "Jeste", ja pitam ko je sad komandant Štaba, ona mi pokazuje na Birmančevića. Petnaest minuta kasnije objavljeno je da je novi komandant Štaba Zoran Babić, a sat kasnije da je komandant načelnik Generalštaba Vojske Srbije general Ljubiša Diković.

Danas čitam u novinama izjavu ministarke Zorane Mihajlović da vas nije videla ispred zgrade Gradske uprave niti da je na bilo koji način sa vama komunicirala.

Ne kažem ni ja da smo se videli ispred Gradske uprave, nego u konferencijskoj sali, a da jeste sa mnom komunicirala ovako kako sam opisao – jeste.

Šta se potom događa?

U najmanju ruku nastala je konfuzija kojom je već poprilično ugrožena bezbednost grada u vrlo delikatnom trenutku: iz Štaba su odstranjeni ljudi koji po Zakonu u njemu moraju da budu – čelnici javnih preduzeća i institucija koji po svojoj funkciji, znanju i poznavanju posla i terena najbolje znaju sa kojim resursima raspolažemo, a ubačeno je društvance iz SNS-a koje veze s mozgom nema, ali je pohvatalo neke direktorske funkcije u republičkim institucijama. Sa druge strane, general Diković sve vreme održava kontakt sa mnom i preko njega smo uspeli da vratimo glavne operativce u Štab, da nas ovi iz SNS-a ne bi podavili.

Zbog čega podnosite ostavku? Zar ona nije argument koji ide u prilog vašoj smeni?

U nedelju gledam televiziju – opet prenos sednice Vlade: premijer četiri puta pominje Šabac, a ja odlučujem da podnesem ostavku da se na politizaciju svega ovoga stavi tačka i da se usredsredimo na odbranu od poplava, što u tekstu ostavke i piše: da fotelja gradonačelnika nije važnija od odbrane grada od poplave, ali i da nije manje važno da se po prestanku vanredne situacije raspravi odgovornost svakog člana Štaba, da se utvrdi šta je to tako strašno učinjeno da se uklonim kao nesavestan. Na stranu što ni po Ustavu, a ni po jednom pozitivnom zakonu to i nije moguće. Sad ja sve njih iritiram insistiranjem da mi daju rešenje o smeni. Baš da vidim šta će da napišu.

Kad je taj poplavni talas prošao, kad je Sava počela da opada, general Diković odlazi iz Šapca...

...A Birmančević se samoproglašava za komandanta Kriznog štaba, drže moju kancelariju i dalje pod okupacijom, da se tako izrazim: tamo su i dan i noć. Napravio je neki dokument koji je on potpisao u kome se poziva na već pomenuti premijerov nastup na televiziji, "udara" i neki pečat sa grbom Republike Srbije... Zbog toga će da "popije" krivičnu prijavu – zbog falsifikata i lažnog predstavljanja.

Slušam na radiju izveštaj o vodostaju, kažu Sava je ispod 500 santimetara, a posle na vestima da je vanredna situacija u Šapcu i dalje na snazi jer su nasipi oštećeni i da su ugroženi unutrašnjim vodama.

Reč je o podzemnim vodama koje plave niže pozicije i to nema nikakve veze sa nasipima: ne služe nasipi da brane Savu od šabačkih podzemnih voda.

Ako je tako, zašto vanredna situacija nije ukinuta?

Ukidanjem vanredne situacije ukinuli bi sami sebe. Šta biste vi da ste na njihovom mestu: zašlo, pa ne zna kako da izađe.

Dok sam dolazio, na vestima je bilo da je počelo saslušanje predsednika obrenovačke opštine Miroslava Čučkovića, kažu da ste sledeći na redu vi i predsednik krupanjske opštine Rade Grujić. Dobili ste poziv?

Ne, poziv nisam dobio, ali radujem mu se, da najzad raspravimo ko je šta uradio i ko šta nije uradio. A ovo sa Radetom Grujićem je sramota nad sramotama: ostavili su ga na cedilu, koliko je samo dana bio prepušten sam sebi, a sad ga nešto ispituju, utvrđuju neku njegovu krivicu, a ne saslušavaju, na primer, predsednika opštine Koceljeva – on je tobož sve domaćinski uradio. Zaista sramota. ¶

ZORAN MAJDIN

POTOPLJENO:"Tamnava – istočno polje"
FOTO: Filip Švarm

U raljama neodgovornosti, nedisciplине i politike

Kako to da "Kolubara" nije osigurana od poplava, kako to da Termoelektrane "Nikola Tesla" jesu, i kako se TENT našao usred dnevnopolitičkog obračuna

Rudarski basen "Kolubara", državni putevi prvog i drugog reda, hidroelektrana "Đerdap" i privredno društvo "Jugoistok" nisu bili osigurani od poplava – ovako bi mogao da glasi novi, dopunjeni izveštaj o (ne)osiguranju preduzeća u državnom vlasništvu od elementarne nepogode koja je zadesila Srbiju sredinom maja. Svu štetu nastalu na ovim preduzećima od poplave platiće građani Srbije: u ovu, za sada, nepoznatu sumu (premijer i ministar energetike Antić pričali su o 100 miliona evra štete samo u "Kolubari"), ući će i štete koje je pretrpelo još jedno EPS-ovo privredno društvo, "Elektrosrbija", koje ne samo da nije imalo osiguranje od poplava, već – kao da je reč o kakvoj udžerici, a ne o strateškom javnom preduzeću – uopšte nije ni bilo osigurano.

"Železnice Srbije" još uvek nisu obznanile da li su i kod koga osigurane; iz "Puteva Srbije" u, utorak po podne, 3. juna, odgovorili su za "Vreme" da "putevi nisu osigurani od poplava", uz napomenu da je "pitanje procene štete u nadležnosti Komisije za utvrđivanje štete od elementarnih nepogoda". Bivša ministarka energetike Zorana Mihajlović, sada zarotirana na mesto ministarke saobraćaja, saopštila je, pak, u nedelju 1. juna da "šteta procenjena od poplava na infrastrukturi, uključujući energetsku, telekomunikacionu, železničku, putnu, iznosi oko 260 miliona evra", i dodala da će "do oktobra ove godine svi državni putevi biće završeni", ne precizirajući iz kojih izvora.

NEDISCIPLINA

"Zašto postrojenja TENT-a i površinskog kopa nisu osigurani od šteta nastalih u poplavama?", postavio je u četvrtak, 29. maja, predsedniku Vlade Aleksandru Vučiću poslaničko pitanje Zoran Živković u Skupštini Srbije.

"Zašto nisu osigurani od poplava i 'Kolubara' i TENT? Nisu osigurani zato što vaša politička stranka, odnosno lista pomoću koje ste izabrani na mesto narodnog poslanika, vaš direktor nije želeo da potpiše polisu osiguranja i tražio je da se izbaci, inače se to dogodilo 1. marta 2012. godine, zaštita od poplava, odnosno nadoknada štete od poplava i zato danas imamo veliki problem da naplatimo štetu", rekao je Vučić, i nastavio: "Što se tiče TENT-a i vašeg objašnjenja – neko je mogao da promeni (*ugovor o osiguranju, R. M.*), nemojte da pričate svašta. Neko je trebalo kada uđe u 'Kolubaru' da valjda prelistava polise osiguranja. Neko je trebalo da prelista svaki papir polise osiguranja i da kaže – vi ste izbacili osiguranje od poplava.

Vaša vlast, gospodine Živkoviću, izbacila je taj deo o osiguranju od poplava, vaša vlast. Oni najbolji direktori o kojima ste govorili u 'Kolubari' su to izbacili, a sada nije on koji je to izbacio posle 20 i 30 godina iz polise osiguranja u 'Kolubari' kriv, nego je kriv onaj što nije proverio da je to izbacio, pa nije u međuvremenu ubacio. To je stvarno nakaradna logika koju niko živ u ovoj zemlji ne može da razume", odgovorio je na ovaj deo poslaničkog pitanja premijer Vučić.

"Otkud sad ni 'Kolubara' ni TENT nisu osigurani od poplava?", mogao je da se zapita čitalac "Vremena", nakon što je u broju 1221 od tog istog 29. maja pročitao saopštenje iz EPS-a: "TENT A i B i njihova oprema su osigurani, kao i svi ostali objekti i oprema u svim privrednim društvima u celom sistemu EPS-a" (tekst "Bez brige, para nema"). U ponedeljak, 2. juna, stiglo je razjašnjenje: "EPS je na vreme putem listova pokrića kod konzorcijuma Wiener Städtische i Uniqa osiguranja obezbedio svim privrednim društvima osiguranje koje pokriva i zaštitu od poplava. Međutim, neka privredna društva su odlučila da ne poslušaju naredbu centrale EPS-a i zaključila su ugovore o listovima pokrića sa drugim osiguravajućim kućama. Ispostavilo se da listom pokrića koje je privredno društvo 'RB Kolubara' potpisalo sa Dunav osiguranjem nema pokriveno osiguranje od poplava", saopštili su iz Elektroprivrede Srbije, uz izvinjenje što o ovoj nedisciplini nisu znali nedelju dana ranije, prilikom slanja prethodnog saopštenja.

RETORSKI ZANOS

Ako je ovime otklonjena jedna nedoumica – zbog čega RB "Kolubara" nije bio osiguran od poplava – pojavile su se druge: koji su motivi ovog privrednog društva da se ne osigura (poput "Železnica Srbije" i Dunav osiguranja, ni iz RB "Kolubara" nisu do zaključenja ovog teksta odgovorili na pitanja "Vremena"), ali i otkud i Živkoviću i Vučiću da TENT nije osiguran od poplava, naročito što su iz EPS-a i obe osiguravajuće kuće – Wiener Städtische i Uniqa osiguranja – stigli nedvosmislene informacije da su Termoelektrane "Nikola Tesla" osigurane od svih rizika, pa i od poplave. Sva je prilika da je TENT (zlo)upotrebljen u dnevnopolitičke svrhe: "Eto, vaša je vlast nesposobna, nije se osigurala od poplava", praćeno replikom "Ne, nego je to uradila vaša nesposobna vlast", pri čemu je premijer, po već ustaljenoj praksi, potom dao željenom retorskom efektu prednost u odnosu na činjenice – polise osiguranja ne samo da su mogle da se menjaju od 2012, već su krajem 2013. morale biti zamenjene novima, s obzirom na to da je ugovor EPS-a sa konzorcijumom Dunav osiguranje – DDOR Novi Sad istekao poslednjeg dana prošle godine.

U izjavi za "Novosti" od ponedeljka, 2. juna, nekadašnji direktor "Kolubare" Nebojša Ćeran potvrdio je da je on u martu 2012. izbacio rizik od poplava iz polise osiguranja, obrazlažući da je u tri godine, koliko on nije direktor, "mogla da se menja i jeste se menjala politika osiguranja, baš kao što su se menjali i faktori rizika – tehnologija eksploatacije, održavanje, ljudi koji upravljaju procesima". Inače, Ćeran, član Demokratske stranke, bio je uhapšen u septembru 2013. u tzv. aferi "Kolubara", zbog sumnje za malverzacije prilikom eksproprijacije zemljišta, a u novembru iste godine ukinut mu je pritvor i omogućeno da se brani sa slobode.

Zbog žalbe jednog od ponuđača, tj. zahteva za zaštitu prava pred Komisijom za zaštitu prava ponuđača, tender za osiguranje EPS-a nije završen, a, prema podacima iz Elektroprivrede Srbije, "menadžment EPS-a je, u međuvremenu, do okončanja otvorenog postupka javne nabavke, obezbedio listove pokrića kako bi osigurao i zaštitio imovinu EPS-a od svih mogućih rizika, pa i elementarne nepogode koja je zadesila Srbiju tokom maja" – listovima pokrića koji su mogli i RB "Kolubara" zaštititi od poplava (vidi okvir).¶

RADMILO MARKOVIĆ

Sanja Jovanović, Wiener Städtische

I "Kolubara" je mogla da bude osigurana od poplava

"Još ne znamo kolike su štete na TENT-u, ali smo u prvom trenutku mislili da će biti mnogo veće nego kako sada izgleda", kaže za "Vreme" Sanja Jovanović, direktor sektora za saradnju sa strateškim partnerima kompanija osiguravajuće kuće Wiener Städtische. "Naš prvi utisak o generalnoj šteti od poplave za ceo naš portfolio merio se desetinama miliona evra, ali sad se ispostavlja da mnogi ljudi nisu imali osiguranje od poplave, ili da štete na materijalnim stvarima nisu toliko velike. Kada pričamo o EPS-u, o ovih pet privrednih društava koja su u aprilu sa nama zaključila tromesečno osiguranje – JP Elektroprivreda Srbije Beograd, Drinsko-Limske hidroelektrane iz Bajine Bašte, Termoelektrane Nikola Tesla iz Obrenovca, Termoelektrane i kopovi Kostolac, Centar iz Kragujevca i EPS Obnovljivi izvori energije – takođe nemamo konačnu vrednost štete, ali se ona sa svakim danom povećava, postepeno se prijavljuju nove štete, kako se voda povlači, ustanovljava se da sve više mašina ne radi. Deo štete je i čišćenje, za koje u prvom trenutku nije moglo da se ustanovi koliko je. TENT jeste 'odbranjen', nije bilo katastrofalnih šteta, ali mi iznad zemlje vidimo samo jedan deo, a TENT se proteže i tri metra ispod zemlje. Voda je prodrla u donje prostorije koje su imale dosta opreme, tako da će naša obaveza biti upravo sanacija štete na toj opremi koja je oštećena."

Na pitanje kako je došlo do toga da Wiener Städtische (u konzorcijumu sa Uniqa osiguranjem) osigura samo neka privredna društva u okviru EPS-a, Sanja Jovanović kaže: "Mi smo dobili konkursnu dokumentaciju za nabavku koja nije imala karakter javne nabavke i koja je sadržala minimum pokrića – poveća lista eksplicitno navedenih opasnosti, među kojima se našla i poplava. Odgovorili smo na taj poziv tako što smo dali ponudu za sva pravna lica u okviru EPS-a, nudeći osiguranje od svih opasnosti, uključujući i RB 'Kolubara'. Međutim, ostavljeno je privrednim društvima da se odluče da li će produžiti osiguranje kod postojećeg osiguravača, da li će prihvatiti novo osiguranje, ili da li će se uopšte osigurati. Oni su imali tu autonomiju odluke, i izvagali su – s jedne strane iz finansijskih razloga, a sa druge strane po navici i inerciji."

Fotografije: Ivan Šepić

A od Grada – ništa

Nejasno je da li gradonačelnik stvarno misli da su najsiromašnija deca nerealna, da ne postoje ili da su njihove potrebe nerealne pa im pomoć i ne treba. Svejedno. Da su nadležni iz Privremene uprave pre svoje odluke i sami svratili do Svratišta, možda bi se uverili u realnost u kojoj neki mali Beograđani žive

Na skandaloznu odluku grada Beograda da budžet ukine tamo gde je najpotrebniji, na socijalna davanja, niko nije ostao ravnodušan. Ali malo ko zna da je o tome odlučeno još za vreme Privremene uprave Beograda, dakle mnogo ranije nego što se sve raščulo. Kao iz prave potaje, Privremena uprava je, na primer, samo u jednom danu jednom odlukom "ubila dve muve" kako bi sebi prištedela koji dinar: i to tako što je iz gradskog sistema socijalne zaštite izbacila personalnu asistenciju namenjenu osobama s invaliditetom i Svratište, utočište za najsiromašniju decu, decu sa ulice. Da apsurd bude veći, za Svratište, recimo, grad čak duže vreme nije ni izdvajao nikakva sredstva (vidi okvir).

Petnaestak dana kasnije, gradonačelnik Beograda, a prethodno predsednik Privremene uprave Siniša Mali, rekao je da je socijalna politika grada do njegovog dolaska bila nerealna, da je za to kriv njegov prethodnik jer je obećavao razna davanja, a para u budžetu nije bilo. Rekao je i da sistem socijalnog davanja nije baziran na realnim pokazateljima i socijalnim kartama, da će gradska vlast to završiti do kraja godine i utvrditi ko realno ima pravo na socijalnu pomoć. Ostalo je nejasno da li je gradonačelnik stvarno mislio da su najsiromašnija deca nerealna, da ne postoje, ili da su njihove potrebe nerealne pa im pomoć i ne treba. Svejedno.

UTORAK JE SREĆAN DAN

Da su nadležni iz Privremene uprave još pre svoje odluke i sami svratili do Svratišta, možda bi se uverili u realnost u kojoj neki mali Beograđani žive. Možda bi čak imali istu zebnju kao što smo je imali i mi, šta pitati "decu sa ulice". Da li, kako žive, šta rade kada nisu tu, imaju li mamu i tatu, idu li u školu, pa bi na licu mesta utvrdili ko ima realno pravo na socijalnu pomoć. Još da su im rekli, kao što su nama, da deci nikako ne pominju to da će se Svratište možda zatvoriti, jer, prošle godine su tako neki dolazili i pitali decu svašta, pa su se deca uspaničila da više neće imati šta da jedu.

Celo Svratište je znalo da dolazimo, i deca. U skromnom i veoma toplom ambijentu, dočekali su nas mirni, nezainteresovani za "iznenadne" goste. Njih petnaestak, uglavnom dečaci i pokoja devojčica. Od socijalne radnice Dragane Teodorović saznajemo da su u stvari vrlo otvoreni i prijemčivi za sve ljude, "a pogotovo su otvoreni ovde prema nama, prema

Milica Đorđević, izvršna direktorka Centra za integraciju mladih

Izbrisani iz sistema

Kada je Svratište osnovano 2007. kao projekat udruženja građana Centra za integraciju mladih, bilo je podržano od Fonda za socijalne inovacije koji je tada radio u saradnji sa Ministarstvom rada, zapošljavanja i socijalne politike. Kasnije, 2011, izglasan je novi zakon o socijalnoj zaštiti, koji je prepoznao Svratište kao uslugu socijalne zaštite, znači ne samo kao projekat. Zakonom je Svratište definisano kao lokalna, dnevna usluga, pa je nadležnost za finansiranje na jedinici lokalne samouprave. Svratište može da postoji kao projekat bez obzira na lokalnu samoupravu, ali ako govorimo o sistemu socijalne zaštite na teritoriji Grada, onda je neophodno da ono bude predviđeno odlukom i finansirano u skladu sa Zakonom.

Zakon je predvideo da se Svratište finansira putem naručivanja usluge, odnosno javne nabavke. Takav vid finansiranja, za razliku od finansiranja projekta, trebalo je da obezbedi kontinuitet pružanja usluge. Zakon je donet u aprilu 2011, a u skladu s njim, u decembru iste godine, Grad Beograd proširuje Odluku o pravima i uslugama socijalne zaštite i u svoj gradski sistem socijalne zaštite uključuje Svratište i još neke usluge. I ta odluka reflektuje pozitivnu socijalnu politiku Grada Beograda.

Ove godine, takoreći preko noći, 22. aprila, Privremena uprava Beograda je odluku izmenila i izbrisala dve usluge: personalnu asistenciju i uslugu Svratišta. Istina je da ta odluka može da se menja, da se ukida ili proširuje, ali mora da se menja onako kako to zahtevaju potrebe stanovništva, u skladu sa socijalnom politikom, ne može da je menja ko kako hoće. Meni, recimo, nije jasna procedura da privremeni organ to menja, zato što su njegova ovlašćenja hitne i neodložne stvari. Ne razumem kako su ove stvari hitne kada nisu ni crple novac gradske kase. A i da jesu, koja je svrha politike da se umanjuje i ukida tamo gde je najviše potrebno, na socijalna davanja i socijalne usluge.

Treba reći da Svratište nije dobijalo finansije od grada Beograda preko javne nabavke, tačnije, nijednom nije bila ni raspisana javna nabavka. Jedne godine bilo je finansirano odlukom gradonačelnika, pa onda preko budžetske linije 481 za projekte. Prošle godine, kada je bio problem oko finansiranja Svratišta, ono je bilo zatvoreno na jedan dan, i to upravo iz tog razloga, što smo mi zagovarali raspisivanje javne nabavke. Jer finansiranje iz budžetske linije 481 je ograničeno, i namenjeno je pre svega onim idejama koje se bave potrebama građana koje nisu hroničnog tipa, na primer neke radionice, programi sa decom. Prošle godine, sve vreme smo se borili za naručivanje usluge i nije nam uspelo. Sada, kada je usluga izbrisana iz sistema, grad više nema osnova da preuzme bilo kakvo finansiranje. U Beogradu inače postoje dva svratišta, na Novom Beogradu i u Krfskoj ulici, ali postoji i u Nišu i u Novom Sadu. S tim što je grad Novi Sad pre nekoliko dana raspisao javnu nabavku za uslugu svog Svratišta.

Sada je veliki problem sa svim uslugama koje su izbrisane, jer udruženja koja realizuju te usluge ne mogu da apliciraju za neke međunarodne fondove za potrebe realizacije usluge. Veliki međunarodni fondovi raspisuju konkurse za usluge koje su predviđene gradskim odlukama, a za koje ne postoje sredstva u lokalnim budžetima, i na taj način pomažu lokalnim samoupravama da mogu odgovornije da pomognu one najugroženije, a ove su usluge iz odluke izbrisane. Mi ćemo se svakako boriti da se Svratište ne zatvori i da obezbedi podršku onima kojima je to potrebno dok god postoji potreba. Ono je važno, ta deca su na ulicama, realna su, nemaju drugu uslugu podrške... Svratište trenutno ima međunarodne donatore, postoje kompanije, pojedinci koji doniraju, pomažu. Kako će uspeti da preživi, videćemo. Imam velika očekivanja od Sekretarijata za socijalnu zaštitu grada Beograda zato što su tu neki novi ljudi koji su došli na zatečeno stanje, koji razumeju sistem socijalne zaštite, naručivanja, usluge, dečja prava. Dugoročno, verujem da će biti dobro. Sada jeste situacija stani-pani, jer se brisanje iz Odluke dogodilo *ad hoc*, preko noći. Preko noći nas ne mogu vratiti u sistem, a i šta bi to značilo, jednog dana nas izbace iz sistema, a drugog vrate. Da bi nas vratili u sistem, potrebne su duge procedure, ali naša su očekivanja da, ako hoće da nas vrate, to bude na jedan odgovorniji način koji podrazumeva izradu strategije, uz saradnju sa civilnim sektorom. Važno je otvoriti temu sa gradom oko definisanja prioriteta socijalne zaštite i šta je to socijalna politika Beograda. Za početak, dakle, moraju se skenirati potrebe građanstva, a onda na osnovu toga graditi odgovorna socijalna politika u gradu.

vaspitačima, što je zaista važno". Ukupno je 150 dece koja dolaze u Svratište i koja se smatraju aktivnim korisnicima. Četvrtina njih, po evidenciji, radi na ulici i dolazi kako kad, 75 odsto redovno dolazi, 80 odsto je upisano u školu, a od njih 87 odsto redovno pohađa nastavu. Dolaze prema potrebi. Neka deca šest puta za dve nedelje, neka malo manje, mlađa deca dolaze češće, a neka svaki dan.

Većina ih ide u večernju školu jer su mnogi prerasli potreban uzrast ili škole neće da ih prime jer nemaju dokumenta. U redovnom smo kontaktu sa školom, kaže Dragana, i tačno znamo kad je ko izostao pa na kraju pravimo statistiku ko je prošao razred, a ko nije. Imamo i decu koja idu u redovne škole čak iz neformalnih naselja i koja nemaju toliko loš uspeh. A neki opet budu isključeni, imamo dva dečaka koji su išli u redovnu školu, ali su od šestog razreda prešli u večernju. Ovi mali idu u 11 redovnih osnovnih škola.

Ovde radimo domaće zadatke, mlađa deca su baš uhodana, dolaze svaki dan, nekad pre škole, nekad posle, kupaju se, ručaju. Imamo dosta volontera koji rade sa njima, imamo psihologa...

Razgovor prekida žena koja je donela prepune torbe nečega. Ljudi donose redovno garderobu, kaže Dragana, pet-šest puta dnevno, igračke, knjige za decu, slatkiše, bilo kakav mali apel da damo odazovu se stvarno u velikoj meri.

Nastavljamo priču, šta rade deca kad izađu odavde? Pa, neki prose, uglavnom na mlađem uzrastu, stariji obično rade na raskrsnicama, peru šoferšajbne, a većina dece sakuplja sekundarne sirovine, sami »

Gde imaš više drugara, ovde ili u školi? Ovde. Voliš li da crtaš? Crtam samo kuću. Kažu, to je najčešće što deca sa ulice crtaju.

ili sa roditeljima. Porodice su im užasno siromašne, nemaju nikakvu pomoć, ali po našim saznanjima većinu dece niko ne tera na rad. Oni čak i na tom malom uzrastu osećaju da treba da doprinesu kućnom budžetu. Postoje deca i koja su eksploatisana, ali to radimo u okviru antitrafiking programa.

Postoji li neki pokazatelj koliko njima sve ovo znači? To se najbolje vidi kada dobiju kaznu za tuču, za krađu, mi moramo da imamo neki mehanizam kažnjavanja, a kazna je, na primer, da ne može da dođe taj dan ovde. I to im je onda prestrašno, najčešće stoje ispred i čekaju da ih pustimo. Ako neko ima čak kaznu od mesec dana, onda ih obilazimo na terenu da ne bi sasvim ispali iz priče.

Najvažnije je što deca u nas imaju veliko poverenje pa ako se nešto desi kod kuće, na ulici, ako ih neko bije, ako ih tera da nešto urade, oni dođu i ovde to kažu. Poveravaju se inače o svemu, zaljubljuju se, pričaju i o tome, i stalno crtaju crteže.

Razne su tu dobi, od šest do 19 godina. Neki kada dođu prvi put, ne znaju da koriste tuš, pribor, pa se nauče. Najstarije, kada prestanu da budu korisnici, obilaze terenski radnici. I tada, u svakom trenutku mogu da dođu ako im nešto zatreba, na primer imaju program "Lice ulice" pa prodaju časopis...

Utorak je poseban dan, tada ih dolazi najviše, dobijaju giros. Donira jedan restoran već godinu dana, i to im je, kaže Dragana, pravi hit. Utorak, šest po podne, svi su ovde.

Inače, upozorava, malo zaziru od kamera, ne veruju da će biti zamagljeni, znaju sve o svojim pravima, sve smo ih naučili...

CRTAM SAMO KUĆU

Evo, ja ću da govorim za televiziju, iznenada prilazi nasmejani dečak. Predstavlja se i čeka pitanje. Ima 10 godina, ide u četvrti razred. Volim da dođem ovde. Što? Pa idemo u školu, dobijemo nagradu za školu. Jesi ti dobio nagradu? Svaki dan. Volim matematiku, to mi je najbolji predmet. Dragana dodaje da zna matematiku i pokazuje drugoj deci, ponekad i uradi domaći umesto njih. Gde imaš više drugara, ovde ili u školi? Ovde. Voliš li da crtaš? Crtam samo kuću. To je najčešće što crtaju, kaže Dragana. Ovde dođem svaki dan. Budem do šest pa kući. U stvari, u šest jedem užinu pa kući. Šta najviše voliš da jedeš? Pasulj. Imaš li brata ili sestru? Imam, i nabraja na prste oko osam imena, uz pomoć nastavnice. Prilazi drugi dečak, sedaju na istu stolicu, zagrljeni. Je l' ti to najbolji drug? To mi je brat, on ima 11 godina. I šta ćeš da budeš kad porasteš? Policajac.

Od trenutka dolaska fotoreportera Ivana u naš mali krug i od par škljocanja atmosfera naglo dobija i na ubrzanju i na usijanju. Slika sa zagrljenom braćom je ispala neverovatno dobra, komentarišemo kako je šteta da ne izađe u novinama. Ne! Mi ne smemo da se vidimo, ne sme lice! Uglas i sasvim ozbiljno, oba dečaka. Za sekund svi su znali za Ivana, dotrčali i sjatili se oko njega, on da slika, a oni da poziraju kao pravi profesionalci, kao reperi, sa kapuljačama, neočekivano vešto.

Devojčica koja je kosu vezala u dva repića sedela je nedaleko i nije bila raspoložena za razgovor, a kamoli za "teška" pitanja. Samo koliko je morala. Ide u četvrti razred, ima 12 godina, i dosta. Ima jak pogled, podozriv, koji ne veruje nikome. Svega nekoliko minuta kasnije, sedela je pored žaleći se kako joj repići nisu jednaki. Merili smo nekoliko puta, jednaki su.

Najkrupniji dečak, ozbiljan pubertetlija, možda i ne ide u školu. Ne odgovara ništa, komunicira jedino kroz širok polustidljiv osmeh. Za njega kažu da najbolje peva. Jedva ga nagovorismo da nešto otpeva. Posle mnogo ubeđivanja, njihovog koškanja, zatvaranja vrata "da ga neko ne čuje", upozorenja "je l' ti to telefon", "nije, diktafon, za snimanje", "ali ti ne smeš nas da snimaš, to je zabranjeno, on neće da peva ako ga snimaš", na kraju dečak otpeva par stihova tužne ljubavne pesme. Onda se postideo i prestao. Ostali, raspoloženi, spontano sačiniše pravu pravcatu ritam sekciju. I devojčica s repićima zajedno s njima. Kuckajući i lupajući savijenim prstima i dlanovima o sto, o zid, frižider, o šta bilo, nastade original grupa bubnjara. Potpuno zadivljujuće.

Vreme je za ručak i pristiže još dece. Odlazimo, dečacima umesto pozdrava kažemo da ćemo sledeći put kad dođemo svi da pevamo. Gledaju za nama i ćute. Ne znamo da li ih nije briga ili nam ne veruju. Na pragu kuće poređale su se sve devojčice. One nas ispraćaju. U dvorištu, dve čekaju zagrljene i mole da se još jednom slikaju. Ne poziraju kao dečaci, samo su zagrljene. Od njih, jedna uskoro polazi u školu, ovde je naučila slova. Dok slikanje traje, treća pritrčava ogradi i propinje se iz sve snage kako bi me videla. Najtiše i najstidljivije kaže da i ona zna da peva, pa ako hoću da je čujem. ¶

IVANA MILANOVIĆ HRAŠOVEC

ZASNOVANO NA BESTSELERU #1 MAGAZINA THE NEW YORK TIMES
KRIVE SU ZVEZDE
ŽIVOT NE MORA BITI SAVRŠEN
DA BI LJUBAV BILA IZUZETNA
OD 12. JUNA U BIOSKOPIMA
MCF

Foto: A. Anđić

Rizlu imaš, ličnu kartu nemaš

Većina mladih je sklona kontinuiranom konzumiranju alkohola i kanabisa, što praktikuju uglavnom uveče, prijatelji im imaju slične navike i smatraju da psihoaktivne supstance direktno više ugrožavaju njihov džep nego zdravlje

Noćni život u Srbiji odavno je prestao da se svodi na dane vikenda. Beograd se zahvaljujući kvalifikaciji "grad koji nikad ne spava" suvereno pozicionirao na turističkoj mapi Evrope kao jedna od najpoželjnijih tačaka za noćni provod. Bogata ponuda može da zadovolji i najprohtevnije turiste koji žele da provedu (ne)zaboravan vikend za male pare, posle čega će se vratiti u svoje "straight" gradove u kojima kafići i klubovi ne rade do kasno u noć i gde je pušenje dozvoljeno na iznimno retkim mestima.

Iako je i u našoj prestonici polako počela da se trenira strogoća po tom pitanju – zabrana prodaje alkohola posle deset sati uveče, zoniranje kafana na pušački i nepušački deo, kao i gašenje muzike u urbanijim zonama oko jedan posle ponoći – u Beogradu se uvek može naći mesto koje radi do jutra.

ANDERGRAUND KULTURA

U poslednja dva meseca jedan dnevni list nam je predstavio nekoliko mladih ljudi koji izlaze ama baš svako veče, uvek su u društvu atraktivnih devojaka, ne propuštaju nijedan znamenitiji događaj/klub, a kako rekoše, pare za sve to im nisu problem. Fenomen andergraund parti kulture koja preuzima primat na globalnom nivou nije mimoišao ni Srbiju i danas važi za jednu od najdominantnijih supkultura i u našoj zemlji. To što je Beograd ponovo postao stecište kvalitetnog urbanog života i što u ovdašnjim klubovima gostuju neka od najvećih svetskih imena DJ scene je svakako kuriozitet, međutim, ruku pod ruku sa dobrim provodom često ide i konzumiranje raznoraznih psihoaktivnih supstanci, počev od alkohola, preko kanabisa do sintetskih droga najnovije generacije.

Nevladina organizacija ReGeneracija, koja učestvuje u međunarodnom projektu *Youth Organisation for Drug Action*, nedavno je sprovela prvo nacionalno istraživanje o rizičnom ponašanju mladih u noćnim klubovima. Prema rečima Jovane Arsenijević, glavnog istraživača, reč je ne samo o prvom već i o jedinom istraživanju te vrste do sada, s obzirom na to da je sprovedeno isključivo na onima koji odlaze u noćne klubove i na muzičke festivale, zbog čega predstavljaju populacionu grupu posebno izloženu rizičnim oblicima ponašanja.

"S obzirom na to da u Srbiji nema ovakvih istraživanja i da programi smanjenja štete izlazaka u noćne klubove (nightlife outreach) ovde više ne postoje, odlučili smo da sprovedemo specifičnu anketu putem onlajn upitnika. Istraživanje je bilo potpuno anonimno, tako da

su mogli da se osećaju sasvim komforno i da iskreno odgovore na ova pitanja koja su prilično lične prirode", kaže Jovana Arsenijević.

Onlajn upitnik distribuiran putem društvenih mreža Fejsbuk i Tviter za samo četiri dana popunilo je skoro 600 ispitanika starih od 15 do 35 godina, a do kraja dvomesečnog istraživanja u njega se svojevoljno uključilo više od 3000 osoba. Odgovarali su na vrlo konkretna pitanja: koje psihoaktivne supstance koriste, koliko ih često konzumiraju, iz kojih motiva za njima posežu, koje oblike rizičnog ponašanja praktikuju, koje vrste psihoaktivnih supstanci planiraju da koriste u bliskoj budućnosti... Rezultati su, između ostalog, pokazali da je većina mladih sklona kontinuiranom konzumiranju alkohola i kanabisa (vidi grafikone), da to praktikuju uglavnom uveče, da im prijatelji imaju slične navike i da kao glavnu pretnju psihoaktivnih supstanci ne percipiraju njihovu štetnost po zdravlje, već po – finansije.

Konkretno, čak 96 odsto ispitanika je probalo alkohol bar jednom u životu, 82 odsto je to praktikovalo u poslednja tri meseca, a 72 odsto planira da ga konzumira u bliskoj budućnosti. Svaki treći je prilikom popunjavanja upitnika naveo da je tokom prošlog meseca popio po dva do tri pića za veče, a svaki peti čak sedam i više. Skoro polovina je izjavila da se u toku jednog meseca napila i do pet puta, a 41 odsto njih je više puta doživeo takozvani "prekid filma".

Psihoaktivne supstance koje su ispitanici koristili tri meseca uoči popunjavanja upitnika

Alkohol	82,48 %
Kanabis	46,73 %
Amfetamin (speed)	16,99 %
MDMA (ekstazi)	15,26 %
Kokain	8,98 %
Psihotropne lekove (sedativi, analgetici...)	6,39 %
ništa	15,86 %

Psihoaktivne supstance koje su ispitanici planirali da koriste tri meseca nakon popunjavanja upitnika

Alkohol	71,65 %
Kanabis	39,89 %
Amfetamin (speed)	9,47 %
MDMA (ekstazi)	13,16 %
Kokain	7,89 %
Psihotropne lekove (sedativi, analgetici...)	3,86 %
ništa	21,54 %

TRADICIONALNI I OPIJATI NOVE GENERACIJE

"Očekivali smo da veliki broj mladih koristi alkohol", kaže Jovana Arsenijević. "Nažalost, ovde je alkohol praktično društveno prihvatljiva psihoaktivna supstanca."

Činjenica, u društvu u kome je kulturološki prihvatljivo da, na primer, dete od samo nekoliko godina popije gutljaj piva, ili dren i vino "za zdravlje", alkohol se obično ne posmatra kao velika pretnja dok ne uzme maha kod konzumenta. Folklor je učinio da skoro 70 odsto ispitanika ima po jednog člana porodice koji konzumira alkohol, a čak 73 odsto njih partnere koji to praktikuju.

Ono što je iznenadilo istraživače jeste frekventnost korišćenja kanabisa. Čak 72 odsto ispitanih je probalo kanabis bar jednom u životu, a 40 odsto njih namerava da ga koristi u bliskoj budućnosti. Veliku popularnost među mladima uživaju i sintetičke droge, pogotovo amfetamini i MDMA (ekstazi). Uglavnom su lako dostupni, nisu previše skupi i popravljaju raspoloženje.

U poslednjih sedam-osam godina na tržištu narkotika se pojavio fenomen takozvanih "dizajnerskih droga", koje su sve samo ne bezazlene. "Reč je o psihoaktivnim supstancama nastalim razvojem hemije i tehnologije, koje oponašaju dejstvo tradicionalnih psihoaktivnih supstanci", objašnjava Jovana Arsenijević. "I dok se neželjeni efekti i dejstva tradicionalnih psihoaktivnih supstanci kao što su heroin, ekstazi i kanabis istražuju već decenijama, to nije slučaj sa novim psihoaktivnim supstancama, zbog čega one predstavljaju posebnu pretnju za korisnike." Naime, u slučaju prekomernog uzimanja lekari ne mogu adekvatno da pomognu ukoliko ne znaju o kojoj je supstanci reč i koji je njen hemijski sastav. Kako se "dizajneri" sintetskih droga često dovijaju da menjaju formulu ne bi li izvrdali zakon, to je čest slučaj. Ako tome dodamo činjenicu da, na primer, u Beogradu, gradu od 2,5 miliona stanovnika, postoji samo jedan centar za toksikologiju (Vojnomedicinska akademija), konzumiranje neproverenih supstanci se, bez preterivanja, može uporediti sa igranjem ruskog ruleta. Posebno zabrinjava to što su neke "dizajnerske droge" zbog svog hemijskog sastava – legalne na tržištu. "Mi smo u istraživanje uključili dve takve supstance: sintetske kanabinoide, koji oponašaju dejstvo kanabisa, i mefedron, psihoaktivnu stimulativnu supstancu koja bi trebalo da oponaša dejstvo amfetamina. Mefedron je pre godinu dana stavljen na listu ilegalnih psihoaktivnih supstanci, međutim, u svetu se pokazalo da se, čim se zabrani jedna, automatski pojave bar tri nove", kaže Jovana Arsenijević.

Osim toga što, očigledno, ne znaju uvek šta uzimaju, mladi u većini slučajeva ne znaju ni kako to da uzmu. Primera radi, 22 odsto ispitanika deli snifaljku sa drugima, dok 38 odsto njih za ušmrkavanje koristi novčanicu, kao u filmovima. Ukoliko izuzmemo štetne posledice same konzumacije droge, ovakvim postupcima se izlažu dodatnim rizicima za prenošenje mnogih zaraznih bolesti.

"Ispostavilo se da mladi o psihoaktivnim supstancama i načinima njihovog korišćenja ne znaju dovoljno. Isto važi i za stupanje u seksualne odnose. Svaki osamnaesti ispitanik je izjavio da nikada nije koristio kondom", ističe naša sagovornica. Istraživanje se, takođe, dotaklo i seksualnih navika. Rezultati su pokazali i da je svaki treći ispitanik do sada imao između četiri i deset seksualnih partnera, a njih dvadesetčetvoro čak više od – sto. Najveći broj anketiranih (skoro 66 odsto) imalo je u poslednja tri meseca od jednog do tri partnera, a trinaestoro ispitanika je za 90 dana uspelo da spava sa 25 različitih osoba. Ni polovina ne koristi kondom uvek.

Test na kome su pali skoro svi je zapravo najdominantnija opasnost u klubovima – buka. Skoro 97 odsto anketiranih tokom žurki na kojima se pušta elektronska muzika ne koristi čepove za uši.

Sledeći korak je na državi. Sagovornica "Vremena" kaže da će siže ovog istraživanja, zajedno sa preporukama za dalje postupanje, biti dostavljeni nadležnima i da se nada da postoji mogućnost implementiranja programa za smanjenje štete u noćnim klubovima. U međuvremenu, ReGeneracija će na internet plasirati dvanaestominutni film u kome o opasnostima psihoaktivnih supstanci (i buke) ne govore lekari i profesori, već – di-džejevi.¶

JASMINA LAZIĆ

Kad Banija igra fudbal

Osmi fudbalski turnir "Kup Banije" održan je 1. juna na terenima Osnovne škole "Stanko Marić" u zemunskom naselju Ugrinovci. Reporter "Vremena" je bio tamo

U Ugrinovce je 1. juna ove godine stiglo neuobičajeno mnogo automobila sa registracijama iz cele Srbije. Kažu – više od hiljadu. Od ranog i oblačnog jutra, po nepokošenim fudbalskim terenima Osnovne škole "Stanko Marić" u tom zemunskom naselju, sve je vrvelo od mladih i starih u fudbalskim dresovima, patikama i štucnama. Sa terena se čulo fudbalsko dovikivanje, udaranje lopte nogom, aplauzi, a povremeno i muzika sa zvučnika.

Razgovori su se vodili na mešavini ijekavice i ekavice. Naglasaka je bilo raznih.

Razlog okupljanja bio je turnir u malom fudbalu pod nazivom "Kup Banije". Organizuje ga, već osam godina, Zavičajno udruženje Banijaca, potomaka i prijatelja Banije iz Beograda.

Prethodnih sedam godina, "Kup Banije" je održavan u Novima Banovcima. Ove godine, za turnir se prijavilo duplo više ekipa nego ranije, pa su organizatori odlučili da se preseli u Ugrinovce, naselje nedaleko od Batajnice.

Sve je, kao i ranijih godina, teklo redovno. Pod nekoliko suncobrana, a pored mobilnog roštilja, stariji su sedeli za stolovima, pili pivu ili sok i divanjkali o tome gde je ko danas, ko je umro, čiji sin se oženio, ko je dobio unuka. Ne smetaju povremene najave delegata sa zapisničkog stola i "krajiška" muzika koja se čuje u pauzama između utakmica. Dugo se nisu videli, pa je sve drugo manje bitno.

"Milane, ti se baviš tim karateom pa da te pitam... Mirko Podunavac? On je trenirao karate, a bio je kod mene u vojsci. Ne znam ni gdje je, ni kud je..."

Milan škilji na jedno oko, gladi brk, ne seća se. Postavlja pitanja, ovaj mu odgovara, pa klimaju glavom. Za pet minuta obojica se smeju srećni što su Mirka Podunavca našli negde u sećanjima.

Za drugim stolom, jedan omladinac se rukuje se veteranom:

"Ma ne sjećaš se ti mene. Bio si *maći*. Kako su Pero i Vesna? Pozdrav' ih. Reci samo Mladen Sužnjić, znaće oni."

Omladinac samo klima glavom, a po pogledu mu se vidi da je već zaboravio od koga treba da prenese pozdrave...

Na sredini školskog igrališta je još jedan suncobran, a ispod njega zapisnički stolovi. Tu sede trojica organizatora i ton majstor koji se brine o ozvučenju i muzici.

"Dakle, počinjemo sa četvrtfinalnim utakmicama. Na terenu B: Dačo Šaš – NTG Kostajnica. Kendi – Šampioni na A terenu", govori jedan u mikrofon.

Drugi pruža ruku ka nekima koji su došli da pitaju nešto: "Momci, pomjerite se molim vas. Samo malo, sačekajte", a onda se okreće kolegama iz organizacije:

"KUP BANIJE": Organizatori planiraju

fotografije: M. Rudić

"Mo'š odma' najaviti sledeće utakmice: Zadnji vezni Petrinja – Tehnički pregled, na A terenu."

Drugi se ubacuje: "Čekaj, čekaj. Što ne bi išli 'vako kako je napisano?"

Treći je revoltiran: "Ne organizuju se ovako turniri, sunce vam jebem!"

Drugi objašnjava: "O'šli su ljudi pojesti nešto, a rekli smo im da ćemo po rasporedu igrati. Neće znati kad igraju."

Prvi smiruje situaciju: "Stan'te ljudi. Ja imam najmanje živaca. Polako, jebi ga."

Ovi što su se okupili oko stola se smeju pa zadirkuju organizatore: "Kakvi ti običaj voliš – pivu prije utakmice ili posle?"

Organizatori se prave da su ozbiljni, a ispod oka namiguju. Dogovor je da se igra kako je napisano. Ton majstor pušta refren neke pesme Jandrinog jata i polufinalne utakmice kreću.

Pokraj B terena stoje navijači ekipe Klasnić i odvlače sudiji pažnju.

Ekipa Klasnić je poznata po tome što ih najviše dolazi na turnir. Pre dve godine su imali čak dve ekipe sa imenom svog malog sela pored Gline. Ove godine nastupaju sa jednim timom, ali je navijača došlo bar pedeset.

Ponosni su na to zajedništvo, posebno zbog toga što im fudbal, kako sami kažu, baš i ne ide, odnosno, nije im prioritet. "I ove godine smo izgubili obe utakmice, ali smo bar dali gol, a u drugoj utakmici smo odbranu baš dobro igrali. Sledeće godine će to biti mnogo bolje", objašnjava pola kroz smeh, a pola ozbiljno, Stevo Muidža, kapiten Klasnića.

Nakon drugog poraza, Klasničani su se spakovali i otišli u obližnji restoran "Plitvice". Tamo je konobar, Banijac, takođe, spojio sve stolove u sali, izneo malo svinjetine i jagnjetine, malo kruva i salate, malo pive ili soka. Sve je to platio Duta. Kažu da je "tamo" bio kafedžija. Umesto govora se našalio da mu skup liči na Sedmu banijsku diviziju.

Na drugom kraju stola Vaso se setio kako je u Glini bilo ratno stanje kad je Zvezda osvojila Kup evropskih šampiona, kako su posle toga okrenuli prase... Omladina je obećala da će napraviti grupu na Fejsbuku i sakupiti novac za obnovu Crkve Svetog Duha u Donjem Klasniću, kojoj je krov u jako lošem stanju još od rata.

Pominjale se ratne dogodovštine, izbegličke priče, bilo je šepurenja, zadirkivanja, fotografisanja. Sa jednog kraja stola je neko vikunuo mešavši u rukama špil karata "mađarica": "Treba nam četvrti. 'Oće li ko?" "Samo igrajte momci. Mi smo ušli u reč", stigao je odgovor.

Na kraju, neko se setio i da pita ko je pobedio na turniru. Niko nije znao. Sutradan, sajt *banija.rs* je preneo da je najbolja ekipa bila Dačo Šaš. Drugo mesto je pripalo timu Dvor na Uni, a treće Vukovima Glina. Najbolji strelac bio je igrač Željko Grujičić iz ekipe Dačo Šaš sa 12 postignutih golova. Najbolji golman je bio Branko Poznanović iz Vukova Glina, a najbolji igrač turnira je Dragan Klarić iz ekipe Dvor na Uni. U kategoriji veterana, pobedila je ekipa Krajišnik. ¶

MIRKO RUDIĆ

Da se ne zaborave koreni

Miroslav Kovjanić, potpredsednik Upravnog odbora Zavičajnog udruženja Banijaca, potomaka i prijatelja Banije

"Osnovni motiv za organizovanje turnira 'Kup Banije' je zbližavanje omladine koja je došla sa svih strana Banije. Hteli smo da ih na neki način organizujemo da se druže kroz sport. Želimo da ne zaborave svoje korene, običaje, tradiciju", kaže za "Vreme" Miroslav Kovjanić, potpredsednik Upravnog odbora i predsednik Komisije za sport Zavičajnog udruženja Banijaca, potomaka i prijatelja Banije.

"VREME": Ovo je osma godina kako Udruženje organizuje turnir u malom fudbalu. Koliko je teško istrajati u tome?

Bilo je veoma teško pokrenuti sve ovo, a danas je još teže održati celu organizaciju, posebno kad smo bez finansijske podrške, novca, sponzora. Prve godine smo imali samo četiri ekipe, a kako su se poznanstva širila tako je i turnir rastao. Mnogo je ljudi koji su nam pomagali.

Sponzori su uglavnom ljudi sa Banije?

Da. Najviše nam pomažu naši ljudi. Mnogo je ljudi koji su ili ranije ili '95. došli sa Banije. U početku nam je mnogo pomogla i mesna zajednica Novi Banovci. Imali smo termin, teren, stolove, suncobrane. Ove godine nam je pomogla Osnovna škola "Stanko Marić"... Bez takve pomoći ne bismo mogli, i to mnogo znači. Osim toga, zaista mi pomažu Rak Milan i Miloš Bajić, volonteri i drugi. Ovo ne bi mogao jedan čovek da uradi.

Imate li planove za budućnost?

Imamo ideje i planove i zato smo i prešli u Ugrinovce gde imamo dva terena. Ove godine smo imali 21 seniorsku ekipu koja se takmičila za trofej, a prvi put smo imali i veteransko takmičenje za šest timova. Želja nam je da organizujemo i takmičenje za decu naših ljudi. Dakle, da nemamo samo seniore, već da organizujemo nešto i za decu od deset, 12 godina.

Da li primećujete da je deci važno da dolaze na turnir?

Naravno. Najviše zbog toga sam i opstao u svemu tome. Da ne vidim da njih to interesuje, sigurno ne bih mogao da izdržim da sve to radim. Sigurno znam da ne bih, jer ovo je jako, jako težak posao. Njihova volja i želja me pokreću.

Čime se Udruženje još bavi?

Mi svake godine vodimo našu fudbalsku ekipu, ili dve, na turnir u Mali Gradac. To planiramo i ove godine, a poveščemo i kulturno-umetničku grupu. Plan je i da se za Preobraženje, u avgustu, odvede jedna ekipa u Krnjak i Rujevac. Videćemo još kako će sve to ići.

Projekat "Pogled uprt u evropsko pravo: Izbeglice i azilanti" finansira Evropska unija (preko Delegacije EU u Srbiji) kroz program "Jačanje medijske slobode u Srbiji". Objavljivanje ovog članka omogućeno je uz finansijku pomoć Evropske unije. Sadržaj članka isključivo je odgovornost nedeljnika "Vreme" i ni na koji način ne odražava stavove i mišljenje Evropske unije.

Jačanje medijske slobode

Novi Sad

Novi Sad. Tamo živi moja tetka Nada, rođ. kao i moja mati Katić, a stanuje preko puta Banovine odakle poticaće moj studentski kredit kad se budem posvetio marksizmu (najstarija tetka je u Crepaji, gde je slava Velika Gospojina, treća je u Beogradu koji u doba mog detinjstva nema crkvenu slavu i čekaće na njen povratak dok vlast u prestonici ne zadobije prepobožna uprava Srpskog pokreta obnove, obnove ne zna se čega, možda upravo Spasovdana?).

Ali vratimo se u Novi Sad, grad neodvojiv od poljoprivrednog sajma čiji sam redovni posetilac bio od svoje možda šeste godine: moj otac i ja bismo tri frtalja sata pre jutarnjeg voza bili na železničkoj stanici – tabla FARKAŽDIN, služb. železnički font na dva u ono doba ravnopravna pisma; počelo bi da se razdanjuje tek oko Vilova (odakle je naša komšinica Veselinka: koliko je ženske čeljadi u ovome stoleću dobilo ovako lepo ime?), na novosadskoj stanici biće fijakera kao u Sankt Peterburgu dok će na gradske autobuse marke "volvo", one sa menjačem nestvarno malim, gde je stick otprilike kao lovac u šahovskoj garnituri, imati da se počeka koje desetljeće. (Ne znam je li pre mog rođenja moj otac možda imao novčanik: otkako ga ja pamtim nije imao ni jedan jedini šarajtov, šlajpik, zovite kako vam drago tu kožnu futrolu za novac: u Farkaždinu i okolini funkcionisao je bezgotovinski, sa zadrugom bi na kraju poslovne godine bivalo najčešće nikom ništa, ili bismo mi kooperanti bili u simboličnom novčanom plusu; nagomilane račune za pivo poravnao bi jednom u nekoliko meseci, uglavnom bi na sajam pošao samo sa parama za naše karte, za mene u prvo vreme pola karte: bejah razočaran što nam šef stanice nije kroz vitraž – prvi koji sam video u svome sad već priličnome veku – prodao zaista prepolovljenu smeđu kartu, nego je tzv. polovina bila istog formata, kao i cela povratna karta.

U džepu očeve košulje kratkih rukava (u kojoj mu je izjutra hladno, ali posle ne mora da misli na sako), bila je samo gotovina za pivo, oranžadu i ćevapčiće: nismo podlegli potrošačkoj pomami, na sajmu nismo kupovali ni stoku za priplod, ni kolečka, ni ravnike, ni kosačicu-samovezačicu, naš odlazak imao je čisto kognitivnu svrhu, i hedonističku, naravno.

Od Novog Sada odvojiće me gimnazija (Druga eksperimentalna, Zrenjanin, direktor Ivan Lerik, razr. starešina Dobrivoje Žarkov), ali će me kum Puniša vratiti u Novi Sad preko Petrovaradina: doveo me je kod Paje Točka da čujem muziku, odmah pored ulaza – zaprežna kola, dugačka, ispred njih violinista, na kolima basprimaši, u jednakim lepim odelima, u blještavo belim košuljama, jedan sa tamnobordo basprimom, kao profesor univerziteta u Nju Delhiju, to će biti Laza, rođeni brat Jovicin, a kapelnik biće Lepi Jovica (Nikolić). Prvi basprimaš, sa brcima kao iz *Prohujalo sa vihorom* biće Brataš, Milan Ivanov, sa kojim ću prijateljevati do njegove smrti, kao uostalom i sa Jovicom i Lazom. Uglavnom ću se preko Petrovaradina opet okrenuti Novom Sadu; moj basprim, premda kupljen u Perlezu, napravio je Gez Josip, pa sam se njemu kao autoru obratio kad je gornja daska pukla u dalekome Oslu. Ubrzo će majstor zatvoriti radnju, potom i nestati iz mog vidokruga (i tako ostade Sankt Peterburg bez Akakija Akakijeviča), a ja ću se odvažiti da idem kod Stevana Belog, najčuvenijeg i najskupljeg majstora, Lenjinov trg 6.

Nije li nekoć bilo lepše biti čovekom nego danas? Time počinje jedan autobiografski pasus Knut Hamsun. Majstor se dakako šali, ali je i ozbiljan: ja bih bio srećan da sam bio član Srpskog zanatlijskog pevačkog društva NEVEN u Novome Sadu

Imao sam majstorov kućni telefon (u Železničkoj ulici), ali ga nisam nikad zvao: radio je od osam do podneva i od četiri do sedam. Niti je ikad zakasnio, niti bi ikad ostao posle dvanaest. Malo je takvih konstanti: moje je bilo da se pojavim u radno vreme, i sve je bilo kao uvek: isti miris tutkala, opravljene tambure na zidu, uredno štucovani brkovi, gusta kosa začešljana unazad, kako danas niko ne radi (u seriji "Salamander" tako se češljao jedan negativac); prema nama tamburašima, frikovima kadrim da satima divane i bulazne o instrumentima, bio je suzdržan: čim bi poslovni razgovor smatrao završenim, latio bi se četke, tutkala i laka, ćutke čekajući da se cenj. klijent već jedared oprosti.

Moj će se položaj unekoliko popraviti kad mu budem poklonio LP ansambla "Lole", a, pa vi i **a**ranž**i**rate, nisam znao...

Da li se majstori međusobno razumeju i druže više nego sa mušterijama, muzičkim urednicima i publikom? Dosta će vode proteći Dunavom i mnogo će mojih voznih karata izbušiti kondukteri na pruzi Beograd – Novi Sad pre nego što ću od Majstora čuti nešto što nije spadalo u naš poslovni jezik. "Znate vi zašto se Janika i ja ne slažemo?"

Kažem da nisam za tu neslogu ni znao, a Majstor će: "Zato što Janika je jako **u**obr**a**žen!" Sačekav sekundu ili dve da se oporavim od ogovaračkog detalja netipičnog za njega dometnuo je: "A i ja sam jako uobražen."

P.S: Čitaocima na internetu preporučujem kompoziciju M. Nešića "Ej, ljubičica s proleća se javlja", a kad se već toliko ističem i vlastitim tamburaštvom neka bude i pesma "Jedren grade" u mojoj samost. izvedbi. ¶

Nastaviće se

Evropski fond za Balkan: Savetodavna grupa "Balkan u Evropi"

Neispunjeno obećanje o proširenju Evropske unije na Balkan

Jedanaest godina nakon što je EU obećala zemljama Zapadnog Balkana evropsku budućnost, samo je jedna od njih, Hrvatska, uspela da postane članica. Proces pridruživanja je i dalje spor pa nije verovatno da će ostali aspiranti u regionu biti primljeni u članstvo EU pre kraja ove decenije. Pored toga što su pooštrile uslove, čini se da države članice češće intervenišu u procesu integracije, odgađajući ga na predvidljiv način. S obzirom na to da se većina građana u mnogim državama članicama EU protivi daljem proširenju, izgledi za članstvo u EU se mnogim zemljama u regionu čine dalekim i neizvesnim. Ova analiza razmatra četiri moguća scenarija širenja EU na Balkan.

Evropski fond za Balkan i Centar za studije Jugoistočne Evrope Univerziteta u Gracu su 30. maja, u Medija centru u Beogradu, predstavili studiju "Neispunjeno obećanje: Proširenje Evropske unije na Balkan". Ova studija je rezultat šestomesečnog istraživanja grupe analitičara iz regiona i zemalja Evropske unije okupljenih u grupi "Balkan u Evropi", zajedničkom projektu saradnje Evropskog fonda za Balkan (*European Fund for the Balkans*) i Centra za studije jugoistočne Evrope Univerziteta u Gracu (*Southeast European Studies of the University of Graz*), u cilju promovisanja evropskih integracija Zapadnog Balkana i konsolidacije demokratskih principa i praksi društava u regionu.

Studija se sastoji od izveštaja u kome su predstavljena četiri scenarija mogućeg razvoja događaja na Balkanu i njihove posledice na demokratske i ekonomske reforme u ovim društvima: nastavak aktuelnog procesa proširenja dinamikom sporijeg, ali sigurnog širenja; "dva scenarija u kojima Evropska unija gubi Zapadni Balkan bilo u beskonačnim pregovorima ili u takmičenju sa drugim velikim silama (tzv. turski i ukrajinski scenario); i balkanski "Big Bang", koji brzo proširenje stavlja kao prioritet.

Na osnovu ovog izveštaja su sačinjene preporuke državama regiona sa jasnom porukom da je ostanak na kursu reformi jedini put uspeha za ove zemlje (videti "Ostanak na kursu reformi"), i preporuke za institucije Evropske unije, pre svega, Evropsku komisiju i Parlament, koje će se konstituisati posle nedavno završenih evropskih izbora (videti "Priručnik za Balkan"). Najveći doprinos pisanju ove studije dali su Florijan Biber, Marko Kmezić, Grac; i za Scenario 1: Korina Stratulat, Brisel; Scenario 2: Leon Malazogu, Priština; Scenario 3: Dimitar Bečev, Sofija; i Vedran Džihić, Beč; Scenario 4: Dejan Jović, Zagreb.

Scenario 1. Standardni pristup

Po ovom scenariju, proces postepenog i sporog pridruživanja EU bi se nastavio, uz pooštrene uslove, snažan akcenat na vladavinu prava tokom procesa pristupanja i nove mehanizme rada sa državama koje ne ostvaruju napredak. Do sada ovaj pristup nije uspeo u potpunosti da "otkoči" neke zemlje na njihovom putu ka EU. Ovaj "novi" pristup nosi i određeni rizik jer, čak iako se pokazao uspešnim za neke zemlje, drugim zemljama nije dovoljan za prevazilaženje njihovih specifičnih problema, kao što je to slučaj sa

bilateralnim sporom u Makedoniji, nepriznavanjem Kosova ili zastojem procesa u Bosni i Hercegovini.

Scenario 2: Stopama Turske – udaljavanje od EU

Ako se proces pridruživanja oduži bez konkretnih izgleda za članstvo, ovaj scenario bi mogao da postane stvarnost. Protivljenje daljem proširenju unutar EU i razne blokade od strane država članica čine proces pridruživanja nepredvidljivim i neizvesnim i zemlje odustaju od svog cilja pridruživanja. Kao posledica toga, politika uslovljavanja EU gubi kredibilitet i mogućnost da podržava i podstiče reforme. Odustajanje od perspektive članstva u EU, na sve načine osim deklarativnog, potencijalno može da ugrozi demokratske procese, međuetničke odnose i dugoročne privredne investicije na Balkanu.

Scenario 3: Odustajanje od proširenja i nova neizvesnost na Zapadnom Balkanu

Ovaj scenario proširuje rizike prethodnog jer predviđa zastoj procesa proširenja. Pošto pridruživanje postaje neizvesno, zbog kontinuiranih kriza unutar EU i otpora prema daljem proširenju, moglo bi da dođe do angažovanja alternativnih aktera na Zapadnom Balkanu. Posebno u kontekstu krize u Ukrajini, Rusija bi mogla da pokuša da pridobije ili privoli zemlje u regionu da joj se približe i da tako podriva EU. To bi opet moglo da podstakne i druge zemlje, poput Turske, da se ekonomski i politički angažuju na Balkanu, kao alternativa EU. Ovi spoljni akteri donose sa sobom različite podsticaje koji se manje fokusiraju na demokratske i privredne reforme i koji bi čak možda otvoreno nastojali da ih zaustave.

Scenario 4: Veliki balkanski prasak

Ovaj scenario predviđa ubrzavanje procesa integracije, uključujući početak pregovora o pridruživanju sa svim zemljama Balkana i ponudu za jedinstveni datum pridruživanja, kao što je to bio slučaj sa proširenjem u Centralnoj i Istočnoj Evropi. Umesto pooštrenih uslova, koje države sa nerešenim statusom teško mogu da ispune (posebno Bosna i Hercegovina i Kosovo), ovaj pristup bi se ponovo fokusirao na pravne tekovine EU i zahtevao bi značajno angažovanje EU u rešavanju sporova koji trenutno predstavljaju prepreke za pridruživanje.

Ono što proizlazi iz ovih scenarija jeste da sadašnji pristup nije dovoljan. Rizici su isuviše veliki, a moć EU da podstakne promene prespora da bi se u potpunosti uklonili rizici koje sa sobom povlači isključivanje nekih zemalja Zapadnog Balkana iz ovog procesa na još jednu ili dvije decenije. Zbog toga, EU treba da razmotri nove pristupe kako bi ispunila obećanje dato u vezi sa evropskom budućnošću Balkana. Dve "Preporuke za politiku" istražuju načine na koje novi sastav Evropske komisije i zemlje Zapadnog Balkana mogu da osnaže proces pridruživanja i da pomognu da on ostane mehanizam koji će preobraziti region u dinamičan i uspešan demokratski prostor.

IGOR BANDOVIĆ,
Menadžer programa Evropskog fonda za Balkan

Intervju: Hedvig Morvai, izvršna direkto

Kako osnažiti proces

"Što više cilj pridruživanja EU podseća na pokretnu metu, veća je i verovatnoća da će se na taj način smanjiti posvećenost balkanskih političkih lidera reformama kao i podrška naroda ovih država evropskim integracijama"

Analiza "Neispunjeno obećanje: Proširenje EU na Balkan" je rezultat inicijative BiEPAG (Savetodavna Grupa – Balkan u Evropi), koja je pokrenuta od strane Evropskog fonda za Balkan u saradnji sa Centrom za studije Jugoistočne Evrope Univerziteta u Gracu, u cilju promovisanja evropskih integracija Zapadnog Balkana i konsolidaciju demokratskih, otvorenih društava u regionu. BiEPAG čine mladi istraživači iz regiona i šire Evrope koji su stekli ugled svojim poznavanjem i razumevanjem Zapadnog Balkana i procesa koji oblikuju ovaj region.

"VREME": Šta je cilj projekta o neispunjenim obećanjima za proširenje EU na Balkan?

HEDVIG MORVAI: Kao prvi zadatak ove grupe postavili smo objavljivanje studije koja ima za cilj da podstakne i obnovi promišljanje budućnosti Zapadnog Balkana kao regiona i razvojnog puta država koje se nalaze na ovim prostorima. S obzirom na to da je proces evropskih integracija motor promena u regionu, smatramo da je sada pravo vreme da se izvrši analiza napretka koji su zemlje Zapadnog Balkana postigle u pravcu evropskih integracija. Dva suštinska pitanja koje ova studija razmatra su: Kako da na najbolji način ponovo osnažimo proces evropskih integracija u zemljama Zapadnog Balkana i kako da obezbedimo njegov uspešan završetak i kako

O Evropskom fondu za Balkan

Evropski fond za Balkan je višegodišnja zajednička inicijativa evropskih fondacija, uključujući Robert Bosch Stiftung, King Baudouin Foundation, Compagnia di San Paolo i EERSTE Foundation. Osnovan je da preduzme i podrži inicijative koje za cilj imaju približavanje Zapadnog Balkana Evropskoj uniji kroz odobravanje grantova i operativne programe. Ciljevi Fonda su da proširi i ojača posvećenost zemalja i društava Zapadnog Balkana evropskim integracijama; da podrži napore koje u ovaj proces ulaže niz aktera, takođe radi razvoja efikasnih politika i praksi u regionu i EU; i da podrži proces izgradnje država članica, kao što je predviđeno od strane Međunarodne komisije za Balkan, posebno tako što će građanima zemalja Jugoistočne Evrope pružiti priliku da upoznaju i dožive Evropu.

rka Evropskog fonda za Balkan

evrointegracija

da podstaknemo konsolidaciju liberalne demokratije u zemljama Zapadnog Balkana?

Grupa je razradila četiri moguća scenarija razvoja. Ono što proizlazi iz ovih scenarija jeste da sadašnji pristup nije dovoljan. Rizici su isuviše veliki, a moć EU da podstakne promene prespora. Postoji realna mogućnost da se proces uspori, obezvredi i da (neke) zemlje regiona drži na daljini ili čak isključi iz procesa na još nekoliko decenija. Zbog toga, potrebno je razmotriti nove pristupe kako bi se ispunilo "obećanje iz Soluna" dato u vezi sa evropskom budućnošću Balkana. Analiza je upotpunjena sa dva spiska preporuka, koji istražuju načine na koje novi sastav Evropske komisije i zemlje Zapadnog Balkana mogu da osnaže proces pridruživanja i pomognu da on ostane mehanizam koji će preobraziti region u dinamičan i uspešan demokratski prostor.

Koji je scenario, prema vašem mišljenju, najverovatniji?

Studija ne predviđa stepen verovatnoće nijednog od ova četiri scenarija, već pokušava da ukaže na realne mogućnosti i na taj način da pokrene diskusiju o rizicima i da podstakne proces iznalaženja novih rešenja. Scenariji koji su analizirani su međuzavisne opcije i lako mogu da se kombinuju pa je najverovatnije i rešenje za revitalizaciju procesa EU integracija regiona u odgovarajućoj kombinaciji raznih elemenata postojećeg mehanizma i pretpostavljenih mogućnosti.

Da li evroskepticizam može da utiče na proširenje i u kojoj meri?

Ako se nastavi proces postepenog i sporog pridruživanja uz stalno pooštravanje uslova za članstvo kao i uz rastući skepticizam među građanima država članica EU u pogledu daljeg širenja, postoji opasnost da nijedna država Zapadnog Balkana ne bude primljena u članstvo pre kraja ove decenije, pa čak i da se proces u potpunosti zaustavi. Ovo, naravno, ide na ruku onima koji u državama regiona ostvaruju svoje interese, velike zarade i visok profit radeći van pravila EU koja predviđaju veću konkurenciju, ili političkim profiterima koji će izbegavati usvajanje i primenu pravila ako se plaše negativnih posledica u smislu gubitka podrške na sledećim izborima. Zato, ako se želi konsolidovati razvoj u ovim državama, važno je insistirati na procesu EU integracija, jer je to mehanizam koji dokazano vodi do napretka. Proces je dobar, i treba ga iskoristiti kao istorijsku šansu da se ove države dovedu u red. Međutim, mora da se razmisli o strateškim promenama ovog procesa. Što više cilj pridruživanja EU podseća na pokretnu metu, veća je i verovatnoća da će se na taj način smanjiti posvećenost balkanskih političkih lidera reformama kao i podrška naroda ovih država evropskim integracijama.

PRUŽA SE PRILIKA DA SE TEMA BALKANA POGURA NA LISTI PRIORITETA EU: Hedvig Morvai
Foto: Aleksandar Andjic

Šta dalje s dokumentom, kome će biti predstavljen i gde?

Ključni zadatak BiEPAG-a je da zagovara dalji proces proširenja EU na Balkan. U tom cilju, ova studija će se koristiti da se pronađu mehanizmi za promociju članstva regiona u Uniji unutar država članica, a naročito usmerenjem na zabrinutost koju građani EU ispoljavaju prema daljem proširenju. Takođe, radićemo na komunikaciji sa najvažnijim briselskim institucijama EU kako bismo pokrenuli razmišljanje o reformi procesa. Konstituisanjem nove komisije i novog parlamenta pruža se prilika da se tema proširenja na Balkan "pogura" ni listi prioriteta EU u narednom periodu. Ako bi zemlje regiona artikulisale nov, zajednički pristup za Balkan u Evropi kao i viziju za unutrašnje reforme koje treba da se sprovedu, nastupiće uslovi za uspostavljane nove dinamike procesa pridruživanja. Zato, države regiona su ključne u tome da se ubede EU institucije kao i države članice, pa i njihovi građani, da je proširenje na Balkan u njihovom interesu. BiEPAG će raditi na formulisanju argumenata u tom cilju, kako bi se pokazalo da proširenje nije samo tehnički proces već da služi sveukupnom razvoju EU kao zajednici prosperitetnih demokratija.

Dokument će prvo biti predstavljen Evropskoj komisiji u Briselu, a zatim se predstavlja u Rimu, Berlinu, Beču, Parizu i Vašingtonu. Nakon tih sastanaka koji treba da pruže bolji uvid i u postojeći skepticizam u odnosu na dalje proširenje, do kraja ove godine objaviće se dokument koji treba da analizira trenutno stanje i da definiše preporuke za rešavanje tog pitanja. U međuvremenu, održaće se sastanci sa vladama u regionu i konsultovaće se predstavnici drugih država članica o glavnim temama analize.

Kao naredni korak, usledиće aktivnosti u cilju zagovaranja daljeg proširenja EU na Balkan i redefinisanja postojećeg procesa. U realizaciji ovih ciljeva učestvovaće članovi BiEPAG-a koji će biti "ojačani" podrškom regionalnih inicijativa, vodećih analitičara iz regiona i šire Evrope kao i svih onih koji će prepoznati ovu inicijativu kao relevantnu za podsticanje napretka na ovim prostorima.

BILJANA VASIĆ

Budućnost Balkana

Balkanski priručnik za novu EU komisiju

U Solunu 2003. godine zemljama Balkana je ponuđena jasna perspektiva za članstvo i tom prilikom su šefovi država i vlada EU izneli svoju "otvorenu podršku evropskoj perspektivi zemalja Zapadnog Balkana. Budućnost Balkana je u Evropskoj uniji"

Jedanaest godina kasnije, samo je Hrvatska pristupila EU. U toku su pregovori o pridruživanju sa Srbijom i Crnom Gorom, s tim što ni jedna ni druga neće moći da pristupe EU pre kraja ove decenije. Makedonija, Kosovo i Bosna formalno imaju perspektivu integracije, ali su blokirane na tom putu iz različitih razloga. Države članice EU su velikim delom krive za prepreke sa kojima se Makedonija i Kosovo suočavaju na putu ka punopravnom članstvu. Kosovu nedostaje univerzalno priznanje svih država članica EU i stoga njegova perspektiva za članstvo ostaje daleka. Makedonija je i dalje blokirana, pre svega zbog jedne države članice, a to je Grčka. U Bosni i Hercegovini domaće političke elite nisu u stanju ili nemaju volje da ispune uslove EU koji bi pomogli zemlji da poboljša svoje izglede za članstvo. Albanija se nalazi negde između, sa potencijalom da sustigne Crnu Goru i Srbiju, ali za sada izvan formalnog procesa pridruživanja.

Stoga, slabi su izgledi da će većina balkanskih zemalja biti u poziciji da se pridruži EU čak dvadeset godina posle solunske konferencije, ili trideset godina od raspada Jugoslavije. Proces pridruživanja se poslednjih godina odvija zahvaljujući upornosti Evropske komisije; međutim, sadašnji tempo baca sumnju na obećanje koje je dato u Solunu.

Primer Turske i Ukrajine ističe rizike koje sa sobom nosi neizvesnost. Dok Ukrajina nije nikada imala izglede za punopravno članstvo, kao što ih imaju zemlje Balkana, u slučaju Turske je formalna podrška njenom pristupanju dovedena u pitanje zbog otvorenog protivljenja nekih država članica. Bez jasnih izgleda za pridruživanje EU, prednosti tesnijih veza sa EU mogu mobilisati neke građane dok se drugi okreću alternativama. Spoljne sile mogu da iskoriste ovu neizvesnost i nedostatak čvrste političke i bezbednosne integracije kako bi izazvale nestabilnost i sukobe. Iako zemlje Balkana imaju čvršće uporište u EU nego što to ima Ukrajina, one još nisu članice, tako da i dalje postoji rizik da bi spoljni akteri, poput Rusije, mogli pokušati da izazovu nestabilnost, ako ništa drugo, onda u smislu ometanja EU. Takođe, stagnacija može dovesti do utiska među građanima i političkim elitama na Balkanu da je članstvo u EU predaleko da bi bilo stvarno.

Slučaj Turske ističe autoritarno iskušenje kada pridruživanje EU postane privid. Ako članstvo u EU postane neizgledno, motivisanost za poštovanje demokratskih pravila, vladavine prava i ljudskih prava će se smanjiti. Turska predstavlja snažan podsetnik na ovaj rizik, gde je ista vlada koja je bila energičan reformator tokom prvih godina vlasti u skorije vreme počela da pokazuje jake autoritarne crte. Iako se odugovlačenje procesa pridruživanja ne može smatrati jedinim uzrokom, sigurno je doprinelo skretanju ka autoritarnosti. Slične tendencije su već očigledne na Balkanu, posebno tamo gde je pridruživanje i dalje daleko, kao što je to u Makedoniji i Bosni i Hercegovini. U međuvremenu,

Preporuke za proces proširenja

Komesar za proširenje

Komisiji je potreban Komesar za proširenje visokog profila. Ta osoba mora da bude zagovornik proširenja i da bude uključena u posredovanje u rešavanju sporova, zajedno sa Visokim predstavnikom za spoljnu i bezbednosnu politiku. Zajedno sa Turskom, šest zemalja Balkana čeka na pridruživanje EU i one zaslužuju posvećenost Komisije dovršetku ovog procesa. Uprkos činjenici da tokom mandata nove komisije sigurno neće doći do proširenja, čak i po najboljem scenariju, njena glavna odgovornost će biti da održi zamah ovog procesa.

Održati zamah

Postoji opasnost od podele Balkana na dve grupe: zemlje koje su na putu ka članstvu i "ostatak Balkana", odnosno zemlje koje nemaju izglede da se pridruže EU u skorijoj budućnosti (Bosna i Hercegovina, Kosovo i Makedonija). Ukoliko se onim zemljama koje zaostaju ne pruži pomoć da ostanu na tom putu, jaz će se proširiti i pozitivna dinamika u Crnoj Gori i Srbiji (kao i najverovatnije u Albaniji) neće ohrabriti druge, već će razviti negativnu, destabilizirajuću dinamiku (npr. secesionističke pokrete u zemljama koje zaostaju).

Oživeti proces proširenja.

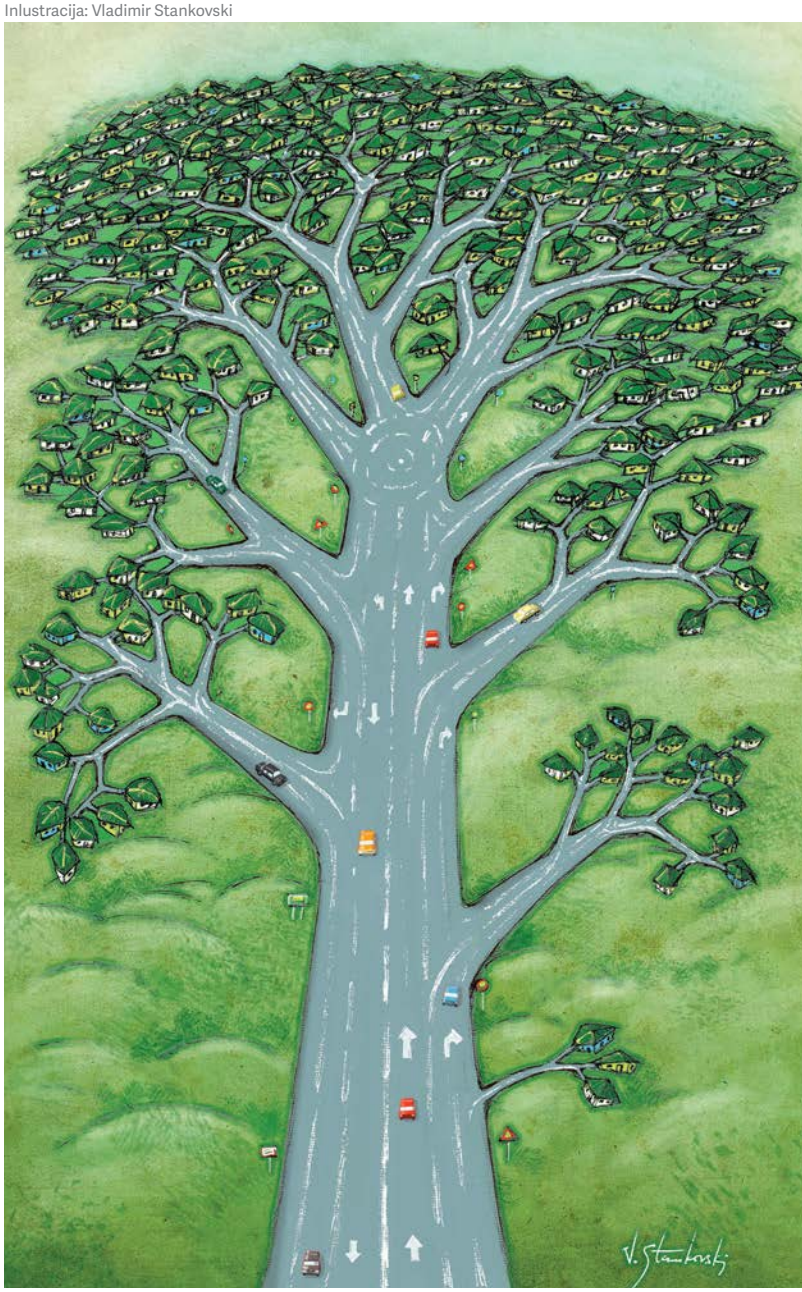
Proces proširenja iz 2004. godine je bio uspešan jer je uključio veliki broj zemalja koje su se međusobno utrkivale na putu ka članstvu u EU. Sadašnjem postepenom procesu nedostaje ta dinamika i nema direktnog takmičenja između zemalja. Takva dinamika bi se mogla postići otpočinjanjem pregovora o pridruživanju sa svim zemljama u regionu. Osim otvaranja pregovora o pridruživanju sa svim aspirantima na Balkanu, mogli bi se ustanoviti mehanizmi za praćenje napretka u raznim oblastima, što bi podstaklo razvoj takmičarskog duha.

Prekinuti dodatno uslovljavanje u ranoj fazi procesa.

Pored uslova koje nameće sam proces pridruživanja, Komisija je postavila i dodatne, posebne uslove za svaku zemlju. Iako su se takvi uslovi pokazali uspešnim u određenim slučajevima, oni sa sobom nose veliki rizik i takvu praksu treba obustaviti. Na primer, u prošlosti uslov reforme policije i, u skorije vreme, slučaj Sejdić-Finci pri Evropskom sudu za ljudska prava,

i parlament

Inlustracija: Vladimir Stankovski

u nekim zemljama u regionu, autoritarne elite povremeno koriste proces pridruživanja da bi opravdale zastoj reformi u ključnim sektorima kao što je to vladavina prava.

S obzirom na to da proces pridruživanja EU tapka u mestu, postoji opasnost da dođe do ostvarenja negativnih očekivanja, tzv. samoostvarujuće proročanstvo. Upozorenja skeptika o proširenju da zemlje nisu "spremne" te da je potrebno postaviti dodatne uslove i produžiti proces pridruživanja bi mogla da ohrabre spoljne aktere da steknu uporište u regionu, a lokalne političke elite da se okrenu populističkim i autoritarnim praksama. Ovaj savez iz interesa između skeptika prema proširenju EU i poluautoritarnih elita na Balkanu može da uništi izglede za proširenje EU.

Prekid proširenja EU ne bi samo predstavljao ozbiljnu pretnju za stabilnost i reforme na Balkanu, već i značajan neuspeh za EU. Najveći uspeh EU u poslednjoj deceniji se ogleda u njenoj sposobnosti da se širi i da donosi prosperitet i stabilnost Evropi. Prekid proširenja bi ozbiljno ugrozio ambicije EU kao globalnog igrača.

U vreme ukrajinske krize i povećanih tenzija sa Rusijom, EU mora da bude svesna da je moć Rusije da uzrokuje probleme na Balkanu i dalje snažna. Novi, aktivan pristup, koji bi se zasnivao na ubrzavanju procesa pridruživanja EU, isticanju osnovnih vrednosti otvorenog društva u kriznim vremenima može osnažiti položaj EU u regionu i poslati Rusiji poruku da je Balkan van domašaja za nove sukobe.

Novoizabrane institucije EU treba da obezbede dovršavanje procesa proširenja i ispunjenje solunskog obećanja. Da bi oživela proces proširenja, EU treba da razmotri preporuke.

doveli su do zastoja evropskih integracija u Bosni, gde je ovaj proces odložen na više godina.

Posredovati u rešavanju međunarodnih i bilateralnih sporova.

Uspeh angažmana EU na Kosovu i u Srbiji je primer kada EU nije koristila uslovljavanje, već kombinaciju dobrih prilika i podsticaja da reši bilateralni spor. EU treba da istraje na ovom primeru uspeha i da skrene pažnju na slične političke probleme u regionu koji predstavljaju prepreke za dovršavanje procesa proširenja EU. Glavni prioritet EU treba da bude njeno što brže delovanje kako bi pronašla kreativno i funkcionalno rešenje za ozbiljnu krizu u Bosni i Hercegovini i Makedoniji.

Skinuti pitanje bilateralnih sporova sa dnevnog reda o pridruživanju.

Komisija treba da lobira kod država članica da se ne upuštaju u rešavanje bilateralnih sporova sa zemljama kandidatima u toku pregovora o pridruživanju. Takve sporove treba rešavati mehanizmima arbitraže i medijacije ili, u nedostatku delotvornih mehanizama na nivou EU, delovanjem nekoliko država članica EU, uz eventualnu podršku treće strane koja bi posredovala u rešavanju ovih sporova.

Pratiti stanje demokratije.

EU treba da obrati veću pažnju na stanje demokratije. Primetno je ozbiljno nazadovanje demokratije i slobode medija i EU treba energičnije da rešava ovo pitanje. Ukazivanje na nedostatke podseća građane na osnovne razloge za pridruživanje EU, a to su stabilna i napredna demokratija koja se rukovodi vladavinom prava. Na primer, Evropska agencija za osnovna prava mogla bi da proširi svoj delokrug rada na sve zemlje kandidate i potencijalne kandidate.

Udahnuti novi život regionalnoj saradnji.

Postoji potreba za revitalizacijom koncepta regionalne saradnje na Zapadnom Balkanu. Dok snažnija podrška Savetu za regionalnu saradnju i njegovoj "Strategiji Jugoistočne Evrope do 2020." predstavlja jedan od načina, EU treba takođe da istraži mogućnosti za podizanje regionalnog dijaloga na viši politički nivo.

Komunicirati sa građanima.

Elitistički pristup koji EU ima u komunikaciji sa budućim državama članicama često osnažuje političke lidere sa ograničenim istinskim interesom za pridruživanje. Direktna komunikacija sa građanima biće od suštinskog značaja kako bi se rad i učinak vlada stavio pod lupu javnosti.

Intervju: Prof. dr Florijan Biber, profesor studija Jugoistočne Evrope, Univerzitet u Gracu

EU nije ketering na srebrnom tanjiru

"Neće se mnogo promeniti kad zemlja uđe u EU. Pridruživanje EU je instrument i mogućnost za sprovođenje reformi, angažovanje i podršku. Nije reč o tome šta želi Brisel, već da se identifikuju potrebe *zemlje buduće* članice i njena sposobnost da sprovede reforme"

"VREME": Govorili ste o kontekstu u okviru kojeg zemlje Balkana ulaze u proces pridruživanja – obeležavanje godišnjice Prvog svetskog rata, izbori za EU parlament, porast evroskepticizma i balkanoskepticizma. Kako je to povezano sa mogućim scenarijima?

FLORIJAN BIBER: Obeležavanje stogodišnjice Prvog svetskog rata bilo je jedno od polazišta za našu političku platformu budući da je trenutno sva pažnja Evrope okrenuta ka Sarajevu. Izbori za EU parlament vode ka novim mogućnostima za redefiniciju evropske politike proširenja prema Zapadnom Balkanu, ali su izbori u mnogim evropskim zemljama pokazali da su građani glasali za stranke koje su skeptične prema politici proširenja EU. To nije iznenađujuće i ne treba davati prevelik značaj evroskeptičnim strankama, ali to svakako reflektuje širi konsenzus o unutrašnjim problemima i opštoj prihvaćenosti ideje o proširenju EU. Trudimo se da utičemo na donosioce odluka u EU idejom da je proširenje veoma važno i da to ne sme da bude zaboravljeno u svetlu trenutnih problema EU.

Prvi svetski rat je možda bio započet zbog atentata u Sarajevu, ali je bio uzrokovan politikom u Beču, Berlinu, Parizu, Moskvi i Londonu. Stoga, kad je reč o obeležavanju sto godina od Početka prvog svetskog rata, nije reč o Balkanu već o Evropi i šta se dešava kad zemlje ne sarađuju i teže ka kratkoročnim ciljevima. Najzad, za današnju Evropu je važno da ne zaboravi da je njena misija ujedinjenje evropskog kontinenta, svih evropskih zemalja. Iako su vrata za zemlje Balkana otvorena, proces pridruživanja se odužio i neke od zemalja su daleko od očekivanog obećanja.

Da li vlade zemalja u regionu ozbiljno sprovode reforme ili je to, kako se govorilo na konferenciji, "mi kao hoćemo da nam se vi pridružite, a vi kao hoćete da sprovodite reforme". Da li se to promenilo, da li je npr. srpska vlada shvatila šta je neophodno i da li ima kapacitet da iznese reforme?

U prošlosti, EU se pretvarala da želi proširenje i vlade zemalja iz regiona su se često pretvarale da žele da sprovedu reforme. Ova vrsta glume je odgovarala onima koji nisu zaista posvećeni proširenju i promenama i koji samo o tome pričaju. Međutim, to vodi ka preispitivanju o ozbiljnoj zainteresovanosti obe strane, i EU i zemalja u procesu. Nije reč samo o kapacitetima zemalja u procesu – da li zemlja iz regiona ima sposobnost da sprovede zakon, a ne samo da ga usvoji – reč je o tome da evropske zemlje članice prihvate tu zemlju i ne ulože veto na njenu spremnost. Dok aktuelne vlasti u Srbiji izgaraju u želji da se pridruže EU, nije baš jasno da li se sprovode reforme i da li se preduzimaju neophodni koraci za pridruživanje EU.

Govorili ste i da bi zemlje trebalo da ostvare zajednički regionalni interes? Koji je to interes?

Regionalni interes je pridruživanje zemalja regiona EU u približno isto vreme. S jedne strane, razumljivo je da Srbija ne želi da čeka ostale zemlje članice iz regiona u procesu pridruživanja EU, a s druge strane, nije u interesu Srbije kao buduće članice da Bosna i Hercegovina, Makedonija i Kosovo ne budu zemlje članice. Srbija ne želi Šengensku granicu prema susedima. Regionalna saradnja i koordinacija je u interesu regiona, između ostalog i zato što šalje poruku EU i njenim zemljama članicama da region nije više obeležen bilateralnim konfliktima. Iz perspektive EU, region Zapadnog Balkana često je viđen kao područje bilateralnih problema u kojem ratno nasleđe ugrožava komunikaciju i otežava proces integracije. Ako bi se iz regiona poslala jasna poruka da su problemi deo prošlosti i da postoji jaka volja da se oni reše, to bi znatno ojačalo kredibilitet svake od zemalja u procesu. Takođe, zemlje mogu da razmenjuju svoja *know-how* iskustva u procesu integracije i da pomažu jedni drugima.

Koje su vaše preporuke vladama, a koje građanima? Rekli ste i da bi građani trebalo da razmisle kakvu Evropu žele, šta to znači?

Važno je da o članstvu u EU ne razmišljamo u konotaciji izvora zarađivanja. Neće se mnogo promeniti kad zemlja uđe u EU. Pridruživanje EU je instrument i mogućnost za sprovođenje reformi, angažovanje i podrška, koje počinju pre i nastavljaju

O Centru za studije Jugoistočne Evrope Univerziteta u Gracu

Centar za studije Jugoistočne Evrope osnovan je u novembru 2008. godine nakon što je Univerzitet u Gracu definisao jugoistočnu Evropu kao svoj strateški prioritet 2000. godine. Centar je interdisciplinarna i međufakultetska institucija za istraživanje i obrazovanje, osnovana da bi se u okviru Univerziteta obezbedio prostor za bogate nastavne i istraživačke aktivnosti o Jugoistočnoj Evropi, u saradnji sa Jugoistočnom Evropom, i radi promocije interdisciplinarne saradnje. Od samog početka, cilj Centra je bio i da obezbedi informacije i dokumentaciju, kao i da bude kontakt centar za medije i javnost zainteresovanu za politički, pravni, ekonomski i kulturni razvoj Jugoistočne Evrope. Interdisciplinarni tim pravnika, istoričara i političkih naučnika koji rade u Centru je doprineo istraživanju o Jugoistočnoj Evropi brojnim studijama, monografijama i drugim publikacijama. Osim toga, Centar redovno organizuje međunarodne konferencije i radionice radi promovisanja najnovijih istraživanja o Jugoistočnoj Evropi.

O ČLANSTVU U EU NE TREBA RAZMIŠLJATI KAO O IZVORU ZARADE: Florijan Biber
Foto: Aleksandar Andjic

se posle. Nije reč o tome šta želi Brisel, već da se identifikuju potrebe zemlje buduće članice i njena sposobnost da sprovede reforme. Vlade zemalja kandidata bi trebalo da budu inkluzivne u procesu pristupa i da uključe civilno društvo, koje bi osiguralo što veću podršku za reforme. Građani moraju da počnu da shvataju EU, a to nije lako budući da je EU kompleksna institucija. Članstvo u EU je mogućnost, nije ketering na srebrnom tanjiru.

Na primer, fondovi EU neće biti od koristi zemlji članici ukoliko ona nema mogućnost da aplicira za sredstva i iskoristi ih na odgovarajući način. Dalje, EU će neminovno trpeti promene u dolazećim godinama zbog posledica ekonomske krize, i Srbija će morati da učestvuje u debatama o budućnosti EU. To će biti signal da Srbija ne želi samo da se pridruži nego i da učestvuje i doprinese.

Rekli ste i da bi proces proširenja trebalo da bude takmičenje u o olimpijskom smislu, što pre stići do cilja. Srbija mi mogla da stigne do cilja za oko šest godina, a šta je sa ostalima?

Srbija i Crna Gora su trenutno u najboljoj poziciji, obe su u pregovorima i mogu da se priključe za 5-6 godina. Međutim, Makedonija, Bosna i Hercegovina i Kosovo nemaju takvu perspektivu iz različitih razloga. Postoji realan rizik da bi određene zemlje, poput Srbije, mogle da se pridruže dok ostali moraju da čekaju mnogo duže. To niko ne želi zato što unosi nestabilnost u te zemlje i kreira nove i jače granice u regionu. U interesu je Srbiji da se sve druge zemlje više angažuju, idealno i da sve učestvuju u razgovorima u pridruženju. Tokom procesa vizne liberalizacije vladalo je prijateljsko takmičenje, i iako su neki bili brži, niko nije izostao. Prijateljsko takmičenje zemalja u regionu u procesu pridruživanja EU, poređenje sebe sa drugima i međusobna saradnja i pomaganje da se uoče slabosti i izvrši pritisak na vlade da budu ažurnije – to je zdrava kombinacija.

Koji od scenarija je, prema vašem mišljenju, najverovatniji?

Budući da je EU trenutno zahvaćena talasom skepticizma prema evropskim integracijama i proširenjima, najverovatnije je da će se proces nastaviti kao i do sada, polako i postepeno, sa rizikom da će neke zemlje zaostati u procesu. Smatram da to nije poželjno i nadam se da će EU davati više podrške procesu proširivanja kad se okonča ekonomska kriza. Nadamo se da neće biti prekasno i da će pesimistički scenario odustajanja balkanskih zemlja od članstva biti izbegnut.

BILJANA VASIĆ

Ostanak na kursu reformi

Poslednjih godina Evropska unija prolazi kroz jednu od svojih najozbiljnijih kriza. Višestruka finansijska, politička, ekonomska i socijalna kriza na koju Unija pokušava da nađe adekvatan zajednički odgovor, ozbiljno je ugrozila evropski projekat.

Izbori za Evropski parlament i novu komisiju biće podsticaj za preispitivanje trenutne strukture i politika EU i iznedriće predloge za reforme. Iako kriza još traje, neki znakovi privrednog oporavka su vidljivi na evropskom kontinentu, mada nije izvesno da li će se on nastaviti. Nezaposlenost i siromaštvo su i dalje na visokom nivou u mnogim zemljama članicama EU. Kriza je takođe navela mnoge građane EU da se suprotstave proširenju, često iz straha da će dalja ekspanzija dovesti do migracija i da će nove članice skupo koštati građane Unije.

S obzirom na trenutnu situaciju, može se javiti sumnja u prednosti pridruživanja EU, odnosno nastavka procesa pridruživanja bržom dinamikom i sa većim entuzijazmom. EU će se nesumnjivo menjati i restrukturirati, ali neće izgubiti svoj značaj za Balkan. Države članice će ostati glavni trgovinski partneri svih zemalja u regionu u doglednoj budućnosti. U EU, nakon krize, njeni građani će najverovatnije biti manje rezervisani u pogledu proširenja nego što su to danas, a političarima u državama članicama biće lakše da lobiraju za proširenje. Sve zemlje Balkana će se pridružiti Evropskoj uniji koja će biti drugačija u odnosu na sadašnju, najverovatnije u pozitivnom smislu.

Alternative evropskim integracijama su iluzorne. Ideje da će zemlje Balkana pristupiti Evropskoj asocijaciji slobodne trgovine (EFTA), ili nekom drugom režimu slobodne trgovine sa EU, a da nisu punopravne članice EU, nisu samo nerealne već takođe manje primamljive, jer povlače za sobom obaveze bez povlastica u vezi sa finansijskom podrškom i bez uticaja na donošenje odluka. Takođe, druge zemlje bi mogle postati atraktivni ekonomski i politički saveznici za zemlje Balkana, od dalekih Ujedinjenih Arapskih Emirata i Kine, pa sve do bližih zemalja poput Rusije i Turske. Međutim, one nisu u stanju da ponude isti nivo ekonomske i političke integracije kao EU, niti su takvi odnosi zasnovani na podjednako stabilnim temeljima i stoga imaju više izgleda da budu nestalni.

Pridruživanje EU ostaje jedinstveni mehanizam za dalji nastavak transformacije političkih sistema zemalja Balkana koje bi inače ostale izvan procesa reformi. Proces integracije sam po sebi podstiče promene i od ključnog je značaja za sve zemlje u regionu. Drugi modeli privrednog rasta i političke stabilnosti obično se zasnivaju na strategijama koje pridaju veći značaj faktorima koji nisu raspoloživi na Balkanu, kao što su velike količine prirodnih resursa ili privrede velikog obima sa jeftinom radnom snagom i strategijama, a manji značaj demokratiji i vladavini prava. Takve strategije su neizvodljive ili će imati »

ozbiljne nedostatke u smislu dugoročne održivosti. Da bi se proširenje nastavilo i bilo uspešno, reforme se moraju ozbiljno shvatiti; puko ispunjavanje birokratskih formalnosti bez stvarnih efekata nije više dovoljno. Proces pridruživanja treba razumeti ne samo kao sredstvo kojim se pristupa u članstvo ekskluzivnog kluba već kao jedinstvenu mogućnost da se sprovedu sveobuhvatne reforme.

Novoosnovane institucije EU predstavljaće šansu da se pitanje pridruživanja Balkana postavi visoko na dnevni red EU. Ako su zemlje u regionu u stanju da jasno artikulišu svoju opredeljenost za pridruživanje i viziju za lokalne reforme, mogu da doprinesu promeni dinamike procesa, tako što će se pokazati ozbiljnost zemlje i ponovno uspostaviti veza između pridruživanja i reformi.

Da bi proces pridruživanja uspeo, zemlje Balkana treba da ubede ne samo institucije EU već podjednako i države članice u prednosti proširenja na Balkan. Ovo zahteva suočavanje sa strahovima i bojaznima u pogledu proširenja prema zemljama koje su iskusile sukobe tokom devedesetih godina. Kao takvo, proširenje nije samo tehnički proces već treba da postane deo nove priče, i na lokalnom nivou i u okviru EU, o cilju i funkciji proširenja EU. Dovršetak procesa širenja EU na Balkan podrazumeva EU kao jedan mirovni projekat i zajednicu uspešnih demokratija.

Preporuke za zemlje Balkana

Odgovorno pristupiti pitanju vladavine prava.

S obzirom na to da su vladavina prava i borba protiv korupcije prioritetna pitanja procesa pridruživanja, političke elite treba ovim pitanjima da pristupe odgovorno. Preduzimanjem oštrih mera za borbu protiv korupcije na visokom nivou, političke elite mogu da dokažu da su ozbiljne u svom reformskom opredeljenju. Reforma političkog i pravnog sistema zahteva ne samo posvećenost vlada već i širi politički proces koji uključuje političku opoziciju i društvo u celini.

Uključiti civilno društvo u proces evropskih integracija.

Šire uključivanje civilnog društva u proces pridruživanja, pre i za vreme pregovora, može da doprinese izgradnji šire platforme pristalica evropskih integracija u balkanskim zemljama koje su se kandidovale za članstvo i obezbedi nastavak pregovora, tamo gde bi inače podrška za evropske integracijama opala.

Iskoristiti konstruktivnu energiju samoniklih pokreta građana.

Socijalni nemiri i novi socijalni pokreti sve više i više oblikuju sliku Balkana (primera radi, bosanski protesti). Postoji mnogo pozitivne, proevropske energije kod građanskih pokreta. Umesto represije i stigmatizacije, potreban je inkluzivni pristup. Neki delovi građanskih pokreta mogu postati istinski partneri na putu ka sticanju punopravnog članstva u EU.

Zadobiti podršku država članica za pridruživanje.

Pošto proces pridruživanja EU sve više oblikuju države članice i njihove individualne rezerve u vezi sa proširenjem, od ključne je važnosti imati jake zagovornike među njima kako bi se pitanje pridruživanja zadržalo na dnevnom redu. Intenzivno lobiranje i komunikacija sa pristalicama proširenja među državama članicama može stvoriti uslove za novu "koaliciju voljnih", koja će biti u stanju da plasira pitanje proširenja na viši nivo dnevnog reda EU.

Ozbiljno shvatiti javno mnjenje u državama članicama EU.

Kada se političari u državama članicama suočavaju sa negativnim stavovima javnosti o proširenju, dolaze u veliko iskušenje da podilaze tim strahovima ili barem da ne insistiraju na nepopularnoj politici. Stoga je za države koje su se kandidovale za članstvo važno da sa građanima EU uspostave dijalog i ozbiljno uzmu u obzir njihove stavove.

Pronaći zajednički regionalni stav.

Zemlje regiona treba da pronađu zajednički stav prema EU, a ne samo da se bave regionalnom saradnjom. Ukoliko zemlje zajednički lobiraju za ubrzavanje evropskih integracija i za inkluzivniji, ali i konkurentniji proces pridruživanja, veći su izgledi da će EU i njene države članice to primetiti.

Rešiti bilateralne sporove.

Čak i manji bilateralni sporovi mogu da prouzrokuju velike zastoje u procesu pridruživanja, jer raste zabrinutost EU da će "uvesti" problem u okvire svojih granica. Stoga, rešavanje svih nerešenih pitanja nije samo način da se izbegne odgađanje već i znak posvećenosti zemalja Balkana projektu evropskih integracija.

Razmotriti doprinos Balkana EU.

EU se zasniva na zajedničkim zakonima, normama i pravilima. Da bi države članice podržale proširenje, moraju da postoje opipljive prednosti, van tehničke opredeljenosti balkanskih aspiranata zajedničkim pravilima. Stoga, zemlje Balkana treba da razmotre svoj doprinos EU, kako materijalni tako i nematerijalni. U tom smislu, zemlje Balkana treba pridruživanje da predstave ne samo kao sredstvo kojim bi se sprečili budući sukobi na Balkanu, već i u pozitivnom kontekstu.

Objavljivanje ovog dodatka omogućio je Evropski fond za Balkan. Stavovi izraženi u ovoj studiji pripadaju autorima i ne predstavljaju nužno stavove EFB-a i CSEES-a. Dodatak priredila: Biljana Vasić. Objavljeno u nedeljniku Vreme br 1222, od 5. juna 2014.

Koji Cloud server je vama potreban?

Linux Cloud 1
1 CPU
1GB RAM
30GB HDD
17€

Linux Cloud 3
2 CPU
4GB RAM
80GB HDD
50€

Linux Cloud 4
4 CPU
8GB RAM
120GB HDD

Cloud Mail Server

EUnet Cloud virtuelni server je rešenje za vas, da biste se fokusirali na ono što je zaista važno: **vaše poslovanje**.

Kreirajte virtuelnu mašinu potpuno prilagođenu vašem poslovanju na jedan klik, po najpovoljnijim cenama.

Zašto EUnet Cloud?

- Pouzdanost i odgovornost
- Brza aktivacija
- Ušteda i skalabilnost
- Fleksibilnost i garantovane performanse
- 99,99% Dostupnosti

EUnet cloud

eunethosting.com

www.eunethosting.com/cloud-server • 0700 600 500 • +381 11 3010 500 • info@eunet.co.rs

MALI IM JE OVAJ

KORAK DALJE: *Koštana* Bore Stankovića u režiji Andraša Urbana, Narodno pozorište u Subotici

Ovogodišnje Pozorje ispalo je bolje nego što se moglo slutiti, ali to ne znači da nije bilo *bizarnih* stvari na njemu i oko njega

Kako se činilo da se stvari razvijaju nakon prošlogodišnjeg pedeset i osmog, pedeset i deveto Sterijino pozorje još je i dobro ispalo... Naime, prethodno je izdanje elitnog domaćeg pozorišnog festivala pratio kontekst namerne autoprovincijalizacije i simboličke nasilne "ćirilizacije" (koja naizgled ima veze s ćirilicom, a suštinski s jednom nekrofilnom ideologijom), kao i zaumni ispadi u selekciji poput pompeznog "državotvornog" drvendeke *Konstantina* ili one lazarevačke predstavice, teško da joj još neko pamti ime. Nije tu bio problem u bilo čijem neznanju, jer s time se još i možeš izboriti; pre je to ličilo na svesno donesenu odluku o povratku Pozorja u devedesete, kada je uglavnom bilo svedeno (ne samo geografski nego i *duhom*) na majušni milje Srbije – uz nešto malčice Crne Gore – u kojem je bilo dovoljno mesta za svakog samozaljubljenog vojvodu i serdara, ali zato nije bilo svežeg vazduha, blagotvorne promaje, širine horizonta. Još gore: devedesetih je to ipak bila svojevrsna nužda usled više sile tzv. istorijskih okolnosti, a sada bi bilo stvar slobodne odluke.

Selekcija (Igor Bojović) je ove godine bila ipak *normalna*, što naravno znači – sporna. Nesporne, uostalom, ni ne postoje. Odluke žirija takođe su bile normalne – što znači da su neke bile više od spornih, to jest, skandalozne. Ali, bila je to neka duga vrsta skandala. A možda i nije?

Kako god, Pozorje je otvoreno *Unosnim mestom* Nikolaja Ostrovskog (praizvedba na srpskom), u režiji Egona Savina. Ova predstava puni gledalište matičnog Jugoslovenskog dramskog pozorišta, našeg najelitnijeg teatra žalosno osirotelog repertoara, a i u Novom Sadu je primljena u skladu s očekivanom raskoši: sjajan ansambl plus vrhunski reditelj, plus makar i jedan od manje poznatih komada ruskog dramskog klasika – nije li to dobitna kombinacija koja ne može da omane? Naravno, omanula nije, daleko od toga, ali ni dosegla onaj nivo koji se od takve konstelacije očekuje. Jeste, korupcija, nepotizam, beskrupulozni karijerizam, sve su to kod nas danas goruće teme, jeste, prepoznajemo svi i recidive stare glembajevštine u novom kapitalizmu, ali izostalo je ono što dobre predstave ambisno razdvaja od vrhunskih.

Reditelj Nikola Pejaković je Nušićevu *Ožalošćenu porodicu* i sam nekako ožalostio, zaoblio joj komičku oštricu ne bi

URBAN

IZVANREDNA: *Još uvek oluja* Petera Handkea u režiji Ivice Buljana, Drama Slovenskog narodnog gledališča, Ljubljana
foto Peter Uhan

MAJSTORIJA GORANA JEVTIĆA: *Gospođa ministarka* Branislava Nušića u režiji Tatjane Mandić Rigonat, Pozorište "Boško Buha" Beograd

li, valjda, naglasio ozbiljnost i svevremenost podlosti i grabeži koja stoji iza lažnih sentimenata i rođačkih obzira, ali učinak ove predstave Narodnog pozorišta Bosanske krajine iz Banjaluke je negde polovičan: komedija je relativno uspešno nestala, ali po koju cenu, to jest, šta je nastalo? Zanimljiv eksperiment, ne posve originalan, i ne jako pamtljiv; ja ga se već jedva prisećam.

Donekle se slično može reći i za *Bizarno* Željka Hubača u režiji talentovane Snežane Trišić (Narodno pozorište Beograd i Šabačko pozorište), koja je učinila sve što je mogla da zabašuri slabija mesta "prenapregnutog" teksta sa isuviše, hm, veštački presoljenih ili prepaprenih (prepapirnih?) situacija koje bi nam imale dočarati naše *zajebane urbane devedesete*; konačni rezultat: tek solidna repertoarska predstava, ni mrvu više od toga. Primećen je, dakle, njen dolazak na Pozorje, ali njen nedolazak ne bi bio primećen; verujem da se razumemo.

Sasma je druga priča još jednog Nušića, *Gospođe ministarke* Tanje Mandić Rigonat, Pozorišta "Boško Buha" iz Beograda. "Travestirana" *Ministarka* ipak možda ne bi suštinski iskoračila iz solidne konvencionalnosti scenskog čitanja da nije bilo maestralne naslovne uloge Gorana Jevtića, čoveka koji u svakom smislu nosi i uznosi ovu predstavu daleko iznad proseka (a neodoljivo šarmantno mu pomaže Nemanja Oliverić u ulozi služavke), i utoliko je fakat da je Jevtiću izmakla Sterijina nagrada svojevrstan *cinični akt* žirija, ne znam kako bih to drugačije nazvao? Mislim, nemoguće je da *nisu videli*?!

O Bojićevoj *Gospođi Olgi* u režiji Gorčina Stojanovića (NP Sombor) par reči smo rekli povodom vojvođanskog festivala u Subotici; predstava vremenom samo dobija: reč je o važnoj reafirmaciji jednog zaturenog teksta građanske epohe, opet dakako ne bez paralela sa sadašnjošću, postavljenoj i odigranoj tačno, na momente gotovo uzbudljivo.

Neoplanta Andraša Urbana, po motivima istoimenog romana Lasla Vegela (Novosadsko pozorište/Ujvideki szinhaz) u *Vremenu* je već opširno prikazana; ovde tek još napomena da je i u kontekstu Pozorja potvrđeno da se radi o jednom od vrhunaca ove sezone.

Selektor Bojović učinio je pravi gest dovodeći na festival još jednu predstavu Andraša Urbana, i time naglašavajući nesumnjivu "dominaciju" ovog izuzetnog subotičkog reditelja na pozorišnoj sceni Srbije, a pre svega Vojvodine. *Koštana* po motivima Bore Stankovića, u izvođenju drame na srpskom Narodnog pozorišta iz Subotice, sa sjajnim songovima Irene Popović i nezaboravom Eminom Elor u naslovnoj roli, beskrajno je duhovita i drska, brutalna i nežna, subverzivna i moćna teatarska čarolija, besprekorno verno osavremenjivanje i "izneveravanje" predloška, nesumnjivi vrhunac takmičarske selekcije; a taj mladi ansambl subotički, »

po koji put već ovo pišem, to je već jedno malo nacionalno blago, koje bi trebalo zaštititi nekim posebnim zakonom!

Obe Urbanove predstave obeležile su ovo Pozorje; *Neoplanta* je dobila Sterijinu nagradu za predstavu u celini, i to je zasluženo, ali bi bilo za mrvu "još zasluženije" da je nagrada otišla *Koštani*, makar iz ovog razloga: *Neoplantom* Urban suvereno utvrđuje svoj veoma visoki standard, *Koštanom* odlazi bitan korak dalje.

Trpele u režiji Bobana Skerlića (Beogradsko dramsko pozorište) jedan su od

STERIJINA NAGRADA ZA PREDSTAVU U CELINI: *Neoplanta* Andraša Urbana po romanu Lasla Vegela, Novosadsko pozorište / Ujvideki szinhaz

onih danas tako popularnih verbatim komada, koje selektori SP izgleda jako vole. Predstava posvećena pre svega porodičnom nasilju i ženama-žrtvama koje iz očajanja postaju ubice proizvod je ozbiljnog napora da se potencijalno "predidaktički" tekstualni materijal scenski razigra, tako da je rezultat ipak zanimljivo pozorišno iskustvo, sa srećom vrlo retkim proplamsajima NGO-propovedništva i dovoljno odlične "ženske" glume.

Princip - Mali mi je ovaj grob Biljane Srbljanović (Sterijina nagrada za tekst) u režiji Poljaka Mihala Zadare bio je frustrirajuće gledalačko iskustvo, za mnoge od nas zdudanih u prepunoj zagušljivoj sali Pozorišta mladih. Očekivanja su, prirodno, bila velika, a dobili smo nešto što je više ličilo na *javno čitanje* komada nego na njegovu punokrvnu scensku realizaciju; kao da je neko silom prekinuo rad na ovoj predstavi u dosta ranoj fazi, i onda ga oterao pravo na scenu! Lele i kuku, ti ljudi stoje i nešto deklamuju, kao lutke, negde beskrajno daleko od sveta nas živih dole u publici, ne tiču nas se savršeno ništa ni oni sami ni oni i one koje igraju, ni vremensko-prostorni kontekst kojeg ionako takoreći nema, ni smešni Apis-my-ass, ni... Tiče nas se samo pogubni fenomen presporo prolazećeg vremena. Pozorište se, doduše, u naznakama pojavljuje tek posle pauze, ali prekasno i nedovoljno: ako ste prethodno čitali komad, od posete pozorištu te večeri niste dobili ništa što već iste imali. Nisam do sada imao prilike da vidim postavku Dina Mustafića u Bitef teatru, ali garantujem da je bolja: kako bi, naime, uopšte mogla da ne bude bolja?! Ravnodušnost i dosada, to je sve, da parafraziramo znamenitog scenskog rezonera.

I šta onda bude? Žiri (pretpostavljam da je tu bilo "unutrašnjih trvenja", ali slaba je to uteha) nagradi Zadaru za režiju, što je pak zaista vrhunski cinično. Možda bi bilo bolje da su nagradili, šta znam, Mijača, Jovanovića, Ljubišu Ristića? Oh, ali oni nisu imali predstave? Pa da, o tome vam i govorim: nije ni Zadara, strogo gledano, imao predstavu. Urban je na koncu "žrtvovan" na sličan način kao Janežičev *Galeb* prošle godine, ako ne i brutalnije. Štono reć', mali im je ovaj Urban...

U međunarodnom programu Krugovi videli smo prilično raskošan scenski projekt Radmile Vojvodić *Everyman Đilas* (Crnogorsko narodno pozorište), neobično teatarsko nastojanje da se, pomalo hagiografski, osvetli politički put Milovana Đilasa od vernika preko grešnika do otpadnika. Zahtevna ansambl predstava, sa nekoliko zanimljivih rešenja, i pre svega Tihomirom Stanićem u naslovnoj ulozi; gledalac oseti kada je glumcu uistinu stalo do uloge, a ovo je baš taj slučaj...

Ne ide da Pozorje prođe bez Olivera Frljića (ovo kažem bez ironije), a ove je godine u pitanju projekat *Izbrisani: 25671* Prešernovog gledališča iz Kranja, posvećen problemu ljudi, tzv. južnjaka, koji su nakon osamostaljenja Slovenije ostali u pravnom i egzistencijalnom vakuumu, bez državljanstva i bilo kakvih prava. Frljića, dakako, pre svega zanimaju, hajde da kažemo, "fašizmotvorni" potencijali ovakvih situacija, i u tom je smislu i ova predstava realizovana dosledno "frljićevski".

Na koncu, *Još uvek oluja* Petera Handkea, režija Ivica Buljan, Slovensko narodno gledališče Ljubljana. Nikada se nisam baš "primio" na Handkea (nezavisno od potonjih njegovih političkih brljanja i lešinarenja po Jugi), prema njegovoj literaturi sam ostao ravnodušan, mada joj ne sporim značaj. Međutim, ovo što smo čuli i videli u ovoj predstavi – to je vrhunska, uzbudljiva literatura u najboljem smislu reči, tročasovna literarna i scenska poema i esej istovremeno, a o složenosti identiteta na srednjoevropskim vetrometinama (utoliko je i counterpart Neoplante), kroz snažne slike života porodice "etničkih" Slovenaca u austrijskoj Koruškoj (jasno je da u ovome ima mnogo autobiografskog), gde Buljan dostojno prati moćan, moćan Handkeov tekst, a glumački ansambl impresionira u svakom trenutku. Zašto ne reći i da ovo nije blisko svakome: posle pauze je valjda preko pola gledalaca nestalo u nepoznatom pravcu, ali mi koji smo ostali smo prokleto dobro znali zašto smo tu, i zašto nam je tako drago da smo baš tu. Izvanredna predstava!

I to je bilo to, za 59. put. Bilo je, što bi rekao Hubač, dosta toga *bizarnog* na Pozorju, ali i dosta vrednog, pa je i Novi Sad za teatroljupce ovih dana bio, da prostite, *unosno mesto*. ¶

TEOFIL PANČIĆ

Kavasaki

Jedna od najznačajnijih, po meni i najznačajnija osobina poezije, jeste sposobnost spajanja naoko nespojivog. Ali, da bi to spajanje bilo poezija, a ne fingiranje poezije, pesnik za njegovu verodostojnost mora da jamči sopstvenom dušom. Drago Dedović je takav pesnik

www.skd.rs

Kada sam, ima tome deset godina, upoznao Dragu Dedovića, nisam poznavao njegovu poeziju.

On je tada u Beogradu vodio ogranak jedne strane fondacije, a ja još nisam bio poznat kao protivnik nevladinog sektora koji obavlja poslove za vlade drugih država.

Ali, iako anoniman protivnik, protivnik sam bio.

Upoznao nas je zajednički prijatelj Vlada Pištalo, sedeli smo u bašti kafane "Stara Hercegovina".

Drago je dosta govorio i govorio je uopšteno, koristeći filozofski diskurs – a ni jedno ni drugo – ni uopštenost ni filozofski diskurs, dakle, nisu stvari koje mi za kafanskim stolom naročito prijaju.

Ono čime me je kupio na prvi pogled, međutim, bio je kapacitet ispijanja piva i peperkornovska strast s kojom ga je koristio.

Pretpostavljam da su moji pivski kapacitet i strast na Dragu ostavili sličan utisak jer smo nastavili da se družimo.

Da li pri narednom, ili pri nekom od narednih susreta, razmenili smo knjige.

I tada sam upoznao Draginu poeziju.

Ne smatram sebe za poeziju dovoljno stručnim da tvrdim kako nijedna pesma koja mi se ne dopada i ne vredi, ali sam siguran da pesma koja me obori s nogu ne može da ne bude dobra.

A pesnik koji je napisao pesmu koja me je oborila s nogu, za mene je veliki pesnik.

Dragin *Kavasaki za Vukmana Dedovića* me je oborio s nogu.

Na vijest da je mladić iz kopennhagena ukrao očev leš iz mrtvačnice i odjahao sa njim na motorciklu ili:
***Kawasaki* za Vukmana Dedovića**

bio si prazna stolica
krupna majčina suza što bućne u vruću supu
i tako dvadeset godina dok te ne pronađoh
na nekoj crnogorskoj čuki: otac!
tronožno biće sa žućkastim okrnjcima u osmijehu i
sestrinim očima

pjesništvo je dabome
posljednja privatna magija sa kraja milenija
tehnika za pretvaranje bajatih novina
u porodične stihove što blješte
poput japanskih mašina

uzjaši iza tužnog dječaka matori kauboju
da ti pokažem kako zemlju iza žice
magistralom sa sjevera zastire noć

Dragoslav Dedović

Priču o bajkeru koji svog upokojenog oca vozi na kavasakiju, odajući mu tako najveću posmrtnu počast koja u njegovom kosmosu postoji – a teško je da je veću, dirljiviju i ujedno dostojanstveniju posmrtnu počast i moguće zamisliti – Drago u ovoj pesmi vezuje za smrt svog oca, bez kog je odrastao i na kom je, kada ga je upoznao, prepoznao sestrine oči. Kao mlad, Dragin otac je bio korisnik usluga nemačkog nacističkog logora, pa ga Drago, upokojenog, smešta na poetski kavasaki i vozi nemačkim auto-putevima, da mu pokaže kako ta zemlja izgleda sa druge strane logorske žice!

Nadam se da sam, namerno je nanovo ne pročitavši, već je interpretirajući po sećanju, na nezgrapan, prozni način, uspeo da nagovestim barem nešto od tragike i genijalne ironije, tačnije genijalnih ironija koje ova pesma u sebi krije.

Pročitavši je, naslutio sam istovremeno šta se sve krije u tom grmaljskom telu koje uništava krigle piva, veselo, kao dobroćudni dušmanin.

Susrevši se sa *Kavasakijem*, Dragu sam počeo da doživljavam i kao velikog pesnika i kao prijatelja.

Od tada u kafani vodimo razgovore koji uglavnom nisu opšteg tipa.

I od tada čitam sve pesme koje objavi, a *Kavasaki* se uvek ispostavlja kao ključ kojim pokušavam da neka od njihovih vrata odškrinem, ne bih li provirio u one Ingardenove slojeve koji se kriju iza znakova na papiru i zvukova na koje ti znakovi upućuju, iza transparentnog značenja reči koje ti znakovi i ti zvukovi tvore i iza misaonog i muzičkog sklada u koji se udružuju.

Jedna od najznačajnijih, po meni i »

najznačajnija osobina poezije jeste sposobnost spajanja naoko nespojivog.

Ali, da bi to spajanje bilo poezija, a ne fingiranje poezije, pesnik za njegovu verodostojnost mora da jamči sopstvenom dušom.

Drago je takav pesnik.

Sevdalinka, bluz i Šubert, balkanska prčvarnica i norveški zaliv, pivo za džezera i simfonija vulve, spajaju se u njegovim pesmama kao pokojnik i kavasaki, i kao koncentracioni logor i autostrada.

A spaja ih Dragina ljubav prema životu, kojom rascepkane delove svoje prošlosti i sadašnjosti, suprotno postulatima posmodernizma, demijurški sjedinjuje, prkoseći sudbini koja pokušava da ih rasturi u paramparčad.

Žena, opsesivna preokupacija njegove poezije, koja se pojavljuje na različitim mestima i u različitim vremenima, i koja mu je, dosledno romantičarskim postulatima, blizu i kada je daleko, otelotvorenje je te ljubavi.

Ali, ne samo u metaforičkom nego i u sasvim opipljivom smislu putene žene od krvi i mesa, u kojoj se sjedinjuju sve junakinje njegovih pesama.

U bezbrojnim ženama koje se pojavljuju u Draginim pesmama, oni koji ga poznaju mogu da prepoznaju i jednu stvarnu ženu, koja je uspela i sa kojom je uspeo da različitim, tragično prekidanim delovima svog života – podari jedinstvo.

Jedinstvo muškarca i žene, međutim, dinamična je i – što bi rekli marksisti – *dijalektična* stvar, pa bi Drago predmet svoje strasti i da zabradi kao Turčin i da obnaži kao makro. Kao edipovac bi da, onoliki koliki je, završi u njenoj utrobi, kao zaneseni poeta bi s njom da odleti u nebesa, kao manijak bi da je pojede, što, imajući u vidu njegov gabarit, deluje realnije od onog edipovskog plana, a kao promišljeni književnik bi da je, snagom svog stiha, vaznese i ovekoveči.

Sve navedeno, i mnogo toga što će ovom prilikom ostati prećutano, razlog je zbog kog sam srećan što imam priliku da čitam Draginu poeziju i da se družim sa najsimpatičnijim od svih agenata Novog svetskog poretka koje sam imao priliku da upoznam. ¶

VLADIMIR KECMANOVIĆ

Intervju: Karen Šahnazarov, reditelj i direktor Mosfilma

Tragovi tigra

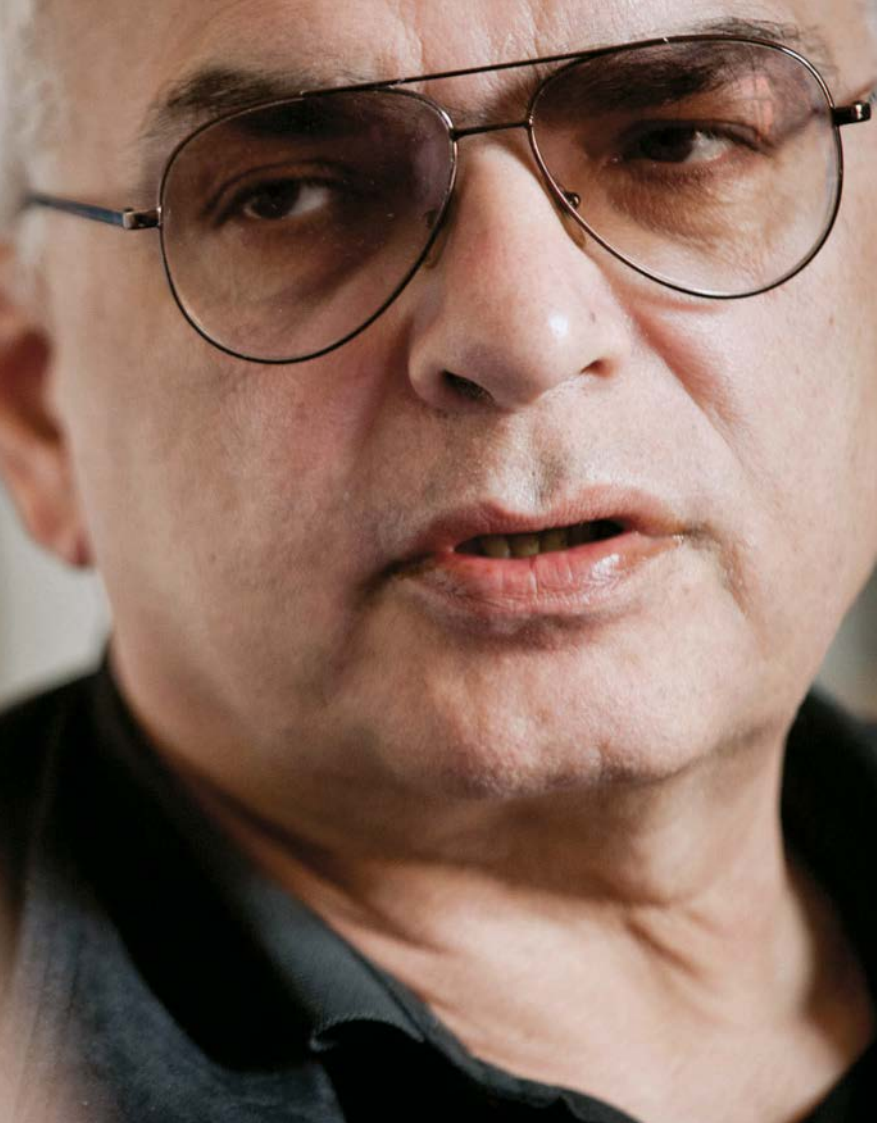
"U toku je rat Zapada protiv Rusije. Sve izgleda isto kao pre sedamdeset godina. Mi smo bili ti koji su 1991. zaustavili Hladni rat. Evropljani misle da su u njemu oni pobedili. Nisu pobedili, mi smo zaustavili rat. I trebalo je da ga zaustavimo, to je bila dobra odluka. Ali šta se posle desilo? NATO je počeo da prilazi sve bliže i bliže. Došli su do Sankt Peterburga. Zbog čega? Do pre samo šest meseci niko u Rusiji nije mogao da zamisli da će Krim ponovo biti u sastavu Ruske Federacije. Uveren sam da ni predsednik Putin nije mogao da zamisli Krim u Rusiji. Danas u ruskom narodu vlada veliko antiameričko raspoloženje. Doskora nije bilo tako"

Prošlonedeljnom revijom odabranih ruskih filmova u Beogradu i Nišu, koju su organizovali Filmski centar Srbije i Kulturni centar Beograda, i kod nas je obeležena devedeseta godišnjica rada slavnog ruskog filmskog studija Mosfilm. Među prikazanim filmovima na "Nedelji Mosfilma" u Srbiji bila su ostvarenja *Nekoliko dana iz života Oblomova* Nikite Mihalkova, *Dersu Uzala* Akire Kurosave, *Ogledalo* Andreja Tarkovskog, *Kavkaska zarobljenica* Leonida Gajdaja, *Moskva suzama ne veruje* Vladimira Menjšova, kao i dva filma poznatog ruskog reditelja i današnjeg direktora Mosfilma Karena Šahnazarova – *Mi sviramo džez* iz 1983. i *Beli tigar* iz 2012. godine. Šahnazarov je ovim povodom i gostovao u Beogradu, što smo iskoristili da s njim razgovaramo o sovjetskoj i ruskoj kinematografiji, njegovim filmovima i – neizbežno – o politici.

"VREME": Svoju profesionalnu karijeru započeli ste sredinom sedamdesetih u Mosfilmu. Kako su tada mladi autori dolazili do svog prvog igranog filma?

KAREN ŠAHNAZAROV: Bilo je to veoma jednostavno. Diplomirao sam na najpoznatijoj filmskoj školi VGIK, imao sam odlične ocene, što je bilo veoma važno. U Mosfilmu sam počeo kao asistent, ali smo imali pravo da sami nudimo svoje scenarije ili tražimo druge od neke od osam produkcija koje su u to vreme postojale u Mosfilmu. Zbog odličnih ocena svi u Mosfilmu su znali da ja imam pravo da snimim film, i znali su da je njihova dužnost da mi to omoguće. Mi, mladi reditelji, bili smo tako sigurni da ćemo jednog dana, pre ili kasnije, snimiti svoj prvi film. Tako je to bilo u Sovjetskom Savezu, sada to nije slučaj. S druge strane, problem je bio što se meni nisu dopadali scenariji koje su mi producenti nudili, a njima se nisu dopadali moji. Zato sam posle nekoliko godina napravio kompromis – 1979. snimio sam film *Dobri ljudi*, po scenariju koji mi se nije svideo. Tek sam sa drugim filmom *Mi sviramo džez* bio potpuno zadovoljan.

S obzirom na to da ste imali priliku da radite i u sovjetsko vreme i nakon njega, kakva su vaša iskustva u

fotografije: A. Anđić

vezi sa cenzurom i autocenzurom u Mosfilmu nekad i sad?

Sovjetski deo moje karijere sastoji se od tri filma koja sam snimio pre Gorbačova i tri filma za vreme njegove vlasti. Cenzure u SSSR pre Gorbačova je bilo, ali je ona naravno zavisila od teme koju su filmovi obrađivali. Ja sam, na primer, počeo karijeru sa mjuziklima, a cenzura u mjuziklima i muzičkim komedijama nije bila tako stroga. Ali u filmovima s političkim temama naravno da je bilo cenzure. Sve do dolaska Mihaila Gorbačova. Ja sam u vreme njegove vladavine od 1986. do 1991. snimio političke filmove: *Kurir*, *Grad nula*, *Careubica*, filmove koji bi ranije sigurno bili zabranjeni. Danas, naravno, cenzure uopšte nema, bar ne u kinematografiji. Možda je ima na televiziji, ne znam.

Vaš film *Mi sviramo džez* iz 1983. godine je muzička komedija, ali je donekle i subverzivna za ono vreme. Naime, reč je o grupi mladih ljudi koja u Sovjetskom Savezu dvadesetih godina prošlog veka voli da sluša i svira džez, a to se tada smatralo za reakciju, zamalo i za kontrarevoluciju.

Ne, nije to bilo tako loše. Radile su cenzorske makaze, to je tačno. Na primer: imao sam jednu scenu u kojoj je glumica imala obnažene grudi, pa tu su scenu izbacili. Međutim, cenzori mi nisu pravili problema ni oko džeza ni oko nekih mogućih političkih konotacija. Film je ušao u distribuciju širom SSSR i postigao je veliki uspeh. Štaviše, prikazan je na mnogim inostranim festivalima i ja sam sa tim filmom prvi put putovao van Sovjetskog Saveza. To je bilo u vreme Brežnjeva i Andropova. Ljudi na Zapadu obično imaju predstavu da je u Sovjetskom Savezu život bio nemoguć i da je tamo sve bilo zabranjeno. U stvari, prava slika SSSR je mnogo komplikovanija i živopisnija. Bilo je i tamo života, bilo je i muzike, šta znam, bilo je i Bitlsa i Rolingstonsa, roka... Naravno, ako bi u to vreme neko rekao da je Komunistička partija sranje, tada ne bi imao šanse, i on onda tako nešto nije ni govorio. Ali, ponekad si mogao nešto i da kažeš, a da nemaš problema posle.

Komunističkim periodom bavili ste se i u svojim kasnijim filmovima. Recimo, u *Nestalom carstvu* iz 2008, čija se radnja odigrava 1973. godine, u vreme vaše mladosti.

Taj film je prikazivan u inostranstvu, čak i u Sjedinjenim Američkim Državama. Ponekad sretnem nekog svog vršnjaka sa Zapada i onda mi kaže: "Nisam znao da ste vi u Sovjetskom Savezu živeli slično kao mi, slušali iste ploče..." Ali ja sam u filmu zaista prikazao istinu, svoju mladost. Ljudi sa Zapada, valjda, misle da smo svi mi u Sovjetskom Savezu sedeli u zatvorima.

Koliko je tada potencijalni komercijalni uspeh filma uticao na odluku da se neki film snimi, ako je finansijska dobit uopšte igrala ulogu u to vreme?

Zanimljivo je, i pomalo čudno, da je sovjetska kinematografija bila komercijalnija nego današnji ruski film. Doduše, sovjetsko kinematografsko tržište bilo je veće nego što je danas rusko, a zbog zatvorenosti imalo je manju konkurenciju jer se nije prikazivalo mnogo stranih filmova. Unutar Mosfilma je bilo puno više kapitalizma nego što biste očekivali. Vodilo se računa da filmovi budu gledani i isplaćivale su se premije autorima čiji bi filmovi postigli zapažen uspeh. Tako sam i ja za filmove *Mi sviramo džez* i *Kurir* zaradio priličan novac.

Danas se stiče utisak da je ruska kinematografija ili samodovoljna ili da su strana tržišta nezainteresovana za distribuciju ruskih filmova. Postoje mnogi uspešni i gledani ruski filmovi koji su ostali potpuno nepoznati gledaocima van ruskog govornog područja.

Iskreno govoreći, ruska filmska industrija je veoma slaba. Mi proizvodimo samo 70 filmova godišnje. To je veoma malo za tako ogromno tržište. Sovjetski Savez je nekad pravio više od 300 filmova za godinu dana. Normalna proporcija je da tek svaki treći, četvrti film zaista bude prikazan u bioskopima. Tako je svuda, u Evropi, Americi... I sad, zamislite, samo petnaestak ruskih filmova godišnje završi u bioskopu. To je ništa. Francuska danas proizvodi 400 filmova, Danska pravi 40 filmova godišnje. Ima zaista dobrih ruskih filmova, ali je ruska kinematografija u celini veoma slaba. Nema ruskih filmskih kompanija koje su dovoljno jake da plasiraju filmove na inostrano tržište. S druge strane, televizijska industrija je »

izuzetno jaka i organizovana – apsolutno sam siguran da je najjača u Evropi. Možda još nije jaka kao američka televizija, ali je blizu. Ogroman je novac u toj industriji, imamo hiljade televizijskih produkcija i oni kontrolišu publiku na tržištu bivšeg SSSR. Budžeti za TV filmove i serije su ogromni, a pravi se 600, možda i 700 televizijskih filmova godišnje. Najveći prihodi Mosfilma uopšte nisu od filmova već od usluga za televizijsku produkciju. Skrećem pažnju da se na ruskim televizijama prikazuje isključivo ruski igrani program.

Ne pamtim kad sam video stranu seriju ili film na televiziji, dok je udeo ruskog filma u bioskopima 25 odsto. Tako barem kažu, a ja mislim da je taj procenat i manji, deset, možda i tek pet odsto.

Dakle, tvrdite da ruski producenti ne mogu da povrate uloženi novac, a kamoli da zarade na ruskom filmskom tržištu?

Ne mogu. Ruska kinematografija je slaba jer u njoj nema privatnih investitora. Biznismeni ne znaju kako da zarade na ruskom filmu. Ali, umeju da profitiraju na televiziji. Zato ima toliko privatnog kapitala u televizijskoj produkciji. Zbog toga se u Rusiji snima samo 70 filmova godišnje i sve ih finansira država.

Sve bivše komunističke zemlje su prošle kroz reviziju svoje nacionalne istorije, što je vidljivo i u njihovoj kinematografiji. Koliko je revizija istorije prisutna na ruskom filmu?

Moje mišljenje je da se ta revizija bliži svom kraju. Nije se još završila, ali je blizu kraja. Naime, poslednjih dvadeset godina bio je trend da se SSSR prikazuje u tamnom svetlu, a carska Rusija u pozitivnom kontekstu. Ja nikad nisam negirao dostignuća Sovjetskog Saveza. Ako bih negirao Sovjetski Savez, onda bih negirao i pobedu u Drugom svetskom ratu.

Bilo je pokušaja da se preispita uloga SSSR u Drugom svetskom ratu?

O, da. Bilo je pokušaja da se izjednače nacisti i komunisti. Postojala je ideja da se potpuno odbaci Staljin i sve što je on uradio. Ali, to je nemoguće. Ako odbacite Staljina, onda odbacujete i našu pobedu u Otadžbinskom ratu. Jer, ko je dobio rat? Reći ćete: narod. U redu, ali, ko je bio vođa? Staljin je bio ovakav i onakav, ali, istovremeno, on je bio vođa i on je dobio rat protiv fašizma. Međutim, u poslednje vreme, stvari polako dolaze na svoje. Činjenica je da je Staljin komplikovana figura, da je bio diktator, ali ne možete reći da su Staljin i Hitler isto.

Nedavno ste potpisali pismo podrške predsedniku Vladimiru Putinu u vezi sa njegovom politikom prema Ukrajini.

Da, to je pismo koje je potpisalo više od 500 javnih ličnosti u Rusiji. Potpisao sam zato što delim mišljenje većeg dela javnosti u Rusiji o ukrajinskoj krizi. Iako postoje i drugačija mišljenja, većina nas smatra da je za ukrajinsku krizu kriv Zapad. Za poslednjih dvadeset godina videli smo kako se Jugoslavija raspala, kako Zapad nije poštovao nijedan dogovor s Rusijom i da je situacija u Ukrajini direktno usmerena protiv nas. U Ukrajini se nije dogodila nikakva revolucija. Kakva je to revolucija u kojoj jedan oligarh smeni drugog? Posle Janukoviča došao je Porošenko. Gde je tu revolucija? To je puč. I to prozapadni puč.

Kako će se sve to završiti?

Krim je gotova priča. Većina stanovništva je želela da se ponovo ujedini sa Rusijom. Onaj ko smatra da će se Krim vratiti pod okrilje Ukrajine, jednostavno, nije realan. Što se istočne Ukrajine tiče, mišljenje većine stanovnika Rusije je da su za krizu odgovorne Sjedinjene Američke Države. A, rešenje je jednostavno – dajte veća ljudska prava stanovnicima na istoku Ukrajine kroz federalizaciju države i uvođenje ruskog jezika kao drugog zvaničnog. Ja ovih dana dobijam mejlove od ljudi sa istoka Ukrajine koji kažu: "Gledali smo tvoj film *Beli tigar*, pre dve godine. Sve si bio u pravu."

Radnja vašeg filma *Beli tigar* odigrava se za vreme Drugog svetskog rata. Glavni junak, ruski tenkista Najdjonov, pokušava da uništi neuhvatljivi fantomski nemački tenk koji zovu Beli tigar. Njegova potera ide sve do Berlina, traje do kraja rata i na kraju Najdjonov ne uspeva da ga pronađe, ali kaže da se Beli tigar mora uništiti. Jer, ako se ne uništi, on će čekati i opet će se pojaviti za dvadeset, pedeset, sto godina. Simbolika filma je očigledna. Da li je Beli tigar zaista tako neuhvatljiv?

Film je snimljen pre dve godine, a sada nam se u životu dešava isto ono što i u tom filmu. Očigledno je da je rat nastavljen – rat Zapada protiv Rusije. Sve izgleda isto kao pre sedamdeset godina. Iz ruske perspektive to je tako jednostavno i jasno. Mi smo bili ti koji su 1991. zaustavili Hladni rat. Evropljani misle da su u njemu oni pobedili. Nisu pobedili, mi smo zaustavili rat. I trebalo je da ga zaustavimo, to je bila dobra odluka. I, šta se posle desilo? NATO je počeo da prilazi sve bliže i bliže. Došli su do Sankt Peterburga. Zbog čega? Do pre samo šest meseci niko u Rusiji nije mogao da zamisli da će Krim ponovo biti u sastavu Ruske Federacije. Uveren sam da ni predsednik Putin nije mogao da zamisli Krim u Rusiji. Danas u ruskom narodu vlada veliko antiameričko raspoloženje. Doskora nije bilo tako.

Gde je danas Beli tigar?

U Ukrajini. ¶

RADOSLAV ĆEBIĆ

Bilo nešto pa ništa

Protekle nedelje jedan pripadnik policije pucao je iz kalašnjikova u svadbenoj koloni. Ništa neobično za slavlja u Srbiji, samo kuriozitet predstavlja činjenica da je ovaj svatovski momak prangijao i šenlučio u centru Beograda ili preciznije ispred zgrade RTS-a. Time ovaj kriminalni čin dobija i elemente TV kritike. Policajac je dobio suspenziju, ma šta to značilo, a ja bih ovu kritiku shvatio kao dokaz da RTS ima dobar program, čim provocira ludake. Mislim da će suspenzija pre biti period da javnost zaboravi incident, pa će raspojasani svat opet na posao.

Na sajtu fakulteta gde je Nebojša Stefanović doktorirao našao sam oglas za izradu seminarskih i diplomskih radova. Cena je oko evro po stranici, a za diplomski je potrebno deset dana. Ako je baš frka, može i brže, ali ćete malko više da platite

Policija je u suštini uradila samo ono što čine i ostali državni organi. Nakon dubokog promišljanja i mudrog ćutanja RRA je odlučila da odbaci sve optužbe na račun televizija Pink, Prva, Happy i B92 zbog pojavljivanja Kristijana Golubovića u različitim emisijama. Prema mišljenju ovog saveta TV mudraca, pitanje pojavljivanja Kristijana je etičko pitanje, a oni ne bi da remete "slobodan promet informacija i ideja". Naravno da ne sme biti cenzure, ali Kristijan je ovom prilikom, simbolično rečeno, "medijski pomilovan". Dakle, videćemo samo u narednim mesecima kakve će to bujice ideja i informacija slobodno cirkulisati kroz naše medije.

Etička odgovornost je, dakle, kolateralna žrtva ove presude. Etička odgovornost za emitere ili novinare je sinonim za dve stvari, već prema potrebi onoga ko se na etičku odgovornost poziva. Prva je najčešća i označava – ništa! Nema kazne, nema reakcije, samo glupo je tako reći. Drugo značenje je mnogo opasnije po medijska pravila jer ukida zakonsku regulativu i vraća reakcije na arbitrarni, lični nivo. Dakle, ponovo će jedine reakcije na kršenje pravila u medijima biti samo coktanje i moralisanje. Dolazimo u oblast medijskog šerijata, gde se iz teoloških učenja do pravde dolazi tumačenjem da li je nešto u duhu vere. U prethodnom slučaju prangijanja pred RTS-om, mogli bi da se zgražavamo, jer je policajac neetički uplašio prolaznike, ali ipak nije ugrozio njihove živote – pucao je ćorcima. Kristijan čak nije bio ni naoružan, pa šta onda hoće ti medijski moralizatori?

Mediji i vlast su prethodnih nedelja vratili praksu iz devedesetih, kada se putem masovnih medija komuniciralo u šiframa. Kada su u vestima citirali "laufera" ili "ćokija" neko je uživao, neko se nervirao, ali najveći broj gledalaca nije imao pojma o kome je reč. Danas je to "general Papaja", koji se sve češće pojavljuje u izveštajima sa suđenja Darku Šariću. Mediji se upinju da otkriju identitet dotičnog "Papaje" dok je priča o tonama droge ili pranju novca polako otišla u drugi plan. Neuporedivo je zanimljivije da licitiramo o Papaji i njegovoj odgovornosti, a Papaja mu dođe kao ortak od Banane. Bar sam ja tako povezao južno voće balkanskog kriminalnog miljea. Moram priznati da je Šarićev klan napravio iskorak u odnosu na Zemunski, gde su nadimci bili prizemniji. Budalu, Pacova, Bagzija ili Šiptara, zamenili su Banana i Papaja – Srbija zaista grabi napred!

Saopštenje! To nam se takođe vratilo na velika vrata. Još od Slobe nisam osetio onu tihu jezu kad se Premijer starozavetno obrati celoj Srbiji sa svih TV kanala. Čik odbijte saopštenje iz premijerovog kabineta. Grafički, to izgleda jednoobrazno, gotovo vojnički na ekranu slika pisma, a ozbiljan muški glas pročita ceo tekst. Pitam se, da li se čita ceo, ili neko ima petlju da prepriča u par rečenica šta je Premijer hteo da kaže. Ko sme da prepriča Vlast? Mislim da je veličina, tačnije dužina citata mera slobode medija. Što duži citat, to manje slobode.

Jedva čekam da pročitam doktorat Nebojše Stefanovića. Verujem da bi "Blic", koji je greškom optužen da se nad njim sprovodi cenzura, mogao da uz nedeljni broj objavi dotični doktorat. Bilo bi super da se organizuje okrugli sto na televiziji gde će se raspravljati o plagijatima u radu, ili da se u nastavcima čita poput saopštenja iz Vlade. Na sajtu fakulteta gde je doktorirao, a gde je čak 200 ispitanika odgovaralo na famoznih 16 pitanja iz Nebojšinog doktorata, našao sam oglas za izradu seminarskih i diplomskih radova. Cena je oko evro po stranici, a za diplomski je potrebno deset dana. Ako je baš frka, može i brže, ali ćete malko više da platite.

Prema ovoj tužnoj računici, diplomski rad u Srbiji košta manje od 100 evrića, još tužnija činjenica je da će vam ga neko sklepetati za deset dana, a nadležna komisija i mentor na fakultetu neće imati ništa protiv. Sad ću da sa ponosom kažem da svoju diplomu psihologije sa Filozofskog fakulteta ne bih dao za pet današnjih doktorata. Nisu me tako učili.

Na kraju, žrtva Stefanovićevog doktorata bio je sajt Peščanika koji su NN hakeri oborili nekoliko puta. Možete se slagati ili ne slagati sa tekstovima sa sajta, možete im zameriti sitničavost ili isključivost, ali jednu stvar im morate priznati. Peščanik je pouzdan barometar za autoritarnost našeg društva, pa je time blaga reakcija Ministarstva kulture neadekvatna. Nešto ažurnije je bilo Ministarstvo policije, ali to me dodatno onespokojava, jer kada novinare štiti policija, znamo to iz slučaja Brankice Stanković, novinari ne mogu da rade svoj posao. ¶

Papa u Jerusalimu: Poljubac za patrijarha Vartolomeja

JEDNA JE HRIŠĆANSKA KRV

Posle susreta vaseljenskog patrijarha Vartolomeja i pape Franje najvažniji zalog koji su njih dvojica ostavili svojim naslednicima jeste najava proslave 1700. godišnjice Prvog vaseljenskog sabora, Nikejskog, koja pada 2025. godine. Ideja je da se tada upriliči zajednički sabor pravoslavnih i katoličkih velikodostojnika, što bi bez sumnje predstavljao ogroman napredak u ekumenskim odnosima

RUKA RUCI: Papa Franja i patrijarh Vartolomej ispred crkve Hristovog groba u Jerusalimu
Foto: Fonet/AP

Pre pedeset godina dogodio se susret koji je označio prekretnicu u odnosima Rimokatoličke i Pravoslavne crkve. Nakon vekova tišine, u Svetoj zemlji sastali su se vaseljenski patrijarh Atinagora i papa Pavle VI. U veoma toploj atmosferi dva crkvena velikodostojnika su ukinuli međusobna izopštenja koja su 1054. zapečatila podelu hrišćanstva na zapadno i istočno, razmenili takozvani celiv mira, i postavili temelje savremenog dijaloga dve crkve.

Mediji su pisali kako je papa Pavle VI odbio da sedne na tron u zgradi katoličkog poslanstva u Jerusalimu, prepustivši svom gostu, patrijarhu Atinagori, da on zauzme to mesto. Međutim, ni patrijarh to nije želeo, te je tron ostao prazan dok su dva crkvena velikodostojnika sedela na stolicama pored.

Proslavljajući pedesetogodišnjicu događaja, njihovi naslednici, harizmatični papa Franja i vaseljenski patrijarh Vartolomej našli su se pre nekoliko dana u Jerusalimu i, nakon zajedničke molitve sa predstavnicima ostalih hrišćanskih crkava, potpisali ekumensku deklaraciju. U njoj, između ostalog, stoji da ona "predstavlja novi i neophodni korak na putu ka jedinstvu". Današnji susret po svom značaju ne može se ipak poreditи sa onim od pre pola veka i pored težnje pojedinih svetskih novinskih agencija da ga tako predstave. Ali svakako da je reč o bitnom događaju čija će se važnost tek proceniti na osnovu onoga što će doći. Naime, patrijarh i papa najavili su zajednički sabor 2025, a bliži se i 2016, godina u kojoj bi trebalo da se održi Svepravoslavni sabor, gde će se raspravljati i o zajedničkom stavu svih pravoslavnih prema Rimokatoličkoj crkvi.

POLJUBAC

Sam susret pape Franje i patrijarha Vartolomeja bio je još ranije dogovoren, a poziv je uputio vaseljenski patrijarh. Vatikan »

Tri teška dana

"Delikatan diplomatski ples", tako su pojedini mediji nazvali papinu trodnevnu posetu Svetoj zemlji. Sam njegov dolazak propraćen je nemirima. Na protestima u Jerusalimu organizovanim protiv njegove posete, jevrejski ekstremisti su se sukobili sa policijom, a njih 26 je završilo u pritvoru. Papu je čuvalo ukupno 8000 policajaca, a posao im je dodatno otežalo i što on, u svom stilu, nije želeo da se vozi u zaštićenom automobilu. Ulice su bile blokirane, a malobrojni katolici su se žalili da ne mogu ni da vide svog papu. U poslednjem trenutku je sprečeno da se podmetnuti požar u benediktinskom manastiru rasplamsa i to ubrzo nakon što je papa održao misu u sobi gde je po predanju bila poslednja večera, a koja se nalazi vrlo blizu mesta gde je požar podmetnut. Radikalni Jevreji se plaše i da će izraelska vlada ustupiti Rimokatoličkoj crkvi baš tu zgradu gde se, prema verovanjima, održala poslednja večera, ali i gde je, po verovanjima određenih jevrejskih grupa, grob biblijskog kralja Davida.

Papa se trudio da bude umeren, a i učinio je nekoliko neočekivanih gestova koji su naišli većinom na dobar odziv. Prvi čovek Vatikana susreo se sa palestinskim i izrealskim vlastima, kao i sa žrtvama sa obe strane, sastao se sa izbeglicama iz Sirije i decom iz palestinskih izbegličkih logora, otišao je na grob osnivača cionizma, zastao da se pomoli na zidu koji deli Izrael i Zapadnu obalu, koji su Izraelci sagradili, a Palestinci ga nazivaju monstruoznim. Bio je do Zida plača, obišao džamiju, sinagogu, sastao se sa tamošnjim rabinom i muftijom, otišao u Memorijalni centar holokausta "Jad Vašem" gde je ostavio bolji utisak od pape Benedikta XVI, konačno sreo se sa vaseljenskim patrijarhom. Nije ni čudo što je u crkvi Hristovog groba delovao veoma umorno.

Konačno, uputio je poziv izrealskom i palestinskom predsedniku, Peresu i Abasu, da se nađu u Vatikanu i razgovaraju. Naravno, poziv su obe strane prihvatile. Teško da iko ko danas želi da pridobije simpatije svetske javnosti može sebi da dozvoli da odbije poziv pape Franje. Ipak, premijer Izraela Netanjahu je, kažu, bio nezadovoljan tim predlogom jer se protivi kontaktima drugih izrealskih političara sa Palestincima u trenutku kada se Abas pomirio sa organizacijom Hamas. S druge strane, Abas ne važi kao iskreni, mogući mirovni partner, a devedesetjednogodišnji Peres za koju nedelju odlazi sa predsedničke funkcije koja je ionako više reprezentativna.

Svakako, kako i svetski analitičari komentarišu, neće se na sastanku u Vatikanu dogoditi ništa što može da promeni svet. Interesantan odgovor dao je potparol Vatikana, Frederiko Lombardi, na pitanje šta jedan duhovni i moralni vođa može da ponudi za mir. "Predlaže susret pred Bogom te da se od Njega traži pomoć kako bi se učinilo ono što mi do sad nismo bili sposobni da postignemo te nam je stoga potrebna nečija pomoć. I kako bismo se mi sami obratili, promenili svoje srce tako te se osposobimo za susret i dijalog; kako bismo izašli iz sebe samih, papa nam je – skladno svojoj kompetenciji – dao prikladnu ponudu."

MOLITVA ZA SVE: Papa ispred zida koji razdvaja palestinski i izraelski deo Jerusalima
Foto: Fonet/AP

je saopštio da to i jeste glavni razlog papinog trodnevnog hodočašća, mada su i ostali razlozi privukli dosta pažnje (vidi okvir). Dan obeležavanja pedesetogodišnjice kada su anateme pale u zaborav bio je, na svakom koraku, nabijen simbolikom. Nešto nakon osam sati uveče, patrijarh i papa su se našli pred Crkvom Hristovog groba, podignutom na mestu gde je po predanju Hristos razapet, sahranjen i vaskrsao. Došli su sa suprotnih strana, sreli se na samom ulazu, gde su se zagrlili i stupili u crkvu. Tamo su se pomolili, zajedno sa predstavnicima svih konfesija u Jerusalimu. U papinoj delegaciji našli su se i njegovi prijatelji iz Argentine, rabin Abraham Skorka i nekadašnji generalni sekretar islamskog centra Omar Abud. Time su prvi put delegaciju episkopa Rima sačinjavali i pripadnici drugih religija.

Obojica su govorila o putu jedinstva koji izgleda težak, ali na kojem se mora istrajati. Papa Franja je, između ostalog, naglasio kako oni koji iz verske mržnje ubijaju i progone hrišćane ne pitaju jesu li pravoslavni ili katolici. "Jedna je hrišćanska krv", glasio je zaključak. Pojedini komentatori vide i susret dva crkvena velikodostojnika kao podršku svim hrišćanima na Srednjem istoku.

Nakon obraćanja patrijarha Vartolomeja, papa Franja je učinio nešto neočekivano. Naime, nakon što je vaseljenski patrijarh seo, on ga je poljubio u ruku. Na snimku se vidi potpuna zatečenost patrijarha koji u prvi mah ne zna šta da uradi. Ovdašnji mediji posvetili su veliku pažnju ovom gestu, kao veoma krupnom koraku ka zbližavanju hrišćana. Zapadni su, međutim, retko to i spomenuli. Papa ima običaj da, kao vid poštovanja ili poniznosti pred tuđim patnjama, poljubi ruke i bolesnima, preživelima holokausta, sada i patrijarhu. Kako se papstvo vezuje obično za moć, pa mora se reći i sujetu, što je bivalo tokom istorije, ovaj čin pape Franje šalje dirljivu poruku.

Papa Franja je rekao kako je sa patrijarhom Vartolomejem govorio o jedinstvu, ali "jedinstvo je hod", proces, zajednički život, ono se ne može stvarati ne nekom teološkom kongresu

Patrijarh Vartolomej i papa Franja klečali su potom pred mestom gde je bila Hristova grobnica, a onda upalili sveću na mestu raspeća.

U njihovoj zajedničkoj deklaraciji nije se našlo ništa značajno novo. Istakle su se zajedničke vrednosti i želja da se nastavi sa razgovorima sve dok hrišćani ne postanu jedno i ne postigne se evharistijsko jedinstvo. Najbitniji je svakako zalog koji su njih dvojica ostavili svojim naslednicima – najava proslave 1700. godišnjice Prvog vaseljenskog sabora, Nikejskog, koja pada 2025. godine. Ideja je da se tada upriliči zajednički sabor pravoslavnih i katoličkih velikodostojnika, što bi bez sumnje predstavljao ogroman, pa i iznenađujuć, napredak u ekumenskim odnosima.

Međutim, ne treba se prenebregnuti da je hiljadugodišnja razdvojenost dveju crkava dovela do značajnih razlika, prisutnih ne samo u pojedinim teološkim učenjima, već kulturoloških, razlika u mentalitetu. Na kraju krajeva, odnos između

pravoslavne i rimokatoličke crkve ne može se posmatrati isključivo iz prizme odnosa Rima i Carigrada. To je očigledno i na našim prostorima gde se ovaj odnos najčešće svodi na odnos Srba i Hrvata, a duboko je obeležen događajima iz proteklog veka.

JEDNAKI I JEDNAKIJI

Susret dvojice velikodostojnika došao je u trenutku kada je zvanični teološki dijalog u zatišju. Poslednji dokument koji je donesen bio je ravenski, 2007. godine, a potpisali su ga Rimokatolička crkva i skoro sve pravoslavne crkve, osim Ruske. Potpisnici su se složili da na univerzalnom nivou treba da postoji jedan episkop koji ima pravo prvenstvo i da to jeste episkop Rima. Međutim, problem je nastao oko sadržaja prvenstva, odnosno pitanja šta bi ono nosilo sa sobom. Prema pravoslavnom shvatanju, reč je više o poziciji časti prvog među jednakima, dok kod katolika to podrazumeva šira ovlašćenja koja se tiču upravljanja i vođenja crkve. Svakako da je i dogma o papskoj nepogrešivosti neprihvatljiva za pravoslavne. Nakon 2007, bilo je još razgovora, ali se, za sada, dospelo u slepu ulicu. No, papa je, kao i njegov prethodnik, naglasio više puta da rimokatolicizam treba da se ugleda na pravoslavlje po pitanju sabornosti, kao i da postoji otvorenost da se preispita uloga papstva.

SVEPRAVOSLAVNI SABOR

Pitanje sadržaja primata nije samo problem u odnosima između dve crkve, već i unutar pravoslavlja, ali u daleko blažem obliku . Naime, koplja se lome oko uloge vaseljenskog patrijarha, a dve struje, jedna priklonjenija grčkom, a druga ruskom shvatanju, ne slažu se oko uloge koju carigradski patrijarh treba da ima. Pojednostavljeno govoreći, prema grčkom shvatanju on bi trebalo da poseduje šira ovlašćenja kada je reč o davanju autokefalnosti novim crkvama kao i da njegov uticaj po pitanjima odnosa između pravoslavnih treba da bude veći. Sa druge strane, ruska struja nije voljna da mu prizna tako široka ovlašćenja.

To će, zajedno sa desetak drugih pitanja, biti tema predstojećeg svepravoslavnog sabora. Velika su očekivanja od ovog skupa, imajući u vidu da je poslednji ekvivalentan sabor održan 787. Već se decenijama vrše pripreme za njegovo održavanje.

Pravoslavnim crkvama se često zamera nedavanje odgovora na pitanja koja nameće savremeni svet. Ujedno, odnosi unutar pravoslavne crkve su zakomplikovani usled različitih shvatanja o uslovima i načinima na koji se daje autonomija novim crkvama. Takođe, ne postoji jedinstven stav prema drugim hrišćanima. Sve pomenute teme bi trebalo da se nađu na dnevnom redu zajedničkog susreta pravoslavnih 2016.

I Rimokatolička crkva očekuje da će se pravoslavni jasnije izraziti po pojedinim spornim pitanjima.

Konačno, šira javnost i vernici nadaju se da će Sveti veliki sabor, kako glasi zvaničan naziv, uspeti da "natera" pravoslavne crkve da osavremene svoja učenja. A kako to obično biva, konzervativna struja od istog neskriveno zazire izražavajući svoje nepoverenje prema predstojećem skupu. Ono je dodatno podgrejano nedavnim susretom pape i patrijarha imajući u vidu izraženo antiekumensko raspoloženje konzervativnih krugova.

Profesor Pravoslavnog bogoslovskog fakulteta u Beogradu, Radomir Popović, pre nekoliko meseci je u novinama "Pravoslavlje" napisao: "Ima mnogo onih koji poseduju nepotreban strah od budućeg Sabora(...) to svakako neće ukinuti post, kako neki misle; neće uvesti oženjen episkopat niti drugi brak sveštenika, neće priznati papsku duhovnu vlast i nepogrešivost, neće potpisati uniju (crkveno jedinstvo) sa rimokatoličkim hrišćanima."

Valja dodati da se u ovom smirivanju jednih krije i strepnja drugih.

OSTRVO TEOLOGA

Tokom povratka iz Svete zemlje papa Franja je novinarima u avionu rekao kako je sa patrijarhom Vartolomejem govorio o jedinstvu, ali "jedinstvo je hod", proces, zajednički život, objašnjavao je, a zatim dodao da se ono ne može stvarati ne nekom teološkom kongresu.

Zanimljivo je podsetiti se da je patrijarh Atinagora rekao papi Pavlu VI nešto slično – "Idemo zajedno, mirni, a sve teologe stavimo na neko ostrvo, neka međusobno raspravljaju." ¶

JELENA JORGAČEVIĆ

jdp.rs

JUGOSLOVENSKO DRAMSKO POZORIŠTE

JUN 2014.
REPERTOAR

ЗМАЈЕУБИЦЕ

DRAGONSLAYERS • ZMAJEUBICE • TUEURS DE DRAGON
DRACHENSCHLÄCHTER IL CACCIATORE DI DRACHI
EJDER УБИЙЦЫ ДРАКОНА MATADRAGONES

PREMIJERA 7. JUN

spisateljica: Milena Marković | rediteljka: Iva Milošević

Scena „Ljuba Tadić"

7. Subota 20.00	ZMAJEUBICE - premijera
9. Ponedeljak 20.00	ZMAJEUBICE
10. Utorak 20.00	GOSPOĐICA
11. Sreda 20.00	SUMNJIVO LICE
14. Subota 20.00	ZMAJEUBICE
15. Nedelja 20.00	METAMORFOZE
16. Ponedeljak 20.00	UNOSNO MESTO
17. Utorak 20.00	ŠINE
18. Sreda 20.00	GOSPOĐICA*
19. Četvrtak 20.00	SUMNJIVO LICE
22. Nedelja 20.00	OTELO
23. Ponedeljak 20.00	OTELO
24. Utorak 20.00	ZMAJEUBICE *
25. Sreda 20.00	NIJE SMRT BICIKLO (da ti ga ukradu)
26. Četvrtak 20.00	MLETAČKI TRGOVAC
27. Petak 20.00	UNOSNO MESTO
28. Subota 20.00	UNOSNO MESTO

Teatar „Bojan Stupica"

1. Nedelja 20.30	ŠVABICA
2. Ponedeljak 20.30	SAMO NEKA BUDE LEPO
4. Sreda 20.30	POKOJNIK (produkcija FDU)
5. Četvrtak 20.30	HISTERIJA
6. Petak 20.30	ELIJAHOVA STOLICA
8. Nedelja 20.30	IZDAJA
11. Sreda 20.30	BEOGRADSKA TRILOGIJA (Šaubine Grac, Austrija)
12. Četvrtak 20.30	ŠVABICA
14. Subota 20.30	IZDAJA
15. Nedelja 20.30	DRAMA O MIRJANI I OVIMA OKO NJE
17. Utorak 20.30	HISTERIJA
18. Sreda 20.30	SHOPPING & FUCKING
20. Petak 20.30	ZLOČIN I KAZNA
21. Subota 20.30	IZDAJA
22. Nedelja 20.30	ZAPISI IZ PODZEMLJA

Studio JDP

8. Nedelja 20.30	HINKEMAN: ŠTA MORA NEKA BUDE (koprodukcija JDP i FDU)
9. Ponedeljak 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)
10. Utorak 20.30	MARKS U SOHOU (nezavisna produkcija)

Gostovanja

13. Petak	UNOSNO MESTO Dani satire Fadila Hadžića, Zagreb, Hrvatska

* predstava je titlovana na engleski jezik / English subtitles

Vaš lični blagajnik 069 26 44 447

DOSTAVLJAMO VAM ULAZNICE NA ŽELJENU ADRESU!

Preuzmite aplikaciju za android platformu

Preuzmite aplikaciju za Iphone platformu

Radno vreme blagajne:
ponedeljak - subota
10h - 15h i od 17h do početka predstave
nedelja od 19h do početka predstave
Tel. 011 30 61 957 / 011 26 44 447
Kralja Milana 50

UNIONBREWERIES EUROPE

Raiffeisen BANK

Porez, nafta i nuklearno oružje

Oko četiri miliona građana Škotske starijih od šesnaest godina glasaće 18. septembra na referendumu o nezavisnosti zemlje. Ukoliko većina zaokruži "da", biće to najveća promena u Velikoj Britaniji od nezavisnosti Irske 1920. godine. Međutim, malo ko očekuje takav ishod

Kampanja pristalica nezavisnosti Škotske i pristalica Unije se zahuktava. Rasprava u javnosti, koja je nakon raspisivanja referenduma počela "mekim" govorima premijera Velike Britanije Dejvida Kamerona o emocionalnim i patriotskim razlozima za zajednicu, nastavila se žustrim diskusijama o ekonomskim i političkim aspektima eventualnog razlaza. Usijanju debate doprinosi i sve veći broj javnih ličnosti koje podržavaju jednu ili drugu opciju – nakon što je Dejvid Bouvi poručio Škotima "da ostanu", edinburška grupa poznatih umetnika koji podržavaju nezavisnost je svakim danom sve veća. "Romantičnija" britanska štampa odluku Škota o raspisivanju referenduma pod naslovom *David Bouwie vs. Braveheart* dovodi u vezu sa 700. godišnjicom škotske pobede nad Englezima u bitci kod Benokberna 1314. godine, ekranizovanoj u filmu Mela Gibsona *Hrabro srce*.

Škotski "Sandej herald" su prve novine koje su iznele svoj stav o odgovoru na referendumsko pitanje "Da li Škotska treba da bude nezavisna zemlja?". Naslovna strana osvanula je sa velikim *Yes*.

BUDUĆNOST ŠKOTSKE

Plan o nezavisnosti škotskog premijera Aleksa Salmonda, predstavljen u novembru prošle godine u Glazgovu u Beloj knjizi nazvanoj "Budućnost Škotske", jasno je definisao pravce u kojima bi nezavisna Škotska krenula. Po planu Salmondove Škotske nacionalne partije, novonastala Škotska bi zadržala britansku krunu, britansku funtu i 90 procenata prihoda od nafte i gasa u Severnom moru. Velika Britanija bi morala da izmesti Trident nuklearne projektile iz Škotske, dok bi Škotska nakon sticanja nezavisnosti pristupila i NATO-u i Evropskoj uniji.

Prema trenutnim nadležnostima škotska vlada i parlament kontrolišu škotsko zdravstvo, obrazovanje, pravosuđe, transport i pitanja životne sredine. Od mnogobrojnih nadležnosti nad Škotskom centralizovanih u Londonu, pokret za nezavisnost veliki akcenat stavlja na poreski sektor – samo deo poreza sakupljenog u Škotskoj u njoj i ostaje. Škotska industrija nafte i gasa takođe je pod kontrolom Londona.

Međutim, zvanični stav Londona i pokreta "Bolji zajedno", koji okuplja torijvce, laburiste i liberal-demokrate na jednom mestu, jeste da se do takve budućnosti Škotske, predstavljene u Beloj knjizi, ne može doći. Pokret protiv nezavisnosti Škotskoj nudi veću nezavisnost ukoliko ostane u Uniji (maksimalnu fiskalnu nezavisnost) i ne vidi način da odgovori na zahteve iz Bele knjige koje bi postavila škotska vlast nakon eventualno uspešnog referendum. Britanski ministar finansija Džordž Ozborn jasno je, još u februaru, odbacio mogućnost da Škotska zadrži britansku funtu.

Prema Edinburgškom sporazumu, kojim je omogućeno raspisivanje škotskog referendum, Škotska bi nezavisnost nakon pozitivnog ishoda referenduma mogla da proglasi tek posle pregovora sa Londonom. To bi uključivalo niz komplikovanih i kontroverznih pitanja, od organizacije vlasti, imigracije, do pitanja mesta Škotske u Evropskoj uniji i Šengenskom prostoru.

PLAN B

Decenijama unazad istraživanja javnog mnjenja pokazuju da se broj pristalica nezavisne Škotske kreće oko jedne trećine biračkog tela. Prema pojedinim istraživanjima javnog mnjenja pokret za nezavisnost okupljen oko premijera i vođe škotskih nacionalista Aleksa Salmonda lagano je dobio na snazi, što su britanski mediji propratili sa dozom panike. Međutim, prema istraživanjima

Put škotskog pokreta nezavisnosti

Pokret za nezavisnost Škotske danas čine Škotska nacionalna partija, Škotska zelena partija i Škotska socijalistička partija.

Prvi i bezuspešni pokušaji osnivanja škotskog parlamenta i vlade datiraju iz 1913. i 1979. godine.

Tek referendumom 1997. godine, koji raspisuje laburistička vlada Velike Britanije sa premijerom Tonijem Blerom na čelu, izglasava se devolucija određenih nadležnosti iz Londona u Edinburg. Posle skoro 300 godina od ujedinjenja nezavisni škotski parlament i vlada formirani su 1999. godine.

Škotska nacionalna partija dobija prve izbore 2007. godine i formira manjinsku vladu. Četiri godine kasnije, 2011, pod vođstvom Aleksa Salmonda, osvajaju većinu u škotskom parlamentu Holirudu, iako je sistem glasanja bio izabran tako da onemogući jednoj partiji da obezbedi apsolutnu većinu. Većinska pobeda Škotske nacionalne partije demantovala je tvrdnje britanskih političara da će devolucija "zauvek zaustaviti snove o nezavisnosti".

Godinu dana kasnije, u oktobru 2012. godine, Aleks Salmond i Dejvid Kameron potpisali su Edinburgški dogovor kojim se Škotskoj daje ovlašćenje da održi referendum o nezavisnosti.

DRUGAČIJI POGLED NA BUDUĆNOST: Dejvid Kameron i Aleks Salmond
Foto: Fonet/AP

javnog mnjenja drugih kompanija, kampanja "Bolji zajedno" na čelu sa laburistom Alisterom Darlingom, koja okuplja tri najjače britanske partije i zalaže se za ostanak Škotske u Velikoj Britaniji, nema razloga za paniku. U istraživanju objavljenom na britanskom nacionalnom *Kanalu 4*, 58 odsto birača izjasnilo se protiv nezavisnosti, dok je 42 procenta za nezavisnu Škotsku.

Britanki mediji počeli su da spekulišu o mogućim pravcima u kojima bi pregovori mogli da krenu u slučaju da Škotska izglasa nezavisnost. Prema pisanju britanskog lista "Gardijan", neimenovani izvor blizak ministru Ozbornu rekao je da mogućnost dogovora o zajedničkoj valuti ipak postoji, jer "Velika Britanija želi da sačuva nuklearno oružje u Škotskoj, a škotska vlada želi da sačuva funtu. Možete pretpostaviti kuda to vodi". U isto vreme, britanska štampa razmatra opcije uvođenja nove škotske valute predložene škotskom parlamentu – od uvođenja škotske funte, preko imenovanja nove valute "merk", po novčiću kovanom u Škotskoj u XVI veku, sve do imenovanja nove valute po kovanici "jednorog" (*unicorn*), korišćene u XV veku.

Nakon govora koji je premijer Škotske Aleks Salmond održao na Evropskom koledžu u belgijskom Brižu, jasno istakavši stav da će nezavisna Škotska krenuti putem Evropske unije, debata o škotskoj nezavisnosti se fokusirala na eventualno pristupanje novonastale Škotske EU. Dok je Salmond u Belgiji insistirao na posvećenosti Škotske vrednostima Evropske unije i želji za priključenjem nakon sticanja nezavisnosti, britanski ministar inostranih poslova Vilijam Hejg poručio je Salmondu da građanima Škotske izloži "plan B", jer pristupanje nezavisne Škotske Evropskoj uniji ne bi išlo ni glatko, ni brzo.

Deo plana nezavisne Škotke o pristupanju EU kritikovao je i predsednik Evropske komisije Žoze Manuel Barozo ocenivši da bi to bilo "ekstremno teško, ako ne i nemoguće", i ukazao na to da bi pristanak o priključenju novonastala Škotska morala da dobije od svih članica, aludirajući na slučaj Španije koja nije priznala Kosovo.

JEDNAČINA SA VIŠE NEPOZNATIH

Salmond je Hejgu odgovorio da je politika britanske vlade licemerna. Po Salmondu, veća pretnja po EU od škotskog referenduma je evroskeptizam Kameronovih konzervativaca koji su obećali referendum o izlasku Velike Britanije iz Evropske unije, ukoliko ostanu na vlasti. Aleks Salmond i Dejvid Kameron slažu se u jednom – škotski referendum je "šansa koja se pruža jednom u životu". Dok je za Salmonda to prilika za ostvarenja njegovih političkih ciljeva, za Kamerona je šansa da pitanje škotske nezavisnosti odloži za svog mandata "makar za jednu generaciju".

Međutim, debata o aspektima škotskog referendum se, kako se komentariše u britanskoj štampi, može smatrati uvertirom za debatu koja će se voditi kada i ako na dnevni red dođe referendum o izlasku Velike Britanije iz Evropske unije 2017. godine. Politički komentator londonskog "Dnevnog telegrafa" Benedikt Brogan upozorava Kamerona da bi trebalo da dobro odmeri svaku reč koju koristi u kampanji za spas Unije, jer će se slične koristiti i 2017. kada na red dođe referendum o ostanku Britanije u EU. Zvaničan stav Vestminstera je da premijer Dejvid Kameron može računati na podnošenje ostavke ukoliko dođe do odvajanja Škotske.

U jednačinu debate o škotskom referendumu uplela se i kampanja za izbore za Evropski parlament, koji su održani između 22. i 25. maja. Tako je Salmond otpočinjući tu kampanju intervjuom u britanskom časopisu "GQ", u kome je nazvao Putinov patriotizam "potpuno razumnim" i navodno podržao politiku Vladimira Putina prema Krimu, izazvao burne negativne reakcije. Portparol Škotske nacionalne partije je to kasnije demantovao, rekavši da je intervju rađen "pre aneksije Krima".

Britanska štampa ocenila je da se stav Sjedinjenih Američkih Država o škotskoj nezavisnosti čeka kao poslednje "borbeno polje". SAD pitanje škotskog referenduma tretiraju kao unutrašnje pitanje Velike Britanije. Međutim, i Salmond i Alister Darling su u posetama SAD poslali poruku Vašingtonu da očekuju bilo kakav "mig".

Kako se broj dana preostalih do referenduma smanjuje, britanski poslovni krugovi sve glasnije iznose stavove u vezi sa referendumom. Najveće britanske banke Barklis i Lojds u referendumu vide "potencijalni rizik", dok je odbor Konfederacije britanske industrije izrazio zabrinutost zbog negativnog efekta koji bi potencijalna odluka o nezavisnosti Škotske imala na finansijski sektor i energetiku.¶

PETRA ŽIVIĆ

Prvi svetski rat u stripu

RAT U KAIŠEVI

Prvi svetski rat u stripu predstavlja jedan poseban tematski volumen u istoriji "devete umetnosti", kako kod nas tako i u svetu. Evo pregleda dela i umetnika koji su se temom Velikog rata bavili u prethodnih sto godina

Strip, kao verbo-vizuelni način umetničkog izražavanja, na koji se najčešće referiše kao na devetu umetnost, javlja se u skoro svim periodima ljudske istorije. Kao "protostripovi" smatraju se dela od stripovanih sekvenci u pećinskoj umetnosti, preko Trajanovog stuba, pa do takozvane Tapiserije iz Bajea. Ipak je strip, u današnjem smislu reči, nastao krajem XIX veka. Prvim modernim stripovima smatraju *Žuti dečak* (*Yellow Kid*) Ričarda Autkalta, objavljivan u "New York Worldu" Džozefa Pulicera, od 1895. godine, kao i *Bil i Bul* (*Katzenjammer Kids*) Rudolfa Dirksa, koji je počeo da izlazi dve godine kasnije u "New York Journalu" Vilijema Randolfa Hersta.

Početkom XX veka strip je stekao veliku popularnost u Americi i Evropi, a onda je izbio Prvi svetski rat. Veliki rat je svoj odraz u mediju stripa dobio još za vreme njegovog trajanja, i to uglavnom na svim zaraćenim stranama. Svrha ovih stripova je bila zabava, ali i propaganda.

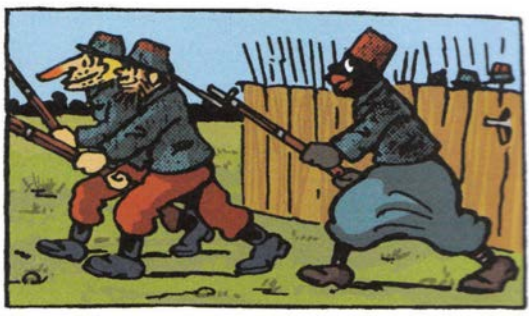
PROKLETI RAT: Stranica iz stripa Žaka Tardija

ZAPADNI FRONT

Ako je Amerika zaslužna za postojanje prvog "pravog" stripa, *Žutog dečaka*, Francuska je zaslužna za nastanak stripa sa prvim ženskim protagonistom, čuvenog serijala *Bécassine* (*Šljuka*). Prvi put objavljen 2. februara 1905. godine u magazinu "Le Semaine de Suzette", *Bécassine* vrlo brzo postiže nacionalnu popularnost. Strip predstavlja Annaïck Labornez, bretonsku domaćicu sa nadimkom Bécassine. Ta reč označava pticu šljuku, a ujedno u žargonu predstavlja i naziv za "ludu". Glavna junakinja je tipična provincijalka, sa stereotipnim predstavama o Bretancima, kako su ih u to vreme videli Parižani. Stil je veseo, šaljiv, i motivacioni, a tekst se nalazi ispod slika, a ne u filakterama (oblačićima), što je bilo uobičajeno za evropski strip tog vremena. *Bécassine* je izlazio i u toku Prvog svetskog rata, 1916, 1917. i 1918. godine, i u tim ratnim godinama ga je većinom crtao Fransoa Zier (Francois Zier). Ratne priče obuhvataju naslove: *Bécassine pendant la guerre*, *Bécassine chez les Allies* i *Bécassine mobilisee*.

Tri godine nakon pojave *Bécassine*, strip *Les Pieds Nickelés* Luja Fortona (Louis Forton) u časopisu "L'Épatant" postaje jedan od najpopularnijih,

MA

... sortie impressionnante dans le but de prendre livraison des E
qui se rendaient. Cette vigoureuse et martiale sortie confirma les
des soudards casqués en ce qui concernait l'importance de la gar
Désarmés et à une allure rien moins que triomphale, les invincible
dats du Kaiser se laissèrent...

FRANCUSKI STRIP JUNACI U RATU: *Les Pieds Nickelés* i *Bécassine chez les Allies*

najdugovečnijih i najčitanijih serijala na tlu Francuske. Ovaj komičan, vedar i inovativan strip je preteča američkog serijala *The Three Stooges* (*Tri spadala*), u kome se radnja vrti oko tri lenjivca i prevaranta, Krokinjola (Croquignol), Filokara (Filochard) i Ribuldinga (Ribouldingue), svojevrsna prva tri antijunaka u istoriji stripa. Sam naziv stripa, "niklovana stopala", predstavlja u slengu nekoga čija su stopala suviše vredna da bi se trošila, odnosno tri aktera ovog serijala sebe smatraju suviše vrednima za rad. Od 1914. do 1918, s obzirom na to da je ovaj strip objavljivan i tokom ratnih godina, doživljaji ova tri antijunaka su bili u službi pokazivanja francuske dovitljivosti i ismevanja neprijatelja. Oni deluju tokom rata iza neprijateljskih linija, ismevaju i nadmudruju Nemce, njihov jezik je pun žargona, prostakluka i jezika ulice, a sve u svrhu podizanja morala čitalaca i ratne propagande.

Radovi Holanđanina Luisa Remekersa (Louis Raemaekers), iako ne stripovi, već ilustracije – imali su izrazito antigermanski stav, koje zbog koga je autor čak morao da beži u Britaniju tokom rata – jedan su od primera kako se jak propagandni uticaj može oslikati u štampanom mediju. U to vreme je neutralna Holandija bila pod pritiskom Nemačke, koja je ponudila 12.000 gulda za glavu Remekersa, te je njegov rad ozbiljno narušio i specifičan položaj ove države u sukobu velikih sila.

Istovremeno, među nemačkim vojnicima su kružile brojne ilustracije i kratki stripovi, prava rovovska izdanja časopisa, neretko rađeni priručnim sredstvima. Ilustratori poput Karla Arnolda oslikavali su ilustracije različitog sadržaja, često i antiratnog, a posebno se ističu izdanja poput "Die Sappe" i "Kriegsflugblätter, Beiblatt zur Kriegszeitung Liller".

AMERIKA I ENGLESKA

I američki i britanski strip beležio je događaje Velikog rata u vreme njegovog odvijanja.

Na britanskoj strani je najznačajniji svakako strip *Old Bill* Brusa Bernsfadera (Bruce Bairnsfather) iz *The Bystander's Fragments from France*. Autor je 1914. stupio u Royal Warwickshire Regiment, gde je služio kao mitraljezac u Francuskoj do 1915, kada ga je udar granate i oštećenje sluha tokom druge bitke kod Iprea

BRITANSKI JUNAK: Kadar iz stripa *Stari Bil*

poslao u bolnicu, a potom je dobio i premeštaj u štab 34. divizije kod Salizburija. Potom je Bernsfader razvio humorističku seriju stripova i ilustracija pod nazivom *Stari Bil* (*Old Bill*) za magazin "*Bystander*". Serijal prikazuje Bila, vojnika sa karakterističnim brkovima kao kod morža i specifičnom potkapom u različitim satiričnim situacijama rovovskog rata. Zbog uspeha ovog stripa Bernsfader je unapređen i premešten u britanski generalštab, gde je crtao slične crteže i stripove za saveznike.

Američki strip koji je izlazio od 1907. godine, kao i tokom rata, *Mutt and Jeff* Bada Fišera (Budd Fisher), prikazivao je svoje aktere u komičnom maniru, i bavio se motivima kockanja, alkohola... Po izbijanju rata Fišer je hteo da se prijavi kao dobrovoljac, ali nije mu dozvoljeno i da se bavi stripom i da ratuje, tako da se prijavio u Britaniji i čak bio postavljen za oficira. Tako je bio u mogućnosti da svoje likove smešta u konkretne situacije i sa velikim uspehom je stvarao i tokom rata.

Brojni učesnici rata beležili su svoja iskustva ilustracijama i karikaturama, koje su neretko rađene priručnim sredstvima, improvizovanim četkicama i jodom uzetim od bolničara. Velika većina ovakvih "rovovskih" crteža leži pohranjena u depoima muzeja i nikada nije publikovana. Upravo tim fondom The Cartoon Museum iz Londona će tokom 2014. godine, za stogodišnjicu izbijanja Prvog svetskog rata, organizovati postavku posvećenu ilustratorima iz rovova, poput *Happy days, A Humorous Narrative in Drawings of the Progress of American Arms 1917–1919* Albana Batlera (Alban Butler), knjige sa šaljivim ilustracijama iz vojničkog života u Prvom svetskom ratu.

NAKON DRUGOG RATA

Nakon 1945. godine, evropski strip doživljava veliki procvat. Ali, kada je reč o ratnoj tematici, Prvi svetski rat je daleko manje zastupljen u odnosu na ovaj potonji, što je i razumljivo ako se imaju u vidu brojne žrtve i sveže rane koje su tražile zadovoljenje i kroz ovu vrstu umetnosti.

Ipak, ovaj period nam donosi izvestan broj dela koja sa pravom možemo smatrati graničnikom u prikazima Velikog rata u stripu, i dovode do razvoja stripa kao dokumenta sa istorijskom težinom. Većina umetnika koji su se bavili tom tematikom koriste Prvi svetski rat kao pozornicu za odvijanje svojih priča, te ga predstavljaju kao jednu egzotičnu usputnu stanicu za svoje likove. Sa druge strane, ne može se poreći da određen »

broj umetnika, posebno u skorije vreme, stvara dela izuzetne snage kojima je cilj da prikažu upravo događaje Velikog rata, odnosno njegove užase, iz različitih uglova.

KORTOVE AVANTURE

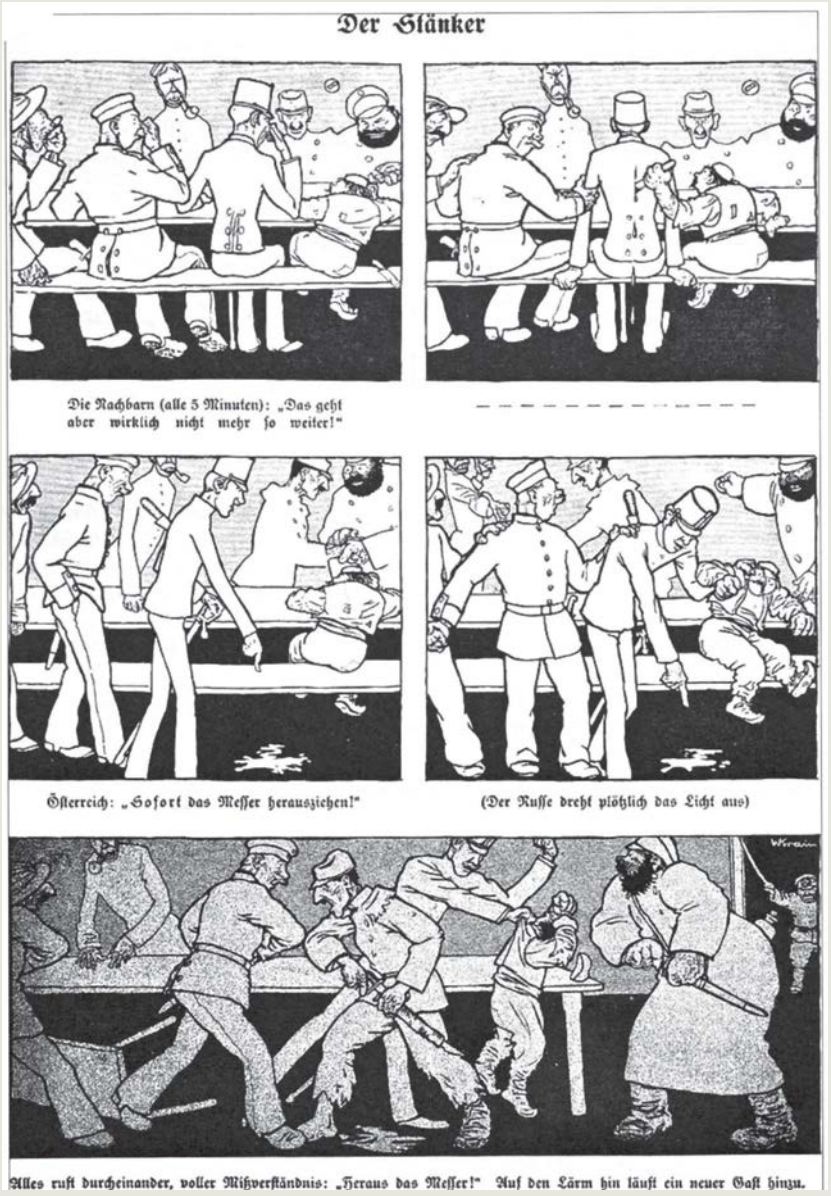
Među najvećim strip autorima druge polovine XX veka, Italijan Hugo Prat (Hugo Pratt), skoro sve dogodovštine svog najvažnijeg i najpoznatijeg junaka smestio je upravo u ratne godine, od 1914. do 1918, a potom je i nastavio da opisuje događaja koje slede u ovom istorijskom periodu. Reč je, naravno, o čuvenom serijalu *Korto Malteze* (*Corto Maltese*). Prat je od 1966. godine, pa sve do 1988, neumorno radio na ovom strip junaku, koji danas predstavlja svojevrstan kult među čitaocima.

Prvi album sa Kortom, pod nazivom *Balada o slanom moru*, Prat smešta u Polineziju u sam osvit izbijanja Prvog svetskog rata, a i pored pojave nemačkih sabotera, japanskih krstarica i engleskih vojnika, čitalac je konstantno uvučen u pomalo bajkovitu i sanjalačku sredinu Tihog okeana. U takvoj atmosferi sledimo Korta kroz ostale pustolovine i u narednim albumima, koji po nekom nepisanom pravilu bacaju junaka širom planete. Album *Kelti* konačno dovodi Korta Maltezea u zaraćenu Evropu. Četiri priče u ovom albumu prikazuju Kortova putovanja zaraćenim kontinentom, Engleskom i Francuskom, tokom 1917. i 1918. godine. Prva za temu ima Irsku, Šinfena i izdaje u njihovim redovima. Druga je alegorijska priča u kojoj je rat predstavljen kao viši sukob keltskih i nadirućih nordijskih bogova. Treća priča se odigrava na samom frontu u Francuskoj, na samoj obali Some, i jedina nema za temu izdaju u ovom albumu. Crveni baron, nadmeni i aristokratski stav Nemaca, nasuprot Engleza i Australijanaca u blatu koji se opijaju su prizori koje viđamo, a taj nedostižni nemački pilot, koji je vremenom ušao u legendu, biva ubijen jednim metkom pijanog vojnika, što je, kao i mnogo toga u Pratovim stripovima, svojevrsna simbolika. Kao poslednji nagoveštaj u ovoj priči, na kraju mladi Herman Gering nadleće bojište, simbolišući nadvijanje novih ratnih senki koje će doći nekoliko decenija kasnije.

U poslednjoj priči Prat postavlja rat kao burleskno pozorište senki gde se opet prepliću motivi izdaje i keltskih mitova što on za njega i jeste tokom cele knjige.

PETRA I ADRIJEN

Pomalo sličnu atmosferu u stripu, kako stilski tako i vremenski, donosi nam drugi italijanski autor Atilio Mikeluci (Attilio Micheluzzi) u svom delu *Petra chèrie* (objavljen u Hrvatskoj, "Fibra", 2012). Strip je na preko 300 strana u integralnom izdanju, koji je od 70-tih crtao Mikeluci, i čija glavna junakinja francusko-poljskog porekla Petra de Karlowitz putuje širom zaraćenog Starog sveta tokom Prvog svetskog rata. U stripu se prepliću pustolovina i istorija, i pojavljuju se sporedni likovi

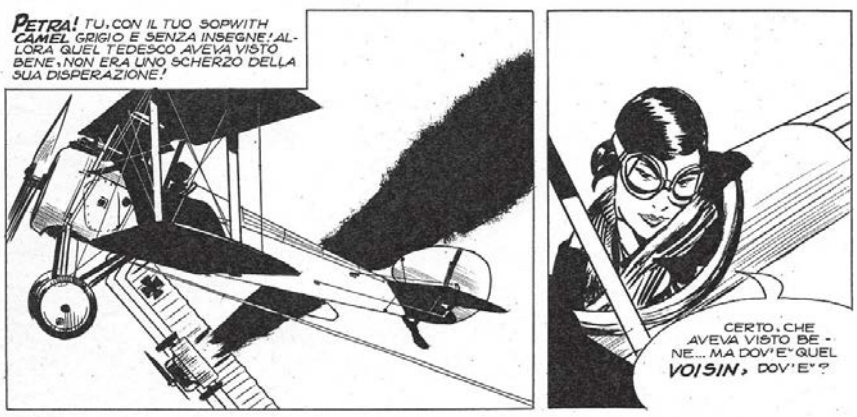
Nemački strip

U stripu *Der Stänker* ("Smrdljivac) objavljenom u berlinskom "Kladderadatschu" 9. avgusta 1914. godine Evropa je krčma u kojoj za istim stolom sede predstavnici vodećih sila, svi u uniformama, sem malog Balkanca (Srbina), u pocepanoj i prljavoj nošnji. Njegovi najbliži susedi (Italijan, Nemac i Austrijanac) drže se za noseve i protestuju svakih pet minuta: "Dalje ovako zaista ne ide!". Uvređen, Srbin poteže iz potaje nož i zabija ga u leđa Austrijancu, koji mu na drugoj slici naređuje: "Odmah da si izvukao nož". U drugom planu na istoj slici, Rus i Francuz čestitaju jedan drugom, zadovoljni postupkom svog štićenika. Na sledećoj slici Austrijanac vuče krivca za uvo i pokazuje mu krv (dokaz zločina) na podu, dok Rus gasi svetlo u kafani. U mraku svi potežu sablje, jer je došlo do "zabune" zbog ponovljenog Austrijančevog uzvika upućenog Srbinu: "Vadi nož!"

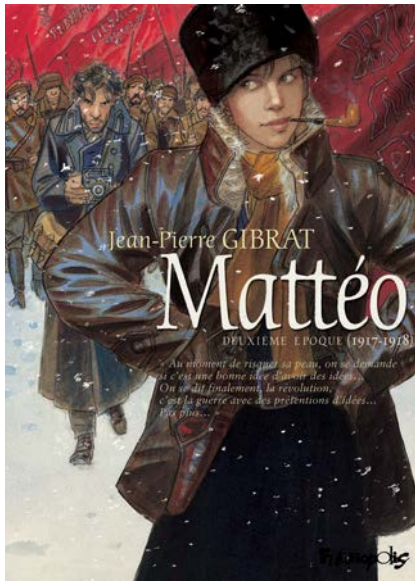
MILAN RISTOVIĆ, *CRNI PETAR I BALKANSKI RAZBOJNICI* (ČIGOJA, 2011)

SMRT CRVENOG BARONA: ***Kelti*** **Huga Prata**

LJUBAV, ŠPIJUNAŽA, TRAGEDIJA: ***Petra*** **Atilija Mikelucija**

NA POZORNICI VELIKOG RATA: ***Mateo*** **i** ***Lilit***

poput Lorensa od Arabije i Manfreda fon Rihthofena. U priči srećemo ljubav, špijunažu, rat i ljudske tragedije.

Žan Van Ham (Jean Van Hamme) i Frans Vale (Francais Valles) autori su serijala *Maitres d'orge* (*Gospodari ječma*, objavljen u Hrvatskoj, "Fibra", 2012), čiji treći album *Adrien, 1917.* (objavljen 1994. godine) donosi priču smeštenu u Prvi svetski rat. U osam albuma, ova dva autora pripovedaju priču o belgijskoj porodici koja se bavi proizvodnjom piva od sredine XIX veka pa do kraja XX veka. Pomenuti album prikazuje poslednju godinu Velikog rata iz dve vizure. Sa jedne strane imamo život ove porodice i drugih žitelja tokom nemačke okupacije Belgije, pripreme za pobunu, borbu za opstanak pivare i snalaženje u uslovima racionalne potrošnje ječma i konfiskacije bakra, kao i predrasude Belgijanaca prema Nemcima, a posebno Margrit Stinfort (Margrit Steenfort), junakinje koja čini sve da održi svoju porodicu. Sa druge strane je njen sin, Adrijen Stinforta (Adrien Steenfort), vojnik na frontu, i njegov put od pacifiste do vojnika sa željom da ubije još Nemaca pre kraja rata. Prikazi Nemaca u stripu više odgovaraju stereotipnim prikazima nacista iz Drugog svetskog rata.

MATEO

Još jedan strip koji se odvija na pozornici Velikog rata je rad francuskog strip umetnika Žan-Pjera Žibrea (Jean-Pierre Gibrat). Reč je o dvodelnom stripu *Mateo* (*Matteo*, objavljen u Hrvatskoj, "Fibra", 2012), objavljenom 2008. i 2010. godine. U ovom ostvarenju pratimo Matea, španskog migranta koji živi na jugu Francuske i ne deli oduševljenje svoje okoline pri izbijanju rata. Međutim, Mateo se i pored svojih pacifističkih stavova pridružuje regrutima, na razočaranje majke, a zbog ljubavi prema devojci koja otvoreno pokazuje da ne može voleti nekoga ko se ne bori za svoju zemlju. Kraj prvog dela, nakon vidnog razočaranja junaka u rat, okolinu, politiku, odvodi Matea u nevoljno dezertiranje, nakon čega se drugi deo priče odvija na prostoru Rusije tokom revolucije.

BONELIJEVI STRIPOVI

Italijanski strip je poznat po daleko većoj masovnosti kiosk izdanja, i u poslednje vreme se poistovećuje sa izdanjima kuće Sergio Bonelli Editore. Time se zapostavljaju manje izdavačke kuće, ali činjenica je da ovaj izdavački magnat u Italiji postavlja izvesne standarde.

I ova škola stripa nam donosi par zanimljivih primera sa tematikom Velikog rata, uz primedbu da je i ovde Drugi svetski rat daleko zastupljeniji. Prvi od njih je svakako ostvarenje Antonija Sere (Antonio Serra), serijal u 12 nastavaka pod imenom *Grejstorm* (*Greystorm*, u Srbiji tokom 2012. i 2013. izašlo deset epizoda u izdavačkoj kući Phoenix Press iz Beograda). Događaji iz Prvog svetskog rata su propratni i površni u ovom serijalu koji spaja u sebi klasični *steampunk*, avanturu i fantastiku. »

Međutim, i ti retki prikazi rata, opisani u epizodama osam (*Ai confine della Terra – Granice zemlje)* i devet (*Padrone del Mondo – Gospodar sveta*), dosta su autentični i verno prikazani. Crtači ovih epizoda su Alesandro Binjamini (Alessandro Bignamini) i Đanmauro Kozi (Gianmauro Cossi) koji su odradili odličan posao dočaravajući ovu epohu.

Drugo zanimljivo viđenje Velikog rata nam donosi italijanski strip umetnik Luka Enoh (Luca Enoch), koji od 2008. godine, za izdavačku kuću Sergio Bonelli Editore, stvara serijal *Lilit* (*Lilith*; seriju u Srbiji objavljuje izdavačka kuća Darkwood). Još

REMEK-DELO RATNOG STRIPA: *Prokleti rat!* Žaka Tardija

jedan od kratkih Bonelli serijala, sa planiranih 18 svezaka, prati devojku iz budućnosti Liku, odnosno Lilit, koja se kreće kroz istoriju u svojoj misiji da spasi ljudsku rasu. U trećoj epizodi serijala, pod nazivom *Kameni front* (*Il fronte di pietra*), imamo priliku da junakinju vidimo na pozornici Velikog rata, koji nam ovaj put donosi pogled iz ugla italijanskih vojnika.

PETRUS

Jedno od najnovijih evropskih ostvarenja u devetoj umetnosti sa temom Velikog rata je delo belgijskog umetnika Ivana Petrusa pod nazivom *The Nieuport Gathering* (francuski *Les Retrouvailles de Nieuport*), u izdanju Lanoo publishers iz 2012. godine. Autor ovom prilikom predstavlja grafičku novelu o tri vojnika, Belgijancu, Francuzu i Englezu, koji se susreću 1.11.1914. godine na bojištu nakon odbijanja nemačkog napada na Izerskom frontu, u Nuportu u Belgiji. Nakon što provedu dan zajedno, dogovaraju se da se susretnu nakon deset godina, ukoliko prežive rat. Priča je izuzetno potresna i teška, a dostupna je na engleskom, francuskom i holandskom.

TARDI

Evropski strip sa tematikom rata je krunisan ostvarenjima jednog od najvećih modernih francuskih strip umetnika, Žakom Tardijem (Jacques Tardi). Tardi je svestran umetnik u svetu frankofonog stripa, i često pokriva najrazličitije teme, a crtački stil mu se često poredi sa onim Žorža Remija, poznatijeg kao Erže (Georges Remi – Hergé), tvorca *Tintina*. Ipak, oblast po kojoj je Tardi najpoznatiji, i u kojoj je ostvario najveća priznanja je upravo strip sa tematikom Prvog svetskog rata. Njegov neumorni rad na ovoj epohi obuhvata dela kao što su *Adieu Brindavoine* i *Le trou d'obus*, dok je najčuvenije delo svakako *Bio je to rat u rovovima* (*C'était la guerre des tranchées*) objavljeno 1993. godine od strane kuće Casterman u Francuskoj (beogradska izdavačka kuća Phoenix Press je 2013. godine ovaj strip objavila u tvrdokoričenom albumu sa propratnim tekstovima). Ovaj strip donosi 128 strana neprekidnih fragmenata rovovskog rata, koji se u najmanju ruku mogu opisati kao traumatični (strip je delimično zasnovan na dnevnicima umetnikovog dede, koji je bio učesnik u Prvom svetskom ratu). Brza dešavanja propraćena direktnom i katkad dvosmislenom naracijom, u kombinaciji sa Tardijevim kadrovima u kojima čitalac nije pošteđen nijednog uznemiravajućeg detalja, smeštaju publiku u iste blatnjave rovove i komade ljudskih tela zajedno sa akterima stripa. Naracija nema jednog stalnog aktera događaja, već se kroz prizore rovovskog rata čitalac smešta direktno u ulogama vojnika koji taj užas proživljavaju, i upravo je taj subjektivan osećaj događaja snaga ovog ostvarenja koje je daleko od nekakve idealizirane i romantične slike borbi na frontu. Šok koji čitalac proživljava dok čita ovaj strip se verovatno može porediti samo sa traumama raspevanih vojnika koji su prvi put došli na front i suočili se sa realnošću te 1914. godine. Posebno je od značaja što Tardi podjednako prikazuje užase sa obe zaraćene strane, te čitalac vremenom prestaje da obraća pažnju koja je uniforma u pitanju i koje je ime aktuelne žrtve u stripu. A što se tiče istorijske verodostojnosti prikaza, tu takođe Tardi odrađuje savršen posao. U svakom kadru je prisutna sveopšta autentičnost, te su odela civila, uniforme, oružja, rovovi, bodljikave ograde, pa čak zgrade, plakati, avioni, grobovi prikazani sa zapanjujućom realnošću, a opet sa izuzetnom jednostavnošću crtačkog pokreta. O trudu koji je umetnik uložio u istraživanje svedoči i deo razgovora sa prijateljem istoričarom u zahvalnici autora na početku stripa, gde se vidi na kakve je sve detalje obraćana pažnja u stvaranju prostog kadra vojnog suda na frontu.

PROKLETI RAT

Taj Tardijev prijatelj je upravo Žan Pjer Verne (Jean-Pierre Verney), čuveni istoričar, kolekcionar i jedan od najvećih autoriteta na temu Velikog rata u Francuskoj. Zajedno sa njim Tardi 2008, a potom i 2010. godine stvara jedinstveni dvodelni strip na temu Prvog svetskog rata pod nazivom *Prokleti rat! 1914–1915–1916* i *Prokleti rat! 1917–1918–1919* (*Putain de Guerre! 1914–1915–1916 (2008), Putain de Guerre! 1917–1918–1919* (*2010*)). Beogradska izdavačka kuća Darkwood 2013. godine objavljuje oba stripa u integralnom izdanju sa predgovorom pod nazivom *Odbrana otadžbine: Srbija u Prvom svetskom ratu* docenta dr Miloša Kovića sa Odeljenja za istoriju Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu na 19 strana sa brojnim ilustracijama.

Strip je rađen u stilu reminiscencije, ilustrovane hronike pisane u prošlom vremenu, bez dijaloga. U stripovnom delu albuma nema filaktera, već se tekst (naracija) smešta u pravougaona polja. Komentari glavnog aktera i viđenja događaja na prvim linijama fronta, kao i na odsustvima

Srpski i jugoslovenski strip

Kada je reč o našem stripu, nakon Prvog svetskog rata Srbija je propustila priliku da ovekoveči značajne trenutke srpske vojne istorije u stripu, kao i stradanje vojske i civila tokom ratnih godina, već se u trci da podigne strip na stabilne osnove okrenula američkom stripu, koji je između dva rata postigao kod nas izuzetnu popularnost. Većina autora tog vremena uzore za svoja dela traži upravo u američkog školi verbo-vizuelnog medija. Nikola Navojev, Đorđe Lobačev, Branko Vidić, Andrija Maurović i ostali izuzetno talentovani autori tog vremena su se oprobali u čitavom nizu stilova i žanrova, od avanture do naučne fantastike, ali, nažalost, nijedan od njih se nije oprobao u ratnoj tematici, a rane su još bile sveže.

Tako je Sergej Solovjev svoj profesionalni rad kao strip autor otpočeo 1937. godine objavljujući strip *Legija prokletih* u 99. broju "Mike Miša". *Legija* je strip ratne tematike kojom se Solovjev predstavio kao ozbiljan crtač sa uzorom u radovima Aleksa Rejmonda, i sa izrazito živim i dinamičnim kadrovima Velikog rata. Solovjev nam ipak ne donosi priču u vezi sa sudbinom Srbije u ratu, već prikazuje zapadne sile u sukobu. Ivan Šenšin je u časopisu "Mikijevo carstvo" iz 1940. u tri nastavka (55 tabli) ovekovečio roman Jaroslava Hašeka *Hrabri vojnik Švejk*, u kome svojom kombinacijom realističnog i grotesknog stila autentično oslikao duh tog dela. Iste godine, u ediciji "Mika Miš", Đuka Janković objavljuje strip zabavnog i šaljivog karaktera *Maksim*, o dogodovštinama simpatičnog šeprtlje. Druga epizoda ovog četvorodelnog serijala nosi naziv *Maksim na Zapadnom frontu*, i donosi dogodovštine ovog antijunaka tokom Velikog rata, ali opet ne na prostoru Srbije.

Tek je 1963. godine u ediciji "Nikad robom", u izdanju "Dečjih novina" iz Gornjeg Milanovca, pored mnoštva stripova na temu Drugog svetskog rata, pobuna, hajduka i ustanaka, na pozornicu stupio i strip sa tematikom Velikog rata. Reč je o četvorodelnoj priči *Neustrašivi*, sa scenarijem Marija Nicića i Dobrice Erića, i crtežom Radivoja Bogićevića u prve tri epizode i Branislava Jovanovića Brane u četvrtoj epizodi. Svaku epizodu je činilo 30 tabli, odnosno ceo serijal je sačinjen od 120 tabli. Radnja se odigrava na pozornici Mačve i Podrinja tokom Cerske bitke u avgustu 1914. godine, i pripoveda priču o prijateljstvu tri srpska vojnika i njihovim suočavanjem sa napadom Austro-Ugarske na Srbiju.

CERSKA BITKA: *Neustrašivi* Brane Jovanovića

Sledeći rad domaćeg autora koji ima za temu nešto blisko Velikom ratu je kratki strip od devet tabli koji je nacrtao Dragan Bosnić 1986. godine. Ovo je adaptacija pripovetke Maksima Gorkog pod nazivom *Straža*, i odigrava se tokom zimske noći 1916. godine, u osvit revolucije. Strip prikazuje ruske vojnike u hladnoj noći koji pričaju, gde Bosnić svojim crtežom maestralno nadograđuje groteskost situacije, a objavljen je u francuskom časopisu "Profile" 1991. godine.

Ovih nekoliko dela sa temom Velikog rata, ili donekle njoj blisko, nažalost su sve što jugoslovenska i srpska produkcija ima značajnije da ponudi.

N. DRAGOMIROVIĆ

(Skraćena verzija teksta koji će se pojaviti u publikaciji o Prvom svetskom ratu Instituta za savremenu istoriju)

i tokom marševa i putovanja, cinični su i sve puniji gorčine kako radnja odmiče. Crtež je jasan, pun užasavajućih detalja, šokantan. Detalji vezani za istorijsku tačnost scenografije su odrađeni do savršenstva, što je razumljivo imajući u vidu profesiju koautora. Primetno je da je svaka uniforma, rov, prikaz fronta, deo ratne inženjerije i tehnike detaljno proučen i namenski smešten u kontekst, i istorijska vrednost i autentičnost ovog dela su nedvosmislene. Glavni pripovedač, narator, neimenovani francuski vojnik čiji put pratimo od prvih dana rata, pa do poslednjih kadrova u Berlinu 1919. godine, raspliće svoju priču kojoj su Tardijevi crteži pratnja i ilustracija, a ujedno se vidi njegov razvoj od mladića bez ratnog iskustva, pa do ogorčene preživele žrtve rata koja bez jedne ruke pije obećano piće i na licu oslikava svu gorčinu zbog žrtava i razaranja u ime politike.

Žak Tardi je u januaru 2013. predložen za viteza francuske Legije časti, što je odbio jer "želi da ostane slobodan čovek i ne želi da robuje ijednom sistemu".

NA ENGLESKOM

Nakon Drugog svetskog rata, 1965. godine Džo Kjubert (Joe Kubert) kao crtač i Robert Kaniger (Robert Kanigher) kao scenarista za izdavačku kuću DC Comics stvaraju strip *Enemy Ace*, otpočet u ediciji "Our Enemy at War" broj 151. Okosnica priče je Hans fon Hamer (Hans von Hammer), nemački pilot iz Prvog svetskog rata. Predstavljen je kao častan i viteški čovek koji je ipak obuzet svojim osećajem dužnosti. Strip je slobodno baziran u osnovnim crtama na ličnosti Crvenog »

Gavrilo i Ra's al Ghul

U ediciji *Batman and Robin*, u broju 23.3 iz septembra 2013. godine, izašlom tokom takozvanog *Villains month*, pojavljuje vinjeta u kojoj se Ra's al Ghul, besmrtni Betmenov neprijatelj, prikazuje kao osoba koja je regrutovala Gavrila Principa za ubistvo nadvojvode Franca Ferdinanda. Novija američka produkcija stripa ovaj put pokazuje svoju lošu stranu jer, ako izuzmemo umetničku slobodu da se istorijske ličnosti inkorporiraju u radnju stripa, sam događaj je na pomenutoj slici datiran u 1917. godinu, što je istorijski apsurd i pokazatelj kako autori ne mare nužno i za sve detalje pri izradi stripa.

Barona, Manfreda fon Rihthofena, koji je takođe i leteo u Red Fokkeru DR1.

Najznačajniji britanski strip sa ovom tematikom je svakako *Čarlijev rat* (*Charlie's War*) po scenariju Peta Milsa (Pat Mills) i sa crtežom Džoa Kolhuna (Joe Colquhoun). Strip je izlazio u periodu od 1979. do 1985. godine, u ediciji "Battle Picture Weekly", i postigao je nezabeleženu popularnost. U januaru 1985. Mils napušta serijal zbog neusaglašenosti sa izdavačem oko budžeta, te pisanje scenarija preuzima Skot Gudal (Scott Goodall), da bi se serijal konačno ugasio zbog Kolhunovih zdravstvenih problema. Radnja stripa prati ratne doživljaje Čarlija Borna (Charley Borne), koji se dobrovoljno prijavljuje za službu u Prvom svetskom ratu sa samo 16 godina, ujedno lažući komisiju za regrutaciju da je punoletan, i koji odmah biva gurnut u Bitku na Somi 1916. godine.

Bela smrt (*White death*) Roba Morisona (Robb Morrison) i Čarlija Adlarda (Charlie Adlard) iz 2002, impresivna je britanska grafička novela smeštena u vreme Prvog svetskog rata, u poslednje mesece 1916. godine. U stripu se radnja odigrava oko italijanskog vojnika koji se vraća u svoje rodno mesto, smešteno u planinskom masivu Trentino, i koji otkriva kako je rat izmenio ovaj gradić iz njegovih sećanja. Strip je svojevrsna alegorija, pošto prikazuje kako se meštani više od vojski i oružja boje Bele smrti, razarajućih lavina prouzrokovanih topovskim paljbama. Ovime autori jasno ističu snagu prirode nad ratovima, kao i paralelu između rata i lavine, koji podjednako brišu sve pred sobom.

SAKO

I konačno, potrebno je pomenuti *The Great War* Džoa Saka (Joe Sacco). Publikacija izašla 2013. godine predstavlja panoramski crtež strip autora koji prikazuje prvi dan Bitke na Somi 1. jul 1916. godine, u neprekinutom frizu dugačkom 7,3 metra (24 stope). Džo Sako je američki autor poznat po svojim stripovima *Palestina* i *Safe area Goražde*, za koji je dobio Ajznerovu nagradu 2001. godine, i koji je svoj umetnički žar usmerio ka prikazima rata. *The Great War* donosi još jedno takvo delo, ovaj put u nesvakidašnjem formatu. Umetnik je oslikao dešavanja na ovom bojištu bez teksta, filaktera i naracije, kao i bez pojedinačnih aktera i junaka. Ceo prikaz je u panoramskom crtežu koji premošćuje prostornu i vremensku dimenziju od priprema vojske do haotičnog poprišta bitke u svim njegovim aspektima.

KORDEJ

U saradnji sa Žanom Davidom Morvanom (Jean David Morvan), i čuveni

MAJSTORSKI RAD: *Tajna povijest* Igora Kordeja i Žan-Pjera Pekaoa

hrvatski strip autor i ilustrator Igor Kordej nam donosi 2007/8. godine dvodelni strip *Le cœur des batailles* (*Srce bitaka*, Algoritam, Zagreb, 2008, 2009. godine), koji uz izraženu tematiku rata otvara i druge teme poput rasizma, homoseksualnosti, herojstva i nepravde. Kordej pritom maestralno i autentično oslikava rat, uniforme, tehniku i pejzaže, pri čemu se vidi da je tema detaljno izučena. Priča se odvija oko Blejza Boforlana (Blaise Boforlant), autora novina "Srce bitaka", koje 1940. godine pronalazi mladi Amerikanac Marvin Seklap (Marvin Seclap) na buvljoj pijaci, među kojima centralne figure čine Boforlan i Amareo Zamai, crnac sa Martinika, borac u francuskoj vojsci, u vreme kada je rasizam bio opšteprihvaćena stvar. Kordej i Morvan čitaocu kroz pripovedanje Boforlana i Marvinova zapažanja otkrivaju priču o herojstvu ovog crnog vojnika, zavisti jednih i divljenju drugih, kao i ljubavi koju prema njemu oseća stari pripovedač. Sudbina Amarea Zamaija je pritom tragičnija, jer ovaj heroj rovovskog rata o kome se pripovedaju legende od usta do usta na kraju dospeva pred streljački vod zahvaljujući upravo predrasudama koje prate tu epohu.

Skoro istovremeno sa ovim delom, Kordej donosi još jedan strip koji za pozornicu ima Prvi svetski rat. Reč je o sedmom albumu serijala *Tajna povijest* (*L'Histoire Secréte*) pod nazivom *Naša gospa od tmine* (Notre-dame des Ténebrès). Kordej ovaj put sarađuje sa scenaristom Žan-Pjerom Pekaom (Jean-Pierre Pecau) na ovom serijalu, i donosi priču o uzroku i toku Prvog svetskog rata kroz prizmu viševekovnog sukoba magičnih sila četiri maga, arhonta, koji manipulišu ljudskom istorijom. Crtež Igora Kordeja, majstora svog zanata, čini da je ovaj strip nezaobilazno štivo.

Povodom stogodišnjice početka Velikog rata

U okviru obeležavanja stogodišnjice od početka Prvog svetskog rata, Francuski institut u Srbiji i izdavačka kuća System Comics pripremaju kolektivni francusko-srpski strip album na temu života na frontu i svakodnevnog života ljudi tokom Velikog rata. Album će se sastojati od deset scenarija od po 4-6 strip tabli koje su napisane od strane pet srpskih i pet francuskih scenarista. Scenarije će ilustrovati deset srpskih crtača, među kojima Zoran Janjetov, Aleksa Gajić, Aleksandar Zograf, Darko Perović, Dragan Paunović... Pomenuti projekat dobio je finansijsku podršku od zvanične Misije za proslavu stogodišnjice Prvog svetskog rata u Francuskoj.

Pored objavljivanja strip albuma, cilj projekta je i favorizovanje susreta i razmena između strip autora Srbije i Francuske, koji će ukrstiti svoje impresije i viđenja o životu tokom tog veoma važnog razdoblja u istoriji obe zemlje.

"Vreme" od ovog broja u tri nastavaka objavljuje strip "*Allons enfants de la Patrie*" ("Hajdemo deco otadžbine", po prvom stihu Marseljeze), koji su za ovu priliku realizovali Mirjana Mišlov (tekst) i Aleksandar Zograf.

Objavljivanje albuma, koji će biti štampan u 2000 primeraka na srpskom i 500 primeraka na francuskom jeziku, predviđeno je za Sajam knjiga u Beogradu krajem oktobra 2014. godine. U istom periodu, u okviru promocije albuma, u Francuskom institutu u Srbiji biće priređena izložba strip tabli čuvenog francuskog autora Žaka Tardija (Jacques Tardi) na kojoj će premijerno biti predstavljene i originalne table iz albuma *Linije Fronta*.

Povod za objavljivanje albuma *Linije Fronta* su svakako prijateljske veze između Srbije i Francuske nastale tokom Prvog svetskog rata, kao i veoma važna saradnja između srpskih i francuskih strip autora – srpski autori koji rade za francuske izdavačke kuće se mere u desetinama.

R.V.

ESTETIKA I VERODOSTOJNOST

Tardi je svakako obavio najveći zadatak po pitanju stripovne dokumentacije Velikog rata, i u tome je imao nesebičnu pomoć stručne javnosti, ali i mnogi drugi su ostavili svoj pečat. Za veliku je pohvalu činjenica da su autori redom ulagali izuzetan trud u prikazivanju ove epohe što više autentično i realno. Dok Tardi ulaže dodatni napor da čak i varijante pojedinih uniformi smesti u odgovarajući mesec i godinu, ostali strip autori se zadovoljavaju time da tipiziraju vojnike po specifičnostima odore. Razumljivo, svaki crtač želi da čak i letimični pogled na vinjetu ili tablu čitaocu sugeriše o kom je ratu ili zaraćenoj strani reč. Tako ćemo Nemce najčešće videti sa šiljkom na šlemu, Britanci će imati široke šlemove i potkolenice umotane u zavoje, Francuzi će biti u plavom... Rovovi, bodljikave žice i pejzaž prošaran kraterima od granata, gas-maske i bacači plamena, dvokrilci na nebu (mnogo tipičniji za Prvi svetski rat od monokrilaca, te i najčešće predstavljeni), mitraljezi tipa MG 08, Mark V tenkovi, topovi na železničkim prugama ili vučeni konjima, prava industrijska epoha prošarana dimom i čelikom. Takvo viđenje rata nam nude autori stripova, i kao takvo je prilagođeno popularnoj kulturi. Vojni sudovi, desetkovanje sopstvenih vojnika, granatiranje sopstvenih položaja, mržnja prema nadređenima i nezadovoljstvo trupa su takođe česti motivi, mada se nije svaki autor usudio da se upusti u tu tematiku.

U svakom slučaju, ono što treba ceniti kod ovih stripova je što svi oni prenose još jednu poruku, jasno ispisanu između crteža, a ne u njima. Poruku o strahoti rata i vapaj da se on više ne ponovi. ¶

NIKOLA DRAGOMIROVIĆ

ALLONS ENFANTS DE LA PATRIE

ТЕКСТ: МИРЈАНА МИШЛОВ
ЦРТЕЖ: АЛЕКСАНДАР ЗОГРАФ

СЕПТЕМБАР 1923.: **ЖАН ДЕЛАРУЕ**, 24 ГОДИНА СТАР, ЈЕДАН ЈЕ ОД ПОВРАТНИКА ИЗ **ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА**, ЧИЈИ ЈЕ БИЛАНС 50 МЕСЕЦИ РАТОВАЊА, ОКО 70 МИЛИОНА МОБИЛИСАНИХ ВОЈНИКА, 20 МИЛИОНА РАЊЕНИХ И 10 МИЛИОНА ПОГИНУЛИХ. СЕЋАЊА НА ТАЈ УЖАСАН РАТ, КОЈИ СЕ ЗАВРШИО ПРЕ ПЕТ ГОДИНА, ЈОШ ПРОГОНЕ ЖАНА.

"СВЕ ЈЕ ЗАПОЧЕЛО 1914. ГОДИНЕ. ВЕСТ О МОБИЛИЗАЦИЈИ ОБЈАВЉЕНА ЈЕ ЈЕДНОГ СУНЧАНОГ ЛЕТЊЕГ ДАНА. НАРОД ЈЕ БУЧНО ИЗРАЖАВАО СВОЈ ПАТРИОТИЗАМ."

НАСТАВИЋЕ СЕ

Dr Ristić DOM ZDRAVLJA

Članica MEDIGROUP

MEDIGROUP

LABORATORIJA

- OPŠTA MEDICINA
- MEDICINA RADA
- PEDIJATRIJA
- GINEKOLOGIJA
- FIZIKALNA MEDICINA
- RADIOLOŠKA DIJAGNOSTIKA
- BIOHEMIJSKA I MIKROBIOLOŠKA LABORATORIJA
- PREVOZ SANITETOM
- INTERNA MEDICINA
- KARDIOLOGIJA
- ENDOKRINOLOGIJA
- REUMATOLOGIJA
- UROLOGIJA
- OFTALMOLOGIJA
- NEUROLOGIJA
- OPŠTA HIRURGIJA
- MEDICINA SPORTA
- GASTROENTEROLOGIJA
- STOMATOLOGIJA
- OTORINOLARINGOLOGIJA

01.-30. JUN

DOM ZDRAVLJA DR RISTIĆ NA DVE LOKACIJE

Narodnih heroja 38, Novi Beograd i Visoka 16, Banovo brdo, 011/2693 287, www.dr-ristic.com

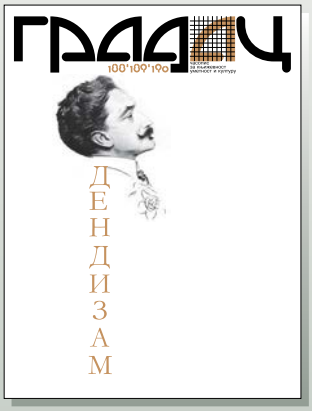
ГРАДАЧ

NOVA IZDANJA

Časopis Gradac
Mlada Bosna

Časopis Gradac
Dendizam

Časopis Gradac
Detinjstvo

Distributer Krug komerc
11000 Beograd
Makedonska 5/II (Staklenac)
E-mail: krug.avala@sbb.rs
Tel: 011 303 92 66
011 240 14 33

zaum@eunet.rs
www.gradac.org.rs

ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ ГРАДАЧ

Svaka se knjiga proda, samo neka za dvadeset pet dana,
a neka za dvadeset pet godina.

Žoze Korti, pariski izdavač i knjižar

ZORAN STANOJEVIĆ

Sloboda bujice

Svako malo "gradom se pronese vest" da je umro xy, poznati pevač, političar, glumac. Češće je reč o muškarcima nego o ženama, što je zanimljivo, a smrt je obično neočekivana. Čaršija malo prošuška, uzbudi se, krenu proveravanja, sve dok se "osumnjičeni" ne oglasi odnekud sa "šta vam je ljudi, živ sam". U dokonim danima takve vesti stignu i u štampu, unapred demantovane, ali kao dokument o nekakvom gradskom žamoru.

Otkako je društvenih mreža, taj se proces dodatno zakomplikovao jer se zabrinuta javnost sada raspituje preko Tvitera. Tviter raspitivanje potraje relativno kratko, brzo se nađe neko ko sa otpisanim baš sedi u kafani, uskoro će početi i selfije da šalju kao dokaz. Ali ono što je u ovoj priči i za vas koji ovu rubriku pratite bitno je da su izvori obično slabo informisani ljudi koji glasine proveravaju javno. Često su i anonimni, to jest mogu biti poznati na društvenoj mreži, ali im je pravi identitet skriven. Kao i namere, ponekad. Nevolja nastaje kada takve glasine počinju da se proveravaju, kada novinari koji pročitaju tvit požure da zovu naokolo i raspituju se o nečijem zdravlju jer se tako stvara privid da se stvarno nešto dešava.

O verodostojnosti Tvitera kao sredstva informisanja imam omiljenu ponudu koju nesebično širim kada god me o toj temi pitaju. Odmah ponudim da tvitnem kurs evra u dinarima pa da dođem da menjamo pare. Niko da se upeca jer svi znaju koliko vredi evro, pusti ti tvoje tvitove.

Srbija se sada našla pred sličnom dilemom. Treba li hapsiti i kažnjavati one koji su na Tviteru i Fejsbuku objavljivali netačne informacije o žrtvama poplava? U pitanju su ljudi koji ne slove za relevantne izvore, mada se neki od njih na takve izvore pozivaju (a "izvori" obavezno ćute). Priroda društvenih mreža je takva da je tamo masovnost relativna. Mogu da te čuju samo oni koji se sa tobom druže. Svako dalje širenje je njihova stvar. Dezinformacije se lako suzbiju, što direktnim odgovorom, što objavljivanjem zvanične "kursne liste", da se vratim svojoj omiljenoj metafori. Rekao bih da je javno zaklinjanje u enorman broj mrtvih stvar nečije gluposti i (ne)morala, kao što je glupost ako poverujete neznanom tviterašu, bez provera i drugih saznanja.

Za mene bi lekovitije od kažnjavanja bilo izvrgnuti ruglu one koji takve vesti šire, naravno kada se pokažu kao budalaštine. A pomoglo bi i u savladavanju kritičkog mišljenja, što nam kao građanima izuzetno nedostaje. Tako nam se dešava da za heroje proglašavamo razne smutljivce izbegavajući da ih prethodno upitamo nešto najlogičnije. Mediji tu prednjače.

Nešto sasvim drugo je kada neko na društvenoj mreži uputi pretnju. Za razliku od širenja lažnih vesti, što se češće može svrstati pod glupost ili naivnost, pretnja je jasna namera i tako mora da se tretira. Nebitno je da li ju je čuo jedan čovek ili njih hiljade, dovoljno je da je iskazana. Šaljivi tvit da ste na aerodromu postavili bombu nije tek širenje panike i lažnih vesti, već ozbiljna pretnja koja se ozbiljno kažnjava, svuda. Isto je i kada kažete da nekoga treba ukloniti, prebiti, dodajte već sami omiljeni glagol.

Slobodno mišljenje na internetu je kao voda. Možete podići branu, ali ako ne omogućite toj vodi da negde ipak prođe, nagomilaće se toliko da ništa neće moći da je zaustavi kada jednom probije. Što se duže gomila, to gora bujica sledi. ¶

PRODAJA & PRETPLATA

ŠTAMPANO IZDANJE

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	kontinentalna Evropa [površinskom poštom]	ceo svet [avionom]
6 meseci	4650 din	4400 din	75 EUR/99 USD	115 EUR/149 USD
12 meseci	9300 din	8800 din	150 EUR/199 USD	230 EUR/299 USD

INTERNET IZDANJE

6 meseci	bez PDF-a	sa PDF-om
Srbija	950 din	1500 din
svet	16 USD	24 USD

Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. Zabranjeno je da više lica upotrebljava isti nalog. PDF fajl se daje na ličnu upotrebu registrovanom pretplatniku I ZABRANJENO GA JE DAVATI TREĆIM LICIMA bez prethodne pisane saglasnosti NP Vreme doo, Beograd. U sve dinarske cene je uračunat PDV. U sve cene pretplate na štampana izdanja uračunata je poštarina.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu **VREME, Trg Republike 5, Beograd,** ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje ili knjiga).
Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima. Sve dinarske uplate treba izvršiti u korist NP VREME **isključivo na račun 160-302538-91**. Za dostavu u inostranstvu, uplata u zemlji se naplaćuje u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS.
Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na internet adresi **http://www.vreme.com/pretplata** pomoću kreditne kartice, (cena u USD), kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV ili direktno na naš devizni račun – podatke možete naći na internetu na *www.vreme.com/pretplata*. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga.

DOSTUPNO U DIGITALNOM FORMATU
www.novinarnica.net

Dodatne informacije u vezi s prodajom i pretplatom: telefonom, radnim danom od 9 do 15h: 011/3234-774 ili e-mailom na prodaja@vreme.com

Milica

foto: A. Ivanji

Milica je bila najružnije štene koje sam ikada video. Jedva malo veća od šake, zift crna, sa krastama na leđima, prekrivena grozdovima krpelja, pacolikog repa i oštrih ušiju izjedenih od lišajeva, motala se unezvereno ispod stolova ribljeg restorana u Pržnu ispod hotela Maestral. Samo su oči odskakale od jadnog skeleta koji se ocrtavao ispod krzna, krupne, upitne, beskonačno tamne, nad njima dugačke trepavice, zbog čega ju je moja supruga kasnije zvala Sofija Loren. Bio je 26. avgust 1999, godišnjica rođenja moje babe po majci, koja je u dvadeset i šestoj godini umrla od tuberkuloze ostavivši za sobom troje dece. Zato je moja majka uobičavala da Milicu dovodi u mističnu vezu sa svojom mamom, mešajući slobodnim stilom anđeoske priče sa reinkarnacijom.

Ja Milicu nisam hteo. Usvojila ju je moja supruga, očistila od krpelja, kupila neku narukvicu koja je poslužila kao ogrlica, švercovala u apartmanu u Budvi. Naravno da smo je poveli sa sobom. Kada je ušla u auto i legla na zadnje sedište duboko je uzdahnula i nije se budila do Beograda. Pronašla je gazde, porodicu, bila je pošteđena sudbine uličarke u Crnoj Gori.

Tu počinje moj život sa Milicom. Veoma brzo krzno je počelo da sija, kraste su otpale, dlaka prekrila ožiljke. Spavala je u krevetu, sedela u krilu, počela je da veruje u nas, a samim tim i u sebe. Izgledom je bila pravi dodž, mešanac, crnog oštrog krzna sa žutim flekama na šapama, pas, kakvog svi prezrivo zaobilaze u azilima za pse hvatajući se za belu, pufnastu štenad. Kada je bila zadovoljna, rep bi joj se kočoperno dizao uvis izvijajući se u obliku znaka pitanja, otkrivajući deo krzna čije je belilo podsećalo na gaće. Ipak, bilo je nečeg otmenog u njenom držanju, nametnula se u Pionirskom parku i vrlo brzo stekla dobru reputaciju. Kao strela prave uši davale su vučjački karakter njenom izgledu, za šta je zaslužna moja supruga koja je strogo vodila računa da se ne oklempave dok je bila štene.

Milica je bila dominantna ženka i ko je nije poznavao, zazirao je od nje. Imala je nabusit stav, zaskakala bi manje pse, vrebala ih po parku, jurila i obarala. Ali nikada nikoga nije ujela, niti je to pokušala. Kada bi ugledala žrtvu, legla bi u travu, zašiljila uši, vrebala i onda potrčala kao iz praćke odapeta. Kučkari u parku su je zato sa simpatijama prozvali "Mica bu", znali su da je dobroćudna, samo malo neprilagođena.

Sa psima nije bila naročito druželjubiva. Za dalmatinku Mazu je kao štene umislila da joj je majka i ponizno je obožavala. Ali je zapravo volela samo žestoke momke, jednog velikog vučjaka u Pionirskom parku, mislim da se zvao Džeri, i kasnije crnog, krupnog mešanca Blekija, koji je do kraja ostao ljubav njenog života.

Bila je neko vreme najbrži pas u parku. Zašiljila bi uši uz glavu, pa vrtoglavo jurcala očigledno ponosna što nikome ne uspeva da je prestigne i niko ne može da joj pobegne. Sećam se koliko je bila uvređena kada se pojavio neki hrt koji ju je s lakoćom ostavljao za sobom, samo je zakočila, okrenula se, došla do mene i povela me kući.

Čitav kraj je poznavao Milicu. Išli smo u kafiće, restorane, ulazili u prodavnice. Komšije su je pozdravljale, a ona bi zadovoljno na svaku ljubaznu reč prilazila da se pomazi. Svašta smo Milica i ja preživeli, porodične krize, demonstracije, suzavac, bežali smo od pendreka, napadali su nas agresivni psi. Nije se plašila, nije reagovala ni na petarde, ni na rulju. Bila je vidno zadovoljna životom, svojim mestom u krevetu i na sofi.

A onda su došle Bliznakinje i život joj se okrenuo naglavačke. Imala je šest godina. Bila je proterana sa krevata i najednom više nije bila u centru pažnje. Povlačila se u stranu i tek povremeno prilazila da im njuška nožice. A onda je jednom legla ispod njihovih krevetića i nikada više odatle nije otišla. Tu je ostala do kraja života, pas čuvar koji bdi nad Hanom i Ivom, kezi se, kada bi im neko nepoznat prilazio dok su bile bebe.

Milica je zavela red. Bila je starija i prva je došla. Kada su Bliznakinje prohodale, postavila im je granice: Nema vučenja repa i zavrtanja ušiju, nema jahanja, zna se koje su čije igračke. Za Ivu i Hanu Milica je bila baš kao mama i tata – nešto što se podrazumeva, što je oduvek i zauvek tu, u vidokrugu od kada su progledale, član porodice.

Kada su Bliznakinje dovoljno porasle da bi mogle smisleno da se igraju sa njom, Milica je već bila dama u godinama sede njuškice kojoj nije bilo do razdraganog jurcanja. Pravi nežni odnos zapravo su uspostavile sa Milicom tek pre nekoliko godina. Milica ih je pratila u školu, a kada bi se Bliznakinje vratile kući, prvo su trčale kod nje da se pozdrave. Pre spavanja došle bi da je pomaze, preko dana bi tu i tamo sele pored nje i nešto bi ćućurile.

Sa skoro petnaest godina Milica je bila neobično jaka i živahna. A onda je preko noći počela da se gasi. Nikakve injekcije, nikakva infuzija nije pomagala, njeno vreme je došlo. Oprostila se od nas, bila je spremna. Mi nismo. Plačem već sedam dana, u tajnosti, da Bliznakinje ne vide. Plače moja supruga, dušu je isplakala. Sahranio sam je ispod Rudnika pored jabukovog drveta.

"Tata, pa ja više nikada neću moći da pomazim Milicu", kaže mi Iva sa suzama u očima. "Tata, ja nikada više neću moći da se smejem", kaže mi Hana dirljivo ozbiljna. Milica je bila njihova najbolja kuca, kraljica, vole je najviše na svetu. Osećamo prazninu, šta god da radimo, nešto nam nedostaje.

"Početak je kada se rodiš", reče svojevremeno Paja Minčić u predstavi "Olovka piše, piše srcem". "A kraj – kraja nema". ¶

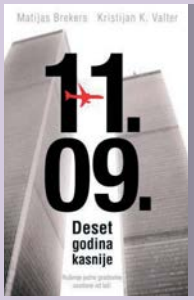
ANDREJ IVANJI

AKCIJA

NEDELJNIKA **VREME** I IZDAVAČKE KUĆE Laguna

Knjige za 299 dinara!

U SVIM KNJIŽARAMA „DELFI" U SRBIJI
Ponesite ovaj primerak „Vremena" u neku od knjižara „Delfi" i kupite jedan od dvadeset naslova sa ovog spiska po specijalnoj ceni od 299 dinara.
Akcija traje od 22. maja do 25. juna 2014.

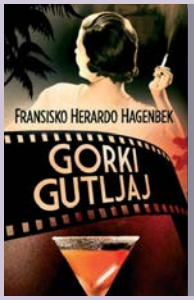
Matijas Brekers, Kristijan K. Valter:
11.09. – DESET GODINA KASNIJE

Međunarodni bestseler koji ozbiljno dovodi u pitanje zvaničnu istinu o terorističkom napadu na Svetski trgovinski centar 11. septembra 2001.

Stiv Harvi i Denen Milner:
POTPUNO OTVORENO I BEZ UVIJANJA

Duhovita i poučna knjiga poznatog komičara i „kralja ljubavnih veza" Stiva Harvija namenjena ženama, sa praktičnim savetima kako pronaći, zadržati i razumeti muškarca

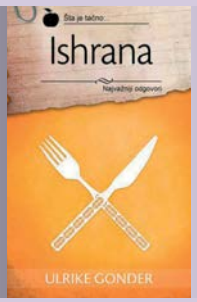

Fransisko Herardo Hagenbek:
GORKI GUTLJAJ

Na snimanju filma „Noć iguane" Džon Hjuston je Avi Gardner, Ričardu Bartonu i Elizabet Tejlor podelio zlatne revolvere sa po pet srebrnih metaka, „da se međusobno poubijaju ako baš hoće". Nakon toga usledиće misteriozno ubistvo. Prvoklasan krimić!

Ulrike Gonder:
ŠTA JE TAČNO ISHRANA

Knjiga o biološkim aspektima ishrane, o tome kakav je kvalitet životnih namirnica koje konzumiramo i da li su i koliko one zagađene

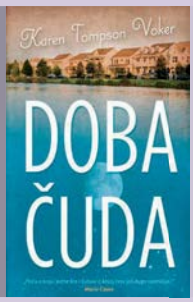
Dejvid Višart:
GERMANIK

Knjiga iz serijala o najpoznatijem antičkom literarnom detektivu Marku Korvinu, krimić čija je radnja smeštena u Stari Rim iz vremena cara Tiberija

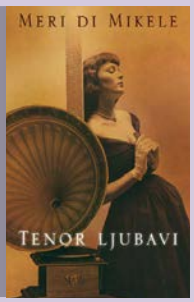
Karen Tompson Voker:
DOBA ČUDA

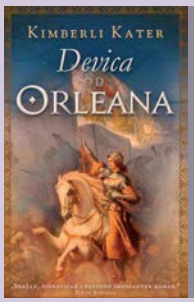
Planeta neočekivano usporava rotaciju, kraj sveta je izvestan. Usred apokalipse junaci knjige pokušavaju da sačuvaju ljudskost i nadu. Izvrstan roman!

Meri di Mikele:
TENOR LJUBAVI

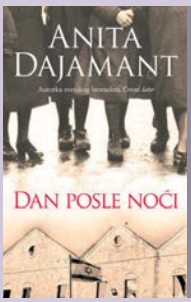
Biografski roman koji pripoveda o karijeri i ljubavima Enrika Karuza, najvećeg tenora u istoriji muzike, i verno rekonstruiše njegov život i epohu

Kimberli Kater:
DEVICA OD ORLEANA

Roman epskih razmera koji govori o Jovanki Orleanki, slavnoj ratnici i svetici iz XV veka, o moći i teretu vere i razornim posledicama slave

Anita Dajamant:
DAN POSLE NOĆI

Priča o četiri jevrejske devojke koje su preživele holokaust i posle bega iz Evrope, nadomak Izraela, sumiraju svoja životna iskustva. Od autorke bestselera „Crveni šator"

Katrin Hau:
KNJIGA LEKOVA DELIVERANS DEJN

Rasplitanje jedne porodične tajne vodi u daleku prošlost, u varošicu Salem s kraja XVII veka. Maštovit i uzbudljiv triler o salemskim vešticama

Spisak knjižara u kojima ovaj popust važi:

Delfi knjižare d.o.o. "Kod Vuka" (Bulevar kralja Aleksandra 92, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "SKC" (Kralja Milana 48, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Terazije" (Terazije 38, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Zemun" (Glavna br. 20, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Makedonska 12, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Kragujevac" (Kralja Petra I 12, Kragujevac)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Niš" (Voždova 4, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Super Vero" (Milutina Milankovića 86a, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Kalča" (TC Kalča, lamela E, lokal 11, Niš)
Delfi knjižare d.o.o. "Kod sata" (Kneza Miloša 33, Valjevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Čačak" (Gradsko šetalište bb, Čačak)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna Novi Sad" (Kralja Aleksandra 3, Novi Sad)
Delfi knjižare d.o.o. "Laguna" (Omladinska 16/1, Kraljevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Pančevo" (Miloša Obrenovića 12, Pančevo)
Delfi knjižare d.o.o. "Rodić" (TC Rodić, Sremska Mitrovica)
Delfi knjižare d.o.o. "Zira" (Ruzveltova 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "KNEZ" (Knez Mihailova 40, Beograd)
MNV Vemex d.o.o. "Bulevar" (Bulevar kralja Aleksandra 146, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Immo" (Gandijeva 21, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Subotica" (Korzo 8, Subotica)
Laguna Klub Čitalaca (Resavska 33, Beograd)
Delfi knjižare d.o.o. "Miljakovac" (Vareška 4, Miljakovac)
Delfi knjižare d.o.o. "Banovo Brdo" (Požeška 118 a, Banovo Brdo)
Delfi knjžare d.o.o. "27. mart" (Stanoja Glavaša 1, Beograd)
Knjižara Delfi NS (Big Shopping Center, Sentandrejski put 11, Novi Sad)
Knjižara Delfi Požarevac (Stari korzo 2, Požarevac)

THE S**PARK**LING EXPERIENCE

Hotel Park is located at the heart of the city, on the corner of the most beautiful Belgrade streets.
Its attractive location and excellent position surrounded by greenery provides isolation from the city noise and offers the same key elements as the real park does - rest, relaxation and peace.

Renovated in 2012, Hotel Park proudly wears its three star by international standards and excellent quality of service of each of its segments.
The special values of Hotel Park are its staff and high quality services that give guests a reason to come back and honestly recommend Hotel Park.

Hotel Park nalazi se u samom centru grada, na uglu najlepših beogradskih ulica.
Svojom atraktivnom lokacijom i odličnom pozicijom, okružen zelenilom i izolovan od buke, omogućuje sve ono što nudi i pravi park – odmor, mir i relaksaciju.

Renoviran 2012, s ponosom ističe svoje tri zvezdice po internacionalnim standardima i odličan kvalitet svakog segmenta usluge. Posebnu dragocenost Hotela Park čini ljubazno osoblje i visok nivo servisa koji će gostima pružiti ugodan boravak i razlog da ponovo posete prestonicu Srbije.

PARK | HOTEL ★★★
BELGRADE

Njegoseva 2, 11000 Belgrade, Phone: +381 11 3640-383
e-mail: reception@hotelparkbeograd.rs
www.hotelparkbeograd.rs

Welcome to the Brand New Park

VREME

Copyright © NP Vreme, Beograd

Upotreba materijala iz ovog fajla u bilo koje svrhe osim za
ličnu arhivu dozvoljena je samo uz pisano odobrenje NP Vreme

PDF IZDANJE RAZVILI: Saša Marković i Ivan Hrašovec

OBRADA: Marjana Hrašovec